



# Vrchní velitelé germánského původu v římské říši ve 3. - 5. století n. l.

## Diplomová práce

*Studijní program:* N7504 – Učitelství pro střední školy  
*Studijní obory:* 7504T243 – Učitelství českého jazyka a literatury  
7503T023 – Učitelství dějepisu pro 2. stupeň základní školy

*Autor práce:* **Bc. Karel Šulc**  
*Vedoucí práce:* PhDr. Pavel Smrž



## ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Karel Šulc**  
Osobní číslo: **P14000659**  
Studijní program: **N7504 Učitelství pro střední školy**  
Studijní obory: **Učitelství českého jazyka a literatury  
Učitelství dějepisu pro 2. stupeň základní školy**  
Název tématu: **Vrchní velitelé germánského původu v římské říši ve 3. - 5.  
století n. l.**  
Zadávací katedra: **Katedra historie**

### Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Diplomová práce se bude věnovat období 3. -5. století n. l. a zaměří se na osobnosti vrchních velitelů římské armády, kteří byli germánského původu.

Hlavní pozornost bude věnována především západořímské říši, konkrétně se práce zaměří na velitele Stilichona, Ricimera, Odoakera a Aetia.

Cílem práce bude za pomoci analýzy pramenů, především Zósima, Jordana, Cassiodora či Řehoře z Toursu, a odborné literatury doložit, případně vyvrátit podíl těchto generálů na úpadku a konečném zániku západní části impéria.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

**BEDNAŘÍKOVÁ, J. Stěhování národů. Praha: Vyšehrad, 2003. ISBN: 978-80-7429-306-1.**

**BURY, J. B. The Cambridge medieval history. Volume I. The Christian Roman Empire and the foundation of the Teutonic Kingdoms. New York: Macmillan company. 1911. ISBN: 0521045320.**

**ČEŠKA, J. Zánik antického světa. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN 80-7021-386-8.**

**DOLEŽAL, S. Interakce Gótů a římského impéria ve 3. 5. století n. l., Karolinum, Praha: 2008. ISBN: 978-80-246-1531-8.**

**FERRILL, A. The Fall of the Roman Empire: The Military Explanation, London: Thames and Hudson, 1988. ISBN 0-500-27495-9.**

**GIBBON, E. Úpadek a pád římské říše. Praha: Levné knihy KMa, 2005. ISBN 80-7309-189-5.**

**GOFF, J. Kultura středověké Evropy. Praha: Odeon, 1991. ISBN: 80-7021-808-8.**

**GOLDSWORTHY, A. Armáda starého Říma, Praha: Slovart, 2010. ISBN: 978-80-7391-262-8.**

**GRANT, M. Pád říše římské, Praha: BB art, 1997. ISBN 80-86070-32-8.**

**HUGHES, I. Stilicho, The Vandal Who Saved Rome. Pen and Sword Books Ltd., 2010. ISBN: 9781844159697.**

Vedoucí diplomové práce:

**PhDr. Pavel Smrž**

Katedra historie

Datum zadání diplomové práce:

**30. dubna 2015**

Termín odevzdání diplomové práce:

**29. dubna 2016**



doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.  
děkan

L.S.



PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.  
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. dubna 2015

## Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

## **Poděkování**

Tímto bych rád poděkoval PhDr. Pavlu Smržovi za vedení mé práce, za vstřícnost a hlavně trpělivost. Také děkuji své rodině, která mě při práci všestranně podporovala.

## **Anotace:**

Diplomová práce zkoumá vliv velitelů germánského původu, kteří byli ve službách západofřímské říše, na její postupný úpadek vedoucí k rozpadu roku 476 n. l. Snaží se zjistit, které kroky učinili vybraní generálové pro zachování, či naopak destabilizaci. Má rozhodnout, zda se vybraný *magister militum* snažil spíše o rozvrat nebo o udržení impéria. Sleduje jeho motivace, chce objasnit, co jej vedlo k takovému jednání. Zkoumá také, zda smíšený původ vojevůdců byl faktorem ovlivňujícím jejich počínání v úřadu nejvyššího vojenského velitele.

Práce se snaží komplexně nastínit co největší část života jednotlivých osobností, čímž mapuje vývoj v západofřímské říši od druhé poloviny 4. století do závěru 5. století našeho letopočtu. V tomto období se snaží poskytnout i porovnání osudů jednotlivých generálů a najít některé shodné rysy jejich životů. Snažím se v práci také odhlédnout od některých tradičních výkladů, které jsou spojeny často se sledovanými veliteli spojeny, a které jsou mnohdy zavádějící.

Klíčová slova: barbaři, Germáni, *magister militum*, západofřímská říše, Flavius Stilicho, Flavius Aetius, Flavius Ricimer, Flavius Odoaker, Attila, armáda, barbarizace.

## **Anotation:**

This thesis analyses an influence of the Roman Army generals of Germanic origin serving in Western Roman Empire on gradual decline which escalated in the fall of the Western Roman Empire in 476 A.D. A part of this thesis discovers if particular generals (*magister militum*) by their actions assisted in a preservation or destabilisation of the Empire and what were the specific motivations for such actions. An important part of the thesis is dedicated to an examination if a Germanic origin of the Roman generals somehow played a significant part in a decision-making process during the serving in Roman Army.

One of the thesis priorities is to describe as much as possible about the lives of particular generals which helps to build a complex picture about the development of the Western Roman Empire from the second half of the fourth century until the end of the fifth century A.D. In this period of time an author tries to compare military careers of particular Roman generals of Germanic origin and to discover any possible identical parallels in their lives and military careers. The author will not forget to critically evaluate some of the traditional definitions linked to the particular Roman generals, which are frequently misleading.

Key words: Barbarians, Germans, *magister militum*, the Western Roman Empire, Flavius Stilicho, Flavius Aetius, Flavius Ricimer, Flavius Odoacer, Attila, army, barbarization.

## Obsah

Úvod.....	9
1. Kritika pramenů a sekundární literatury.....	11
1.1. Ammianus Marcellius.....	11
1.2. Zósimos .....	11
1.3. Hydatius.....	12
1.4. Jordanes .....	12
1.5. Řehoř z Toursu .....	13
1.6. Stanislav Doležal - Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l. ....	13
1.7. Jarmila Bednařiková - Attila.....	14
1.8. Max Flomen - The Originál Goodfathers: Ricimer and the Fall of Rome .....	14
2. Kontakty mezi Germány a Římany.....	15
2.1. Kontakty Říma a barbarů ve 3. století n. l. ....	19
2.2. Bitva u Adrianopole – zlom v římsko-germánských vztazích .....	21
1.2.1 Příčiny a samotný průběh bitvy u Adrianopole .....	23
2.3. Germáni v říši a armádě.....	26
3. Flavius Stilicho .....	32
3.1. Původ.....	32
3.2. Stilichonova raná vojenská kariéra.....	33
3.3. Stilicho, východořímská říše a Alarich.....	34
3.4. Alarichova raná vojenská kariéra .....	37
3.4.1. Alarichova skupina .....	40
3.5. Alarich a Stilicho - konfrontace na východě .....	41
3.6. Alarich a Stilicho - konfrontace na západě, počátek konce <i>magistra militum</i> .....	42
3.7. Alarichova další aktivita v Itálii .....	48
4. Flavius Aetius .....	52
4.1. Původ.....	52
4.2. Raná vojenská kariéra.....	53
4.3. Vrchol Aetiovy moci .....	55
4.4. Konflikt mezi Attilou a Aetiem .....	60
4.5. Konec <i>magistra militum</i> .....	69
5. Flavius Ricimer.....	74
6. Flavius Odoaker.....	84



6.1.	Původ.....	84
6.2.	Vojenská kariéra a převrat.....	86
6.3.	Odoakerova vláda, konflikt s Theoderichem Velikým.....	91
7.	Závěr .....	94
8.	Použitá literatura .....	97
8.1.	Prameny – knižní publikace .....	97
8.2.	Sekundární literatura – knižní publikace .....	98
8.3.	Prameny – elektronické .....	101
8.4.	Sekundární literatura – internetové zdroje.....	102
8.5.	Ostatní zdroje – články a souborné práce .....	103

## Úvod

Tématem práce je vliv římských generálů germánského původu na zánik západofřímské říše v roce 476 n. l. Problematikou a vysvětlením tohoto velmi důležitého bodu, který uměle odděluje starověk od středověku, se zabývalo a zabývá velké množství historiků. Já se budu zaměřovat především na římskou armádu a její konkrétní generály, kteří se hráli v mnou sledovaném období 3. – 5. století n. l. roli výraznou pro pozdější konec západní části impéria.

Budu se snažit analyzovat jejich jednání a konkrétní činy. Také se pokusím objasnit jejich motivace k tomu, či onomu kroku, který často může působit podivně, či nelogicky. Jako příklad mohu uvést jednání generála Stilichona, ten nechal několikrát uprchnout jiného germánského vůdce, který ovšem nebyl zatím přímo v římských službách, a to známého Alaricha. Proč jej Stilicho nezničil, když měl tuto možnost, a to ne jednou, ale dokonce několikrát? I na to se pokusí odpovědět tato práce.

Vybranými generály jsou Stilicho, Aetius, Ricimer a Odoacer.

Nejdůležitějším závěrem, který se pokusím vyvodit na základě důkladného prostudování pramenů a také sekundární literatury, bude rozhodnout, zda počínání těchto důležitých osobností mělo pozitivní vliv na římské impérium, tedy mělo-li za cíl předejít pozdějším událostem roku 476 n. l., či mělo-li negativní vliv, tedy zda spíše napomohlo zániku říše.

Práce bude také sledovat životní osudy vybraných vůdců komplexně a bude se snažit najít zárodky jejich pozdějšího jednání i v době jejich mládí a prvních životních zkušeností. V neposlední řadě se pokusím nastínit to, jak zmiňovaní nahlíželi na impérium, zda v něm viděli partnera, a chtěli dosáhnout v jeho službách závratné kariéry, nebo zda ho vnímali jako nepřítele, kterého je potřeba postupně rozložit.

Kromě zkoumání činů jednotlivých generálů se na úvod budu okrajově věnovat fenoménu germanizace římské společnosti a armády ve zmiňovaném období 3. až 5. století n. l. Pokusím se objasnit to, proč se vůbec Germáni dostávali na důležitá místa v římské říši, a to především v oblasti vojenské. Co vedlo k tomu, že ti, kteří byli ještě na počátku letopočtu považováni za nepřátele impéria, se o tři století později podíleli na jeho řízení a poté také na jeho zániku? Jak to, že římské vojsko se postupem času stalo spíše vojskem germánským ve službách římského impéria?

Na tyto otázky se pokusím odpovědět s pomocí pramenů, které se věnují sledovanému období, zde uvádím výběrově pouze základní: Zósima a jeho *Nea Historia*, dále budu čerpat z Jordana a jeho díla *Getica*. Dalším pramenem bude *Historiarum libri decem* Řehoře z Toursu.

# 1. Kritika pramenů a sekundární literatury

## 1.1. Ammianus Marcellinus

Ammianus Marcellinus se narodil v Antiochii pravděpodobně roku 330 n. l., zemřel kolem roku 400 n. l. v Římě. Byl to významný římský historik. Přesto, že získal řecké vzdělání, svá díla psal latinsky. Byl vojákem, účastnil se roku 363 n. l. tažení do Mezopotámie. Poté se usadil v Římě a začal psát své historické dílo *Rerum gestarum libri* nebo *Res gestae*.<sup>1</sup>

Spis měl původně třicet jedna knih, zachovaly se knihy čtrnáct až třicet jedna. Ammianus začíná smrtí císaře Nervy 96. n. l. a končí smrtí císaře Valense roku 378 n. l. Z díla je patrná snaha o objektivní zachycení skutečnosti. Nevýhodou je určitá nejasnost způsobená některými uměleckými prostředky a také tím, že autor nepsal v mateřském jazyce.

Ve své práci jsem využil zejména závěrečné roky, které Ammianus zachycuje, a to především události související s usídlením gótských skupin Tervingů a Greutungů na římském území za panování císaře Valense.

Ammianus tyto události popisuje věcně, stroze a jasně, z čehož je patrná jeho zkušenost s armádou a barbary. Měli bychom velmi ocenit, že zejména v této události nestrání římské moci, na jejíž straně vidí velkou vinu za vyprovokování ozbrojeného konfliktu.

## 1.2. Zósimos

Zósimos byl byzantský historik žijící v Konstantinopoli. Jeho nejslavnějším dílem jsou šestidílné dějiny římského národa, známé jako *Nea Historia* do češtiny přeložena jako *Stesky posledního Římana*.<sup>2</sup> Zósimos v nich zpracoval období od nástupu císaře Augusta do roku 410 n. l.

Dílo má výrazně protikřesťanský charakter, autor vidí jako příčinu úpadku říše přijetí křesťanství. A impérium podle něj pyká za to, že se lidé odklonili od starých pohanských kultů.<sup>3</sup>

Pro období 238-270 n. l. využívá Dexippa, pro roky 270-407 n. l. Eunapia a pro léta 407-410 n. l. Olympiodora. Zósimos nejprve hodnotí Stilichona kriticky, na rozdíl od Eunapia,

---

<sup>1</sup> MARCELLINUS, A. *Soumrak římské říše*. Praha: Odeon, 1975. ISBN: 0-026-75.

<sup>2</sup> ZÓSIMOS. *Stesky posledního Římana*. Praha: Odeon, 1983. ISBN: 01-040-83.

<sup>3</sup> *Zosimos* (online). in: Wikipedia, The Free Encyclopedia. online dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/Zosimos#cite\\_note-5](https://en.wikipedia.org/wiki/Zosimos#cite_note-5) (citováno dne: 23. 07. 2016).

z něhož vychází. Pak v poslední části svého díla se naopak dívá na *magista militum* spíše pozitivně.<sup>4</sup>

Problémem je, jak jsme již řekli, jeho protikřesťanský tón. Ve svém díle napadá řadu významných křesťanských osobností. A to jen z důvodu odporu k jejich náboženskému smýšlení. I když se vyskytují některé chyby v popisu a dataci událostí, jedná se o jeden z nejdůležitějších pramenů pro 4. století n. l.<sup>5</sup>

### 1.3. Hydatius

Hydatius se narodil kolem roku 400 n. l. ve španělské Galicii. Umírá kolem roku 468 n. l. Jako chlapec absolvoval s matkou cestu do Svaté země.<sup>6</sup> Poté se stal biskupem, na něhož byl vysvěcen roku 427 n. l. Galicie byla v době Hydatiova zastávání biskupského úřadu obsazena Svěby.

Nejvýznačným dílem, které vytvořil, byla *Kronika*.<sup>7</sup> Hydatius měl přístup k řadě pramenů a používal několik chronologických systémů, proto je někdy obtížné zařazení popisovaných událostí.<sup>8</sup>

Problémem Hydatiova svědectví je, že události popisuje velmi pesimisticky. Páté století je podle něj časem zániku. Tento pohled může pramenit z toho, že Hydatius se na základě některých písemností mohl domnívat, že svět skončí roku 482. Je tedy možné, že jelikož mohl žít v domnění, že líčí poslední roky existence lidstva, mnoho informací zkreslil.<sup>9</sup>

### 1.4. Jordanes

Jordanes byl úředník žijící v Konstantinopoli, kde také kolem roku 551 n. l. napsal své stěžejní dílo *Gethica*.<sup>10</sup> Jde o jediný pramen, který se podrobně zabývá gótskou historií. Jordanes ve svém díle zmiňuje především Alaricha, Stilichona a Aetia. Jordanes při psaní vycházel především z Casiodora, jehož dílo se však bohužel nedochovalo.

---

<sup>4</sup> BENTLEY, R. *Remarks upon a late Discourse of Freethinking*, Part. II. str. 21.

<sup>5</sup> *Zosimos* (online). in: Wikipedia, The Free Encyclopedia. online dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/Zosimos#cite\\_note-5](https://en.wikipedia.org/wiki/Zosimos#cite_note-5) (citováno dne: 23. 07. 2016).

<sup>6</sup> BROWN, P. *The Rise of Western Christendom*. Malden, Massachusetts: Blackwell Publishing, 2003. str. 99.

<sup>7</sup> HYDATIUS, L. *Chronica minora II: Hydatii Lemici continuatio chronicorum Hyeronymianorum*.

<sup>8</sup> *Hydatius*. (online). in: Wikipedia, The Free Encyclopedia. online dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/Hydatius#cite\\_note-1](https://en.wikipedia.org/wiki/Hydatius#cite_note-1) (citováno dne: 23. 07. 2016).

<sup>9</sup> *Hydatius*. (online). in: Wikipedia, The Free Encyclopedia. online dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/Hydatius#cite\\_note-1](https://en.wikipedia.org/wiki/Hydatius#cite_note-1) (citováno dne: 23. 07. 2016).

<sup>10</sup> JORDANES. *Gótské dějiny*. Praha: Argo, 2012. ISBN: 978-80-257-0744-9.

Jordanes nejprve popisuje vznik gótského národa. Podle něj přišel ze Skanzы, snad Skandinávie. Pokračuje spíše fantastickými mýty. Zásadní a historicky cenná část přichází při popisu událostí 3. a 4. století.

Jordanes popisuje osud Alarichův, jeho konflikty se Stilichonem. Dostává se až ke konci obou mocných mužů, popisuje události vzestupu Aetia a jeho konflikt s králem Hunů.

Problém nastává ve chvíli, kdy je jasné, že Jordanes zcela účelně straní Gótům. Nedělá mu problém zaměnit výsledek bitvy, aby z toho právě Gótové vyšli nejlépe. V bitvě mezi Aetiem a Attilou si všímá Gótů bojujících na obou stranách a obě skupiny oslavuje. V díle je mnoho nepřesností a zkreslených událostí, přesto je jeho přínos nezpochybnitelný.

### 1.5. Řehoř z Toursu

Řehoř se narodil v Clermontu do poměrně bohaté rodiny. Byl synem senátora a jeho matka byla vnučka lyonského biskupa Nicentia. Po smrti otce odešla Řehořova matka do Burgundska a chlapec se dostal pod patronaci strýce, clermontského biskupa. Roku 573 n. l. byl vysvěcen na jáhna a později na biskupa.<sup>11</sup>

Nejvýznamnějším Řehořovým dílem je *Historia Francorum*,<sup>12</sup> v deseti knihách. Do češtiny je toto dílo přeloženo *O boji králů a údělu spravedlivých*. Popisuje události od stvoření světa do autorovy smrti v roce 597 n. l.<sup>13</sup>

Řehoř je velmi zaujatý vůči barbarům, přesněji proti pohanům a ariánům. Ve své knize je zesměšňuje a napadá.

### 1.6. Stanislav Doležal - Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. stol. n. l.

Na závěr bych rád jmenoval několik zásadní děl ze sekundární literatury. Jde o předně o *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. - 5. století n. l.*<sup>14</sup> od PhDr. Stanislava Doležala, hlavně proto, že tato kniha mě přivedla k tématu mé diplomové práce a také proto, že mi poskytla mnoho zajímavých a důležitých informací, které využiji v této práci.

---

<sup>11</sup> BUTLER, A. *The Lives of the Saints*, svazek XI, 1866.

<sup>12</sup> ŘEHOŘ Z TOURSU. *O boji králů a údělu spravedlivých*. Praha: Odeon, 1986.

<sup>13</sup> BUTLER, A. *The Lives of the Saints*, svazek XI, 1866.

<sup>14</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. - 5. Století n. l.* Praha: Karolinum, 2008. ISBN: 978-80-246-1531-8.

Sleduje osudy gótského etnika od jeho počátků, které zprostředkovává především Jordanes přes první kontakty s římským světem, až po usidlování Gótů na území římské říše.

Velmi rozsáhlá část knihy je věnována Alarichovi, sleduje jeho činnost od roku 395 n. l. až do smrti r. 411 n. l. Velký prostor také věnuje generálu Stilichonovi.

Byla základním materiálem, z něhož jsem čerpal při snaze o rekonstrukci vztahů Říma a barbarů. Badatel vychází z mnoha pramenů, které jsem později ve své práci mohl výborně využít.

### 1.7. Jarmila Bednaříková - Attila

Knih J. Bednaříkové se podrobně věnuje Hunům, jejich historii, zvyklostem a hlavně jejich vlivu na pozdně antickou Evropu. Sleduje vpády hunské vpády na území jak východořímské, tak západořímské říše. Sleduje vzájemné kontakty mezi oběma částmi římského impéria a hunskou říší.

Věnuje se také nejvýznamnějším osobnostem Evropy v 5. století n. l. Především hunskému králi Attilovi a *magistru militum* Aetiovi. Nezapomíná ani na největší konflikt jmenovaných mužů, bitvu na Katalaunských polích.

Na základě pramenů ukazuje, jak se měnil pohled na Attilu i Aetia v evropské historické tradici.<sup>15</sup>

### 1.8. Max Flomen - The Originál Goodfathers: Ricimer and the Fall of Rome

Článek M. Flomena *The Originál Goodfathers: Ricimer and the Fall of Rome*<sup>16</sup> pro mě byl zásadním zdrojem pro rekonstrukci Ricimerova vlivu na poslední roky existence západořímské říše. Věnuje se především tomu, zda byl Ricimer skutečně likvidátorem jednotlivých císařů a jestli chtěl takto rozvrátit západořímskou říši. Snaží se porovnat názory odborníků na osobnost Ricimera. Věnuje se také tomu, zda se Ricimer při svém jednání řídil svým etnickým původem.

---

<sup>15</sup> Knihkupectví pohoda (online). Dostupné z: <http://www.knihy-pohoda.cz/detail-zbozi/attila/> (citováno dne: 23. 07. 2016).

<sup>16</sup> FLOMEN, M. *The Originál Goodfathers: Ricimer and the Fall of Rome*. (online), dostupné z: <https://www.mcgill.ca/classics/files/classics/2008-9-03.pdf> (citováno dne: 23. 07. 2016).

Práce ukazuje, jaké kroky učinil Ricimer ve svém úřadu, zda tyto kroky přispěly k zachování západorímské říše, či způsobily nepřímo její rozvrat. Ve své práci jsem využil mnoho tezí, které tento článek přináší.

## 2. Kontakty mezi Germány a Římany

Nejprve se pokusíme objasnit první kontakty Germánů s římskou říší. Je nezbytné ukázat, jak přistupovali Římané k barbarům, neboť jak uvidíme, impérium využívalo několik různých přístupů, které se v průběhu staletí příliš nezměnily.

Pro ilustraci a pochopení vztahů Římanů a Germánů užitíme prameny, které mapují tyto vztahy v 1. století př. n. l., a to především práci *Germania*<sup>17</sup> od Cornelia Tacita a také *Zápisky o válce galské*<sup>18</sup> Julia Caesara.<sup>19</sup> Už před příchodem Germánů měla římská říše zkušenosti s přijímáním cizích etnik a kultur a jejich postupným začleněním na svém území.<sup>20</sup> V tomto období (1. století př. n. l.) dokonce Římané pronikli do Germánie, jejíž velkou část dobyli, jmenovitě vojevůdce Drusus a Tiberius, pozdější císař. V této oblasti se jim jak vojenskou, tak diplomatickou aktivitou podařilo založit provincii Germánii. Jak se později ukázalo, pro impérium bylo snazší toto území získat, nežli jej dlouhodobě udržet. Jak víme, expanzivní aktivita Říma v Germánii skončila rokem 9 n. l. „katastrofální porážkou“ Varových legií v Teutoburském lese. Následovalo období, kdy se Řím od dalších aktivit v této oblasti distancoval a soustředil se na vlastní izolaci a ochranu hranic. S. Doležal vidí příčiny neúspěchu římské aktivity v Germánii především v tom, „že Germáni zatím nedorostli přijetí římských norem a zákonů, na druhou Římané stále dávali najevo svoji nadřazenost, což nebylo v nastalé situaci vhodné.“<sup>21</sup>

S. Doležal zdůrazňuje, že toto byl první skutečně významný kontakt mezi dvěma odlišnými světy, římským a germánským, jehož význam se měl ukázat plně v následujících letech a staletích.<sup>22</sup>

---

<sup>17</sup> TACITUS, P. C. *Germania*: O zvlátnostech jednotlivých kmenův. Slavonie (online). Dostupné z: <https://kralsumavy.files.wordpress.com/2011/01/germania.pdf> (citováno dne: 28. 12. 2015).

<sup>18</sup> CAESAR, G. I. *Zápisky o válce Galské*. Praha: Naše vojsko, 2009. 245 str. ISBN: 978-80-206-1050-8.

<sup>19</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* Praha: nakladatelství Karolinum, 2008. ISBN: 978-80-246-1531-8. str. 162

<sup>20</sup> Tamtéž. str. 163.

<sup>21</sup> Tamtéž. str. 163.

<sup>22</sup> Tamtéž. str. 163.



Už za Tiberiovy vlády, přesněji v období jeho výprav do Germánie přijala říše na čtyřicet tisíc kapitulantů, či přeběhlíků, umístila je do blízkosti hranic a postupně je romanizovala.<sup>23</sup> Avšak tyto aktivity by nikdy nevedly k akulturaci Germánů do římského civilizačního prostoru.

Zásadní byly dobrovolné přechody hranic, které prováděli samotní obyvatelé Germánie. Probíhaly už před vládou Tiberia a pokračovaly samozřejmě i po ní. Modelovým příkladem takového dobrovolného přesunu může být začlenění kmene Ubiů. Jejich celé město Oppidum Ubiorum, pozdější Kolín nad Rýnem, bylo začleněno do říše buď za prvního (39/38 př. n. l.) nebo za druhého (20/19 př. n. l.) Aggripova galského místodržitelství.<sup>24</sup>

Tacitus píše: „*Ani Ubiové, ačkoliv pro své zásluhy římskou osadou se stali a raději dle jména své zakladatelky Agrippinští se nazývají, za svůj původ se nestydí; přešedše před časy a za věrné uznání byvše na samém břehu Rýnu usazeni byli, aby ho ostříhali, ne aby jich stráženo bylo.*“<sup>25</sup> Zajímavé je, že Ubiové zůstali soudržní po celé jedno století. Římané jim bez obav ponechali jistou formu autonomie. Příklad Ubiů ukazuje, že germánský kmen byl schopen úplné romanizace.

Do impéria se dostávali také jednotlivci, kteří se často stávali členy tělesné stráže císařů. Byli vybíráni proto, že byli údajně věrnější, oddanější a méně náchylní ke korupci než pretoriáni.<sup>26</sup> Se S. Doležalem se shoduje i M. Grant, podle něj se císaři obklopovali germánskými veliteli, neboť v ně měli větší důvěru.<sup>27</sup>

Barbaři již od počátků císařství pronikali také do pomocných oddílů, kde nebylo podmínkou občanství.<sup>28</sup> Císařové najímali barbary proti jiným barbarům, a tak získávali vojáky a zemědělce.<sup>29</sup>

Již jsme se zmínili o případu Ubiů. Podle S. Doležala jsou důkazem, že už Caesar uvažoval o usídlení některých germánských kmenů tak, aby tyto kmeny vytvořily protiváhu jinému kmeni, jehož eliminaci se impérium z nějakého důvodu nemohlo zabývat.

---

<sup>23</sup> Tamtéž. str. 164.

<sup>24</sup> WOLTERS, R. *Římané v Germánii*. Praha: Vyšehrad, 2002. str. 30.

<sup>25</sup> TACITUS, P. C. *Germánia: O zvlátnostech jednotlivých kmenův*. Slavonie (online). str. 5, část 28. online dostupné z: <https://kralsumavy.files.wordpress.com/2011/01/germania.pdf> (citováno dne: 22. 8. 2015).

<sup>26</sup> Tamtéž. str. 189.

<sup>27</sup> GRANT, M. *Zánik říše římské*. Praha: BB Art, 1997. ISBN: 80-86070-32-8. str. 102.

<sup>28</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 190.

<sup>29</sup> GRANT, M. *Zánik říše římské*. Praha: BB Art, 1997. ISBN: 80-86070-32-8. str. 102.

V Caesarově případě šlo o Sueby. Řím vždy vydatně využíval neshody a rozbroje v Germánii ve svůj prospěch. Řím vždy chtěl kmeny nějakým způsobem využít.

Tak jak ukazuje příklad Ubiů, mohlo dojít k přesídlení skupiny, či celé kmenové jednotky, její akulturaci a pokud možno úplné romanizaci. Římané také mohli přesídlenou skupinu, či celý kmen využít jako protiváhu vůči jinému, obvykle agresivnějšímu, germánskému kmenu. Nemuselo nutně dojít k přesídlení, protože Římané také ponechávali barbarská společenství v jejich současných sídlech za účelem vytvoření tzv. buffer zone, neboli nárazníkového pásma, což znamenalo v podstatě nezávislé postavení tohoto výhodně umístěného kmene. Posledním postupem, který se prosadil zejména v období, kterým se má předně zabývat tato práce, bylo přijímání jednotlivců, skupin a později i celých kmenových jednotek do vojenských a hospodářských struktur říše, ponechání částečné autonomie a zachování stávajících kmenových institucí.

S. Doležal rozděluje modely vztahů mezi Germány a římskou říší podle míry závislosti. Kmeny závislé na Římu – například kmen Sugambrů. Vůči kmenu byla uplatněna zdrcující mocenská převaha. Společenství bylo poraženo a rozptýleno, případně bylo přesunuto do říše a využito jako pomocné oddíly nebo zemědělská síla. Došlo k zániku kmenových struktur a kmen přestal existovat. Právním statutem byli *dedicti*.

Nejčastěji tento výraz označoval barbary, kteří vedli s říší válku a v důsledku své porážky, nebo bezvýhodné situace, v níž se ocitli, nabídli římské straně svou kapitulaci (*deditio*). Ta zahrnovala buď odevzdání zbraní, nebo alespoň jejich symbolické nabídnutí vítězi, a mohl jí provázet též některý z těchto následků: barbaři byli (z části či úplně) přesídleni do římské říše, stali se otroky, jejich stát přestal existovat, jejich území se stalo vlastnictvím Říma, popř. byly proti nim uplatněny jiné sankce. Římané obvykle ušetřili život těchto kapitulantů, ale zpravidla z nich vybrali mladé muže pro službu v římské armádě; byl to jeden ze způsobů získávání lidských zdrojů z barbarika.<sup>30</sup>

Jindy dokonce nebyli *dedictii* přesunuti do říše ani z části, ale byli ponecháni na svém území v barbariku a svázáni různými závazky k římské straně.<sup>31</sup>

---

<sup>30</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 133.

<sup>31</sup> Tamtéž. str. 133.

Pokud byli *dediticiové* přesunuti do říše, Římané je usazovali u měst, snažili se je rozdrobit a působit důsledně tak, aby se silně romanizovali a asimilovali do struktur říše. Neměli právo míšených manželství, právo obchodu a nebyli občany.<sup>32</sup>

Tungrové naproti tomu měli mnohem výhodnější postavení. Zdá se, že šlo o přechodný stupeň mezi *dediticii* a *foederati*. *Foederati* byli zcela autonomní spojenecké útvary umístěné na území římské říše, obvykle v pohraničí, na základě spojenecké smlouvy, tzv. *foedus*. Příslušníci těchto kmenů byli povoláni sloužit v říšském vojsku pod velením svých vlastních generálů.<sup>33</sup>

Kmen Tungrů byl po dohodě s Římem přesunut na vymezené území, zde podléhal římské provinční správě, ovšem zachoval si určitou vnitřní autonomii. Společenství si mohlo žít podle vlastních zvyklostí. Toto se ukázalo být nebezpečné při vzpouře v roce 70. n. l. Jak uvidíme, částečná romanizace probíhající v pozdějších staletích byla stejně problematická, neboť pokud si přesunutá jednotka zachovala své kmenové instituce, etnickou, sociální a kulturní jedinečnost, stala se rozkladným elementem, který římská říše nedokázala úplně asimilovat.<sup>34</sup>

Dalším modelem závislosti jsou již zmínění Ubiové. Právní status byl *socii et amici*. Politika podpory a spolupráce, vrcholem bylo udělení statutu kolonie.<sup>35</sup>

Byly tu i kmeny politicky částečně závislé na Římu. Například Frísové, kteří žili ve svobodné Germánii, ale nacházeli se v oblasti silného římského vlivu. Impérium je mohlo zničit, ovšem z takové akce by mu neplynul žádný užitek. Zničení by vedlo k vytvoření prostoru, který by zabral hůře zvládnutelný kmen, případně by musel Řím vynaložit značné prostředky k ovládnutí nového území.<sup>36</sup>

Druhý model částečné nezávislosti vidíme u kmene Batavů. Řím je nechal v jejich původních sídlech, právní statut byl nejspíš *socii et amici*, což mělo pro impérium dvojí užitek, vytvoření nárazníkového pásma a přísun výborných vojenských jednotek od batavského kmene.<sup>37</sup>

---

<sup>32</sup> Tamtéž. str. 134.

<sup>33</sup> GRANT, M. *Zánik říše římské*. Praha: BB Art, 1997. ISBN: 80-86070-32-8. str. 103.

<sup>34</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 173-174.

<sup>35</sup> Tamtéž. str. 173-174.

<sup>36</sup> Tamtéž. str. 175.

<sup>37</sup> Tamtéž. str. 174-175.

Politicky nezávislé kmeny podle momentální situace proti Římu válčily nebo s ním uzavíraly smlouvy. Do této skupiny lze zařadit většinu kmenů, které sdílely s impériem hranici (Chaukové, Cheruskové, Svébové, Tenkteři).<sup>38</sup>

Tyto postupy byly bez výrazných změn uplatňovány tak jako v 1. století př. n. l. i v následujících staletích, a jak píše mnozí odborníci (M. Grant,<sup>39</sup> S. Doležal,<sup>40</sup> J. B. Bury,<sup>41</sup> J. Bednaříková,<sup>42</sup> J. Le Goff<sup>43</sup>), přispěly ke konečnému zániku západořímské říše, i když primárně nebyly příčinou jejího pádu.<sup>44</sup>

## 2.1. Kontakty Říma a barbarů ve 3. století n. l.

Ve třetím století byli Římané konfrontováni s Góty, kteří se stali výraznou vojenskou silou v dolním Podunají. Gótové pohybující se uvnitř říše byli součástí jednotek, pravděpodobně tzv. *auxilii* (tzn. pomocných oddílů) v římské armádě císaře Gordiána III., vládnoucím mezi léty 238-245 n. l.<sup>45</sup>

První případy agrese barbarů se objevují r. 238 n. l., kdy provedli útok na provincii Dolní Dácii. Barbaři dostali za odchod výkupné, není jisté, zda jim Řím neplatil už dříve.<sup>46</sup>

M. Todd mluví o velkém vojenském úspěchu na dunajské frontě ve 40. letech 3. století n. l, kde Římané porazili barbary a přestali jim tedy platit poplatky. Snad i to vyprovokovalo velký nájezd nikoli pouze Gótů, ale také Bastarnů, Taifalů a Vandalů roku 250 n. l.<sup>47</sup>

Podle J. Bednaříkové byly následující roky bohaté na konflikty mezi Římany a barbary.<sup>48</sup> Velitelem výpravy z roku 250 n. l. byl jistý Cniva. Zdá se, že šlo o velmi schopného vůdce. Během nájezdu dobyl Philippopolis.<sup>49</sup> Tento úspěch je velmi zajímavý. Barbaři obvykle nebyli schopní s úrovní svých znalostí obléhací techniky dobývat římská města. To se stalo jednou z hlavních příčin jejich neúspěchů při snaze získat stabilní pozici

---

<sup>38</sup> Tamtéž. str. 176.

<sup>39</sup> GRANT, M. *Zánik říše římské*. Praha: BB Art, 1997. ISBN: 80-86070-32-8. str. 102-116.

<sup>40</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.*

<sup>41</sup> BURY, J. B. *History of the Later Roman Empire from the Death of Theodosius I. to the Death of Justinian*. Courier Corporation, 1958. ISBN: 9780486203997. 512 str.

<sup>42</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Stěhování národů*. Praha: Vyšehrad, 2013. ISBN: 978-80-7429-305-4. 412 str.

<sup>43</sup> LE GOEF, J. *Kultura středověké Evropy*. Praha: Odeon, 1991. ISBN: 80-7021-808-8. 704 str.

<sup>44</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 212.

<sup>45</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 87.

<sup>46</sup> TODD, M. *Germáni*. Praha: Lidové noviny, 1999. ISBN: 9788071062639. str. 139.

<sup>47</sup> Tamtéž. str. 140.

<sup>48</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Stěhování národů*. Praha: Vyšehrad, 2013. ISBN: 978-80-7429-305-4. str. 71.

<sup>49</sup> Dnešní Plovdiv v Bulharsku.

uvnitř říše. Cniva přezimoval na římském území a na zpáteční cestě dokonce porazil císařskou armádu. V roce 251 n. l. padl v boji proti němu u Abrittu v Thrákii císař Traianus Decius. Byl prvním římským vládcem, jenž zahynul ve válce s barbary. Císař byl pronásledovatelem křesťanů, kteří v jeho smrti spatřovali boží trest.<sup>50</sup>

Od roku 255 n. l. začínají barbaři útočit také z moře. Podaří se jim dobýt velmi bohaté středisko Trapezaut. Následuje obrovská invaze roku 256 n. l. a obležení Chalkedónu. Podle Todda k boji vůbec nedošlo, neboť jakmile obránci uviděli houfy barbarů, uprchli.<sup>51</sup>

Provincie Bithýnie se stala opuštěním Chalkedónu nechráněnou, barbaři tu získali velkou kořist a mnoho zajatců, právě potomci těchto zajatců měli v pozdějších letech šířit mezi pohany křesťanskou víru.

Největší invaze a zároveň poslední, o níž máme nějaké zprávy, proběhla roku 266 n. l. a směřovala do Řecka. Nájezdníci použili údajně až dva tisíce lodí. Tyto značné síly byly rozděleny do tří flotil. Herulové napadli Chalkidiku a Thesaloniku, další skupina zaútočila na Malou Asii a gótské jednotky směřovaly do centrálního Řecka. Barbaři vyplenili mnoho měst (Argos, Athény, Sparta, atd.), získali značnou kořist, avšak na zpáteční cestě byla jedna z invazních armád značně poničena na moři, další se utkala s císařem Galienem a byla poražena.<sup>52</sup>

Třetí skupina, Gótové a jejich spojenci Bastarni, utrpěla těžkou porážku v bitvě u Naissu<sup>53</sup>, kterou jim způsobil první z tzv. Ilyrských císařů, císař Claudius II., známý též jako Claudius *Gothicus*, od něhož později odvozoval svůj původ Constantinus Veliký. Řadu poražených barbarů usídlil Claudius na římském území.<sup>54</sup>

Roku 270 n. l. barbarské úspěchy končí. Aurelianus porazil Vandaly v Panonii. Následovaly další římské úspěchy a přesuny barbarských národů, například Bastarni byli usazeni v impériu, Karpové a Gepidové na Balkáně.<sup>55</sup>

Právě v této době jsou v rámci přesunů rozdělení Gótové na Vizigóty a Ostrogóty. V obou případech tyto kmenové svazy kromě vedoucího gótského prvku zahrnovaly též

---

<sup>50</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Stěhování národů*. Praha: Vyšehrad, 2013. ISBN: 978-80-7429-305-4. str. 71.

<sup>51</sup> TODD, M. *Germáni*. Praha: Lidové noviny, 1999. ISBN: 9788071062639. str. 140.

<sup>52</sup> Tamtéž. str. 141.

<sup>53</sup> Dnešní Niš v Srbsku.

<sup>54</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Stěhování národů*. Praha: Vyšehrad, 2013. ISBN: 978-80-7429-305-4. str. 71.

<sup>55</sup> TODD, M. *Germáni*. Praha: Lidové noviny, 1999. ISBN: 9788071062639. str. 141.

germánské i negermánské etnické skupiny. Etnická různorodost byla při vzniku nových politických celků barbarského světa pozitivním prvkem, který pomáhal oslabovat rodové struktury a posiloval pokrokovější politicko-sociální formy.<sup>56</sup>

V roce 332 n. l. byla Konstantinem Velikým uzavřena první dochována a zdokumentovaná smlouva s Góty. Jejím účelem byla obnova obchodu s dunajskými provinciemi. Řím přislíbil roční poplatky výměnou za poskytnutí vojenských oddílů pro římskou armádu. Tento dokument byl prvním jasným důkazem spojenectví mezi Góty a říší.<sup>57</sup>

## 2.2. Bitva u Adrianopole – zlom v římsko-germánských vztazích

Po dohodě s římskou mocí a za aktivní římské spolupráce se přes Dunaj v oblasti Thrákie spořádaně dostaly podstatné části těch gótských kmenů, které v druhé polovině čtvrtého století žily na území bývalé římské provincie Dácie a v oblasti u ústí Dunaje. Podle Ammiana Marcelina se nazývaly Tervingové. Brzy na to si přechod přes řeku vynutily i jiné gótské skupiny pocházející z východnějších oblastí, které Ammianus Marcellinus nazývá Greutungové.<sup>58</sup> Podle Todda šlo o tisíce Germánů, které došly k dolnímu Dunaji a hledaly ochranu před plenícími Huny.<sup>59</sup>

Greutungové povolení přesídlit na římské území nedostali. Patrně proto, že by imigrantů bylo neúměrně moc. Navíc tato skupina nebyla v předchozím kontaktu s římskou stranou a ta nevěděla, co od ní může očekávat.<sup>60</sup>

Většina pramenů, které se zabývají přechodem Gótů na římské území, hodnotí tuto akci jako pravé požehnání.<sup>61</sup> Podle nich byl císař Valens potěšen přílivem branců pro svoji armádu a také přílivem peněz, které budou vybírány za římské rekruty, kteří nebudou muset být odváděni k vojsku.<sup>62</sup> Sozomenos vyčítá císaři, že kvůli přílivu barbarů zanedbal doplňování římské armády.<sup>63</sup>

---

<sup>56</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Stěhování národů*. Praha: Vyšehrad, 2013. ISBN: 978-80-7429-305-4. str. 72.

<sup>57</sup> TODD, M. *Germáni*. Praha: Lidové noviny, 1999. ISBN: 9788071062639. str. 142.

<sup>58</sup> MARCELLINUS, A. *Soumrak římské říše*. Praha: Odeon, 1975. ISBN: 0-026-75. str. 640-642.

<sup>59</sup> TODD, M. *Germáni*. Praha: Lidové noviny, 1999. ISBN: 9788071062639. str. 142

<sup>60</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 112.

<sup>61</sup> SCHOLASTICOS, S. *Historia Ecclesiastica*. 4. 34.

<sup>62</sup> Tamtéž, str. 113

<sup>63</sup> SOZOMENOS. S. H. *Historia ecclestica*. 6.37,

Podle J. Bednařikové usídlovali Římané Góty na svém území roku 376 n. l. jako etnikum v zásadě křesťanské a jako nadějnou vojenskou sílu, která má být první obrannou linií proti útokům zpoza hranic. Císař Valens a jeho vláda vítali, že z venkova, zápolícího se stálým nedostatkem rolníků, nebude třeba povolávat tolik nových římských branců, že ve státní pokladně přibudou sumy, odváděné daňovými poplatníky místo těchto rekrutů.

Jak zdůrazňuje Eunapios, rovněž prý se jim zamlouvala možnost posílit mocenské pozice východu vůči západořímskému dvoru.<sup>64</sup> Podle Socrata Scholastika prý císař počítal s tím, že v budoucnu bude mít z Gótů elitní vojsko, které bude hrozivějším strážcem hranic než samotní Římané.<sup>65</sup> I když se může zdát, že Řím mohl jen profitovat z nastalé situace, není tomu tak.

Valens mohl být stěží rozradostněn přílivem gótských imigrantů. Právě se chystal vyřešit spor s Peršany o Arménii a plánoval mohutnou ofenzivu na východě. Neměl by tedy dost jednotek na kontrolu Gótů na Dunaji. Valens byl tedy nucen imigranty přijmout, neboť jinak mu hrozila válka přímo v Thrákii a musel doufat, že se mu podaří stáhnout dost jednotek, než se mu situace vymkne kontrole.<sup>66</sup> U Jordana nalezneme informaci, že římscí úředníci pro jejich četnost upustili od záměru přicházející Góty spočítat, takže se jich na říšské území stěhovalo asi opravdu velmi mnoho.<sup>67</sup> Negativně se vyslovuje také Eunapios, který jejich usídlení srovnával s Iásonovou dračí setbou.<sup>68</sup>

Většina pramenů hodnotí příchod Gótů pozitivně a i někteří současní badatelé přebírají tento pozitivní pohled.<sup>69</sup> Musíme trvat na tom, že příchod Gótů byl pro císaře Valense velkým problémem. Ještě rok před vzpourou byl Valens se svoji mobilní armádou na východě. Zřejmě věřil, že jeho podřízeným se podaří vyřešit situaci v Thrákii a on se bude moci soustředit na perské tažení plánované na rok 378 n. l. Vzpoura Gótů přerušila tyto plány. Valens pověřil generála Victora jednáním s Peršany, zatímco on se musel zasáhnout proti nepokojům. Victor se velmi brzy vrátil ze své mise, která nejspíš nebyla úspěšná.<sup>70</sup>

---

<sup>64</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Stěhování národů*. Praha: Vyšehrad, 2013. ISBN: 978-80-7429-305-4. str. 79.

<sup>65</sup> SCHOLASTIKOS, S. *Historia Ecclesiastica*. 4. 34.

<sup>66</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 115-116.

<sup>67</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Stěhování národů*. Praha: Vyšehrad. 2003. str. 79.

<sup>68</sup> Tamtéž, str. 79.

<sup>69</sup> Například BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Stěhování národů*. Praha: Vyšehrad. 2003. str. 79.; ČEŠKA, J. *Zánik antického světa*. Praha: Vyšehrad, 2000. str. 145.

<sup>70</sup> GREATREX, G. B. *The Background and Aftermath of the Partition of Armenia in A. D. 387*. The Ancient History Bulletin 14.1-2. 2000. s. 35-48. in: DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 115.

### 2.2.1. Příčiny a samotný průběh bitvy u Adrianopole

Jarmila Bednaříková ve své knize *Stěhování národů* vidí jako největší chybu na římské straně nedostatky v otázce zásobování tak velké masy lidí. Neomluvitelným a nepřijatelným prohrěškem jistě byla také hrabivost dvou římských vojenských hodnostářů, Lupicina a Maxima. Tito muži využívali zmatků v zásobování nově přichozích pro svůj zisk. Přestože barbaři hladověli, poskytovali jim potraviny tak draho, že gótské rodiny musely dávat děti do otroctví, aby jim alespoň takto zajistili obživu. Podle Marcellina byl jeden otrok vyměňován za jednoho k sněžení určeného psa.<sup>71</sup>

Podle Jordana „*římští vůdci hnání chamtivostí začali Gótům prodávat za vysoké ceny nejenom maso ovcí a býků, ale dokonce i mrtvolky pošlých psů a nečistých zvířat! Došlo to tak daleko, že kupovali kteréhokoli otroka za jediný chléb nebo za deset liber masa. A když už nebyli na prodej otroci ani žádný jiný majetek, chtiví kupci žádali po Gótech jejich syny výměnou za nezbytné potraviny. A rodiče jim své děti skutečně vydali, neboť to dělali pro jejich záchranu.*“<sup>72</sup> Gótům navíc nebylo umožněno vstoupit do Marcianopole, hlavního města provincie, kde si chtěli vše dokoupit. Sem Lupicinus pozval předáky Gótů, povraždil jejich strážce a sami velitelé se zachránili nejspíše jen tím, že přislíbili uklidnit své rozhořčené spolubojovníky.<sup>73</sup> Jordanes vyzdvihuje Fritigerna, který uprostřed jídla uslyšel své druhy, tasil meč, probil se z Lupicina domu, uprchl a podnítil Góty ke vzpouře proti Římu.<sup>74</sup> Domnívám se, že tomuto tendenčnímu líčení událostí předcházejících bitvě, nemůžeme však přikládat přílišnou věrohodnost. Jordanes sám byl nejspíš gótského původu a líčení svých soukmenovců ve svém díle značně přibarvil. Vyzdvihl Góty jako ten nejlepší národ, mnohé události poupravil tak, aby z něj „jeho barbaři“ vycházeli v lepším světle, čímž značně utrpěla historická věrohodnost díla.

S. Doležal tak jednoznačně vinu za konflikt na římské straně nevidí. Ještě před jmenováním Lupicina a Maxima se pokusily některé oddíly Gótů o násilné překročení řeky. Římané, kteří dosud neměli rozkazy tyto Góty přepravit, útočníky napadli a pobili. Zodpovědní velitelé byli následně zbaveni funkcí a měli štěstí, že vyvázli živí, neboť se dopustili toho zločinu, že nesprávně odhadli císařův budoucí postoj k imigrantům.<sup>75</sup>

---

<sup>71</sup> MARCELLINUS, A. *Soumrak římské říše*. 31.4.9

<sup>72</sup> JORDANES, *Gótské dějiny/ Římské dějiny*. Praha: Argo, 2012. ISBN: 978-80-257-0744-9. str. 67.

<sup>73</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Stěhování národů*. Praha: Vyšehrad, 2013. ISBN: 978-80-7429-305-4. str. 80.

<sup>74</sup> JORDANES, *Gótské dějiny/ Římské dějiny*. Praha: Argo, 2012. ISBN: 978-80-257-0744-9. str. 67.

<sup>75</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 117.



Na místa odvolaných byli jmenováni noví římsští velitelé – Maximus a Lupicinus, kteří údajně nebyli pro splnění svého úkolu dostatečně morálně na výši. Byli hrabiví, zmocňovali se gótského majetku a vybrané skupiny Gótů hodlali zpeněžit na trhu s otroky. Zbylým imigrantům nedokázali zajistit dostatečný přísun potravin.<sup>76</sup> Pověřenci si hleděli pouze vlastního prospěchu, nestarali se o své povinnosti a dopustili, aby se gótské bojovníci přepravili na římský břeh i se svými zbraněmi. Ti pak začali odboj proti Římu.<sup>77</sup>

Podle S. Doležala se nelze spokojit s vysvětlením, že Góty dohnal ke vzpouře hlad. Spíše si uvědomili relativní a dočasnou slabost římské moci na tomto území. Navíc, když musely vojenské jednotky dohlížet na místa přesunu Tervingů, obvyklý strážní řetěz jednotek chránících hranici se ztenčil, a tak se Greutungové přeplavili na vorech a dostali se na římský břeh. Následně došlo ke konfliktu v Marcianopoli, kde Lupicinus nechal povraždit osobní stráž gótských velitelů a také nejspíš jednoho z gótských vůdců Alaviva, o němž se v tomto okamžiku v pramenech<sup>78</sup> dočítáme naposledy. Fritigern na poslední chvíli vyvázl. Tervingové a Greutungové se spojili a po drobném vítězství nad Lupicinovými silami u Marcianopole se přesunuli k Adrianopoli.<sup>79</sup>

Adriánopolskému střetnutí se možná dalo zabránit. Gótský vůdce Fritigern se před bitvou tajně spojil s východním císařem Valensem a v dopise tvrdil, že ačkoli se sám nestaví proti Římu, nemůže ovládnout divoškou povahu svých Gótů, ani je získat pro spojenectví, dokud jim císař neukáže sílu. Není vyloučeno, že to bylo míněno vážně. Fritigern správně zhodnotil náladu mezi Góty. Otřesné zacházení, jehož se jim od Říma dostalo v uplynulých letech, je ke spojenectví s říší rozhodně nenaladilo, třebaže se zdálo, že mají konečně vyhlídku na získání půdy. Z Valensovy strany bylo rozumné, že vzal Fritigernovy návrhy vážně. Jestliže oba vojevůdci snad byli ochotni řešit věc dohodou, jiní rozhodli za ně.

Dva římsští důstojníci zahájili boj, aniž se ptali svých nadřízených a během jediného dne byla velká část císařské armády pobita.<sup>80</sup> Podle R. Collinse disponoval Valens asi čtyřmi sty tisíci muži.<sup>81</sup> Podle S. Doležala proti sobě stáli armády zhruba dvacetitisícové. Někteří

---

<sup>76</sup> MARCELLINUS, A. *Soumrak římské říše*. Praha: Odeon, 1975. ISBN: 0-026-75. str. 640-642.

<sup>77</sup> ZOSIMOS, *Stesky posledního Římana*. 4.20.6

<sup>78</sup> MARCELLINUS, A. *Soumrak římské říše*. Praha: Odeon, 1975. ISBN: 0-026-75. str. 641.

<sup>79</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 118.

<sup>80</sup> TODD, M. *Germáni*. Praha: Lidové noviny, 1999. ISBN: 9788071062639. str. 143.

<sup>81</sup> COLLINS, R. *Evropa raného středověku*. Praha: Vyšehrad. 2005. ISBN: 80-7021-660-3. str. 76.

badatelé odhadují počty římských vojáků na čtyřicet až šedesát tisíc (H. Wolfram,<sup>82</sup> T. S. Burns<sup>83</sup>). Kdyby ovšem bylo nepřátel tolik, těžko by byl Valens natolik nejistý, jeho zpravodajská služba mu hlásila těsně před bitvou, že proti němu stojí asi deset tisíc Gótů. Valens namísto uvážlivého postupu, který mu radil další Germán v římských službách *magister equitum praesentalis* Victor, zvolil přímý útok. Chtěl dosáhnout vítězství sám, nechtěl se dělit s Gratianem o úspěch, velení a také se obával příchodu západořímské armády na své území.

Valens tedy zaútočil a byl na hlavu poražen. Podle Marcellina z jednoho dne trvající bitvy vyvázla asi třetina římských vojáků.<sup>84</sup> Tak jako ve většině ostatních, pro Góty úspěšných střetnutích, rozhodla hunsko-alanská jízda.<sup>85</sup> „*Potom se šiky srazily jako válečné lodi opatřené zobci a navzájem do sebe vrážejíce zmítaly se pohyby sem a tam jako vlny. A poněvadž se levé křídlo přiblížilo až k samým vozům a – chtějíc postoupit, kdyby mu někdo přispěchal ku pomoci ještě dále – bylo opuštěno, jakoby sesutím velkého náspu. A tu se ocitli pěšáci bez zajištění...*“<sup>86</sup>

Porážka byla drtivá, nikoli však katastrofální. Gótové získali na celé čtyři roky pod kontrolu severní Balkán. Pravdou ovšem je, že tato sice nepříznivá, leč relativně brzy vyřešená situace, neměla pro impérium tak neblahé důsledky, jak se dříve předpokládalo. Utrpěla především římská prestiž – dosud nikdy se nepodařilo žádnému germánskému kmeni porazit Římany na otevřeném poli.<sup>87</sup>

Bitva u Adrianopole zasadila krutou, přesto jen krátkodobou ránu vojenské morálce Římanů a oživila vzpomínky na to, jak Gótové rozdrtili císaře Decia v roce 251 n. l. Samotný její význam však byl mnohem menší. Důvodem, proč Gótové nedokázali využít své momentální převahy a velmi brzy znovu podlehli Římu, byla neschopnost zajistit si stabilní zásobování. Do říše vstoupili jako uprchlíci. Neměli k dispozici žádné potraviny ani půdu, takže si nemohli obstarat vlastní úrodu a uživit větší množství ozbrojených sil bylo tedy nemožné. Museli se rozdělit do menších skupinek, které pak římské jednotky snadněji, jednu po druhé, eliminovaly.<sup>88</sup>

---

<sup>82</sup> WOLFRAM, H. *Das Reich und die Germanen*. Berlin: Siedler Verlag, 1991. str. 137

<sup>83</sup> BURNS, T. S. *The Battle of Adrianopole: A Reconsideration*. str. 336.

<sup>84</sup> MARCELLINUS, A. *Soumrak římské říše*. 31. 13. 18.

<sup>85</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 122.

<sup>86</sup> MARCELLINUS, A. *Soumrak římské říše*. 31. 13. 2.

<sup>87</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 120.

<sup>88</sup> COLLINS, R. *Evropa raného středověku*. Praha: Vyšehrad. 2005. ISBN: 80-7021-660-3. str. 77.

Jakkoli se římské impérium dokázalo z porážky vzpamatovat, římsko-germánské vztahy se díky ní výrazně proměnily. Římané již nemohli mít přílišnou iniciativu v postupu vůči barbarům, ale byli do jisté míry ve vleku událostí, které následovaly. Museli s barbary na svém území počítat a jejich přítomnosti přizpůsobit svůj vlastní postup. Mohli je sice využít ve svých ozbrojených silách, ale nedokázali je nikdy úplně romanizovat a ovládnout, což se stalo jednou z příčin pozdějšího zániku říše, jakož i vzniku barbarských království na jejich troskách.

### 2.3. Germáni v říši a armádě

Už od prvního století n. l. tvořili germánští vojáci tělesnou stráž císaře. Byli vybíráni proto, že byli údajně věrnější, oddanější a méně náchylní ke korupci než pretoriáni.<sup>89</sup> Barbaři pronikali hlavně do pomocných oddílů, kde nebylo podmínkou občanství.<sup>90</sup> Tyto jednotky bojovaly, tzv. *more patrio*, tedy svými zbraněmi a s pomocí své výstroje. Ve 3. století v průběhu krize impéria byli Římané nuceni najímat barbary z vnějších oblastí po celých skupinách. V průběhu 5. století bylo běžnou praxí, že se vojenské jednotky rekrutovaly z oblastí mimo římskou říši. Je doloženo mnoho případů, kdy Římané začlenili poražené protivníky do své armády, a to často násilím. Jsou také známy situace, kdy barbaři sami chtěli vstoupit do římských vojenských jednotek.<sup>91</sup> Ochota barbarů vstupovat do římského vojska souvisela s možností získání lepšího postavení a prostředků, neboť armáda si cenila hlavně výsledků a nehleděla na etnicitu.<sup>92</sup>

Hlavně proto mohli i Germáni dosahovat důstojnických i generálských hodností. Je zajímavé, že Germáni byli vedeni snahou sloužit v oblastech, z kterých původně pocházeli. Vyhýbali se službě na místech s odlišnými klimatickými podmínkami, které údajně špatně snášeli. Germáni vždy primárně uznávali svoji závislost na veliteli, nikoli na straně, za kterou bojují. Nepotřebovali mít zvláštní vztah ke státu nebo obci, tak jako Římané nebo Řekové.<sup>93</sup> Důležitá byla také prestiž, kterou Řím vzbuzoval mezi Germány, někteří proto sami vyhledávali možnosti, jak se do římské armády včlenit. I to mělo za následek stálý přísun rekrutů přes hranici.<sup>94</sup>

---

<sup>89</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 189.

<sup>90</sup> Tamtéž. str. 190.

<sup>91</sup> Tamtéž. str. 191.

<sup>92</sup> Tamtéž. str. 191.

<sup>93</sup> Tamtéž. str. 193.

<sup>94</sup> Tamtéž. str. 194.

Probíhalo také najímání nezávislých, kompaktních skupin tzv. *foederatů* přímo z barbarika, kteří byli následně usazováni na římském území.<sup>95</sup> Právně byli Římanům rovni, vykonávali vojenskou službu ve zvláštních jednotkách. Doslovně se jedná o ty, „kteří jsou vázáni smlouvou.“ Smlouva je tzv. *foedus*. Partnerství mohlo být buď rovnocenné, vzájemná vojenská pomoc, nebo mohla mít římská strana tzv. superioritu, takže podřízená strana byla povinná dodávat vojenské jednotky.<sup>96</sup> Jednotky *foederatů* měly stále více povinností, ale byly jim přiznány stejné výhody jako vojákům ve stálé armádě. Veleli jim římscí velitelé. Skupiny nemusely být etnicky kompaktní. Na druhou stranu se obvykle stávalo, že etnicky kompaktní skupiny si udržely svoji etnickou a kulturní jedinečnost a nesplynuly s masou římských provinciálů.<sup>97</sup>

V pátém století existovalo na území říše několik skupin *foederatů*, které se nepodřídily a nesplynuly, spíše byly považovány za rozkladný prvek působící uvnitř impéria.<sup>98</sup> Postavení *foederatů*, jak jsme řekli, bylo víceméně rovnocenné. Například Herulové nebyli v roce 539 n. l. spokojeni se svým vojenským velením. Téměř všichni odtáhli z Itálie do svých sídel, mohli tedy spojeneckou smlouvu také vypovědět. S postupujícím oslabováním byla říše nucena uzavírat s kmeny a skupinami barbarů spojenecké smlouvy, kde tyto cizorodé prvky římská administrativa nazývá *hosty* a přiznává jim mnoho výhod.<sup>99</sup> Barbaři měli nárok na půdu, na výnosy z ní, a navíc byli nezávislí na římské provinciální správě. Z toho plyne, že si tyto skupiny byly schopny uhájit svoji sociální strukturu a nezávislou politiku, často jdoucí proti zájmům říše.<sup>100</sup>

Tyto jevy probíhající již od zhruba 3. století až do zániku říše eskalovaly hlavně v období vlády císařů Valenta, Theodosia a Honoria. Jsou velmi těsně spjaty s tzv. barbarizací římské armády, s níž souvisí tři zásadní fenomény vnímané soudobými autory, a to: loajalita barbarského živlu, kumulace moci v rukou jedinců barbarského původu a efektivita vojska ovlivněná přítomností barbarů.<sup>101</sup> Nás bude samozřejmě nejvíce zajímat druhý fenomén. Předpokládalo se, že barbarizace byla v římských vojenských strukturách poměrně masivním jevem, musíme však říct, že tomu tak nebylo, spíše naopak. H. Elton došel k závěru, že mezi léty 350 – 476 n. l. mohlo být v armádě asi 30 % vojáků barbarského původu. Zajímavé je, že

---

<sup>95</sup> Tamtéž. str. 202.

<sup>96</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 203.

<sup>97</sup> Tamtéž. str. 204.

<sup>98</sup> Tamtéž. str. 204.

<sup>99</sup> Tamtéž. str. 204.

<sup>100</sup> Tamtéž. str. 206.

<sup>101</sup> Tamtéž. str. 206.

relativně nejvyšší procento barbarů objevil H. Elton v řadách generálů – až 28 % ze všech *magistri militum* v letech 350 – 476 n. l. tvořili důstojníci neitalského původu.<sup>102</sup>

K podobnému závěru došel též M. J. Nicasie, který zkoumal zastoupení barbarů v hodnostech *magistri militum* mezi léty 342-395 n. l., a navíc tvrdil, že procento zastoupení Germánů mezi řadovými vojáky bylo ještě nižší.<sup>103</sup> Proč převládal již zmíněný mylný názor o silně barbarizovaném vojsku?

Zavádějící může být to, že jména germánského původu jsou v pramenech vzácnější a nápadnější, takže si jich více všímáme, to může vyvolat dojem určité nadměrnosti. To, že se značný počet Germánů dostal do nejvyšších armádních funkcí, neznamená, že stejná situace panovala i u nižších hodností, či dokonce u řadových vojáků. Již po roce 378 n. l. bylo normální, že ve vysokých vojenských funkcích sloužilo hodně Germánů, potažmo barbarů.

A. Ferill vyslovuje názor, že za vlády Theodosia došlo k najmutí velkého množství gótských foederatů, kteří žádali velké odměny, zůstávali nezávislí a byli vedeni svými vlastními vůdci. Náčelníci nedokázali zajistit úroveň poslušnosti, kázně, výcviku ani organizace, což znamenalo katastrofu.<sup>104</sup> Imigranti usazení na římské půdě totiž respektovali císaře pouze jako nejvyšší autoritu, ve skutečnosti však poslouchali své krále, a ti si podmínky své služby vykládali podle svého, nikoli podle římského řádu.<sup>105</sup>

H. Elton<sup>106</sup> souhlasí s tím, že barbaři podkopávali morálku římské armády. Tvrdí, že Theodosius na svých vojenských kampaních Góty použil, ale v zásadě je nepotřeboval. To může být jistě zarážející, na druhou stranu pro takové tvrzení najdeme hned několik argumentů. Předně, císař měl strach o provincie, v nichž byli nově přichozí umístění. Usazení barbaři nebyli postupem času z psychologického hlediska už vnímáni jako cizinci a nebylo tak snadné se jich zbavit. Navíc jejich přítomnost v provinciích narušovala platový systém říše.<sup>107</sup>

J. Češka se podrobněji věnuje ekonomické zátěži, kterou usídlení cizorodých společenství znamenalo pro obyvatele impéria. Theodosius musel žold placený vojákům krýt

---

<sup>102</sup> ELTON, H. W. *Warfare in Roman Europe: AD 350 – 425*. Oxford: Clarendon Press, 1997. ISBN: 0198152418. str. 148 a 273.

<sup>103</sup> NICASIE, M. J. *Twilight of Empire: The Roman army from the Reign of Diocletian until the Battle of Adrianople*. Amsterdam: J. C. Gielben. 1998. ISBN: 9050634486. str. 97 – 107.

<sup>104</sup> FERILL, A. *The Fall of the Roman Empire: The Military Explanation*. London: Thames and Hudson. 1986. str. 84-85

<sup>105</sup> ČEŠKA, J. *Zánik antického světa*. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN: 80-7021-386-8. str. 148.

<sup>106</sup> FERILL, A. *The Fall of the Roman Empire: The Military Explanation*. London: Thames and Hudson. 1986. str. 84-85.

<sup>107</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 209.

z daní, které zatížily nejen města a velkostatky, ale především nejsilněji dolehly na drobné rolníky.

Tvrzení můžeme opřít o svědectví, které nám zanechal Ioannes Chrysostomos: „*Rolníkům, kteří celý život pracují, ukládají, ukládají majitelé půdy nepřetržité a nesnesitelné dávky a namáhavé služby a zacházejí s nimi jako s osly, muly, či spíše jako s kameny, přičemž jim nedovolují, ani chvíli si oddychnout a bez nejmenšího slitování od nich vymáhají stejné dávky, ať jim pole vynáší nebo ne.*“<sup>108</sup> Podobně referuje i Zósimos, který líčí sociální poměry za vlády císaře Theodosia takto: „*Císař Theodosius... jako by se makedonským a thesalským městům nebylo stalo nic hrozného, ustanovil výběrčí daní, kteří měli se vši přísností vymáhat uložené částky. A tak bylo vidět, jak se odnáší, co nechala lidskost barbarů. Všechna města a celý venkov se ozývaly nářkem a pláčem, takže všichni volali po barbarech a toužili po jejich pomoci.*“<sup>109</sup>

Na venkově tedy vlivem zvyšujících se daní, které musely krýt usazování nových sil pro římskou armádu, jež se rozrůstala o germánské bojovníky, docházelo k likvidaci drobných zemědělců i větších hospodářských celků. Jediní, kteří v této situaci profitovali, byli vlastníci velkostatků, ti si byli dokonce schopni udržovat malou osobní armádu, označovanou jako *bucelarii*. Statky se brzy také změnily spíš na opevněné tvrze.<sup>110</sup>

Theodosius se rozhodl pro usazení germánských kmenů, aniž by podepřel hospodářskou prosperitu říše, která nebyla schopna na své stávající úrovni pokrýt nároky nově příchozích. Tato problematická otázka sužovala mnoho císařů. Byli nuceni brát rekruty z venkova, který trpěl neustálým nedostatkem pracovních sil, nebo najímat cizorodé kmeny, které neměly žádný vztah k zemi, kterou byly povinny bránit.<sup>111</sup>

Ovšem i přes tato fakta musíme odmítnout to, že by se Germáni snažili o podkopání stability impéria! Také neexistuje přesvědčivý důkaz, že by přítomnost barbarů v armádě znamenala pokles efektivity vojska.<sup>112</sup> Vysvětlit to můžeme tak, že barbaři přerušili veškeré kontakty se svým domovem a plně se cítili být obyvateli římské říše, cítili svoji sounáležitost

---

<sup>108</sup> CHRYSOSTOMOS, I. *Homil. in. Matth.* 61. 3, in. ČEŠKA, J. *Zánik antického světa*. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN: 80-7021-386-8. str. 149.

<sup>109</sup> ZÓSIMOS, *Stesky posledního Řimana*. IV. 32.

<sup>110</sup> ČEŠKA, J. *Zánik antického světa*. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN: 80-7021-386-8. str. 150-151.

<sup>111</sup> Tamtéž, str. 148.

<sup>112</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 210

ke svému veliteli, své jednotce a provincii.<sup>113</sup> To je také důvod, proč se Římané nebáli svěřit se do rukou germánských velitelů (Charietto, Generidus, Stilicho, Aetius).

Generálové bývali během své aktivní kariéry obvykle spíše oslavováni, dokonce měli často své „dvorní“ básníky (například Claudianus byl předním velebitelem Stilichona, který je jednou ze stěžejních osobností této práce). Na druhou stranu musíme dodat, že když se říši nedařilo vojensky, hospodářsky či diplomaticky, byla vina často hledána právě u těchto velitelů. Pokud se však impériu dařilo, na čemž mívali velkou zásluhu právě zmiňovaní vojevůdci, jen ojediněle se ocitali v nepříjemných aférách. Například za Constantina bylo vysloveno podezření proti třem důstojníkům alamanského původu. Nic se však neprokázalo a minimálně jeden udělal i přesto značnou kariéru u armády.

Roku 368 n. l. nařídil císař Valens prověrku všech důstojníků, mimo jiné i dvou významných germánských generálů Victora a Arienthea. Themistios se o tom zmiňuje a říká, že se neprokázalo nic, za co by měli být prověřováni jakkoli stíháni.<sup>114</sup>

Zákonitě musí přijít otázka, jakou roli sehrála přítomnost Germánů v armádě a různých stupních její struktury při zániku západořímské říše. Jistě výraznou, nikoli však rozhodující. Aktivita těchto příchozích nebyla hlavní příčinou pádu impéria. A. Ferill se k tomuto tématu vyslovuje zcela jasně. Zánik římského společenství nebyl podle něj primárně vojenskou záležitostí, tak jak tvrdí někteří badatelé.<sup>115</sup> Po roce 410 n. l. nebylo možné udržet integritu západořímské říše. Došlo ke ztrátě Afriky a Británie a s těmito provinciemi přišla pochopitelně i ztráta zdrojů (daně, suroviny, lidé).

Hlavní příčinou však byly úspěchy barbarských dobyvatelů. Východ se ubránil, protože tolik nespolehal na řekněme nevlastní vojenské síly a nekumuloval moc v rukou germánských vůdců. Foederati způsobili pád říše pouze nepřímo, hlavní vinu nesly zárynské a zadunajské kmeny.<sup>116</sup>

---

<sup>113</sup> Tamtéž. str. 210.

<sup>114</sup> THEMISTIOS, *Orationes*. Leipzig: Taubner, 1965-1974. 8.117. in: DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 211.

<sup>115</sup> FERILL, A. *The Fall of the Roman Empire: The Military Explanation*. London: Thames and Hudson, 1998. str. 164.

<sup>116</sup> FERILL, A. *The Fall of the Roman Empire: The Military Explanation*. London: Thames and Hudson. 1998. str. 153.

I sami Germáni na římském území si většinou přáli žít v koexistenci s říší a využívat výhod „vyšší“ civilizace. Přestože se někdy jejich zájmy střetávaly se zájmy říše, nebyly primárně namířeny proti ní.<sup>117</sup>

Ani jedna z armád (mobilní a pohraniční) nebyla odkázána na nově příchozí a neasimilované barbary.<sup>118</sup> Tato menšina byla pouze více vidět, a tak se na ni autoři více zaměřovali.<sup>119</sup> Říše byla donucena počítat s usídlenými Germány a jejich využitím ve svůj prospěch. Usazování barbarů v pohraničí bylo jedinou možností řešení tohoto problému, bylo nutností, která mohla fungovat a zajistit stabilitu říši i Evropě.<sup>120</sup>

Řím by se nikdy nestal největší říší na světě, kdyby se omezoval pouze na své lidské zdroje. Cenu těchto zdrojů si uvědomoval, a také se snažil potenciál Germánů co nejvíce využít.<sup>121</sup>

---

<sup>117</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 212.

<sup>118</sup> Tamtéž. str. 215.

<sup>119</sup> Tamtéž, str. 216.

<sup>120</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 216.

<sup>121</sup> Tamtéž. str. 21.6



### 3. Flavius Stilicho

V této kapitole se pokusím objasnit, čím Stilicho přispěl k oddálení konečného zániku západofřímské říše a čím naopak napomohl rozvratnému procesu.

#### 3.1. Původ

Nejprve objasním Stilichonův původ. Myslím, že jde o velmi důležitou stránku, která pomůže lépe pochopit některé kroky a motivace této velmi významné osobnosti na ravennském dvoře.

Flavius Stilicho se narodil na území dnešního Německa pravděpodobně kolem roku 359 n. l. Jeho otec byl náčelník Vandalů, který sloužil pod císařem Valentinianem jako velitel barbarských pomocných sborů, což byl jeden z předpokladů pozdějšího Stilichonova uplatnění v římské armádě.<sup>122</sup> Stilichonova matka byla Římanka. Navzdory otcovu původu se sám Stilicho zřejmě považoval za Římana,<sup>123</sup> třebaže podobně jako většina Germánů preferoval křesťanství v jeho ariánské podobě namísto katolické víry nebo jiného pohanského kultu.

Stilicho byl vysoký, dobrého vzhledu, s předčasně zšedivělými vlasy a se silným charismatem.

Podle M. Granta v něm západ měl jednoho z nejschopnějších vojenských velitelů a státníků.<sup>124</sup> Básník Claudianus oslavuje schopnosti Stilichona a vidí v něm zachránce západofřímské říše. Svého „pána“ soustavně podporuje a neustále útočí na jeho nepřátele.<sup>125</sup>

Stilicho se dokonce stal součástí širší císařské rodiny, s níž byl nepřímo spřízněn. Císař Theodosius dal Stilichonovi ruku své neteře Sereny.<sup>126</sup>

Celý život byl ovlivňován římskou kulturou a veškerá jeho činnost vždy úzce souvisela s impériem. Je velice nepravděpodobné, že by bylo jeho záměrem tento svět, který mu dal významné postavení, moc, vlastně i rodinu, oslabit, destabilizovat, či dokonce zničit.

---

<sup>122</sup> GIBBON, E. *The Decline and Fall of the Roman Empire*. New York: Random House, 1932/71 II, str. 78. in: CULBERTSON, J. T. *Two Roman Generals: Flavius Stilicho and Flavius Aetius*. The University of Arizona, 1966. str. 11.

<sup>123</sup> Podle Todda byl Stilicho poloviční Germán.<sup>123</sup> Otec měl být Vandal, matka Římanka, snad neurozeného původu. V tomto se shoduje většina badatelů, podle Bednaříkové, šlo o římského generála polovandalského původu.

<sup>124</sup> GRANT, M. *Zánik říše římské*. Praha: BB Art, 1997. ISBN: 80-86070-32-8. str. 95.

<sup>125</sup> Tamtéž. str. 95.

<sup>126</sup> BURRY J. B. *History of The Later Roman Empire*. London: Macmillan & Co., Ltd., 1923. str. 107.

Císař by těžko dal takovou moc a ruku své neteře někomu, o jehož oddanosti by nebyl pevně přesvědčen.

### 3.2. Stilichonova raná vojenská kariéra

Jak jsme již řekli, Stilicho pevně spojil svůj život s říší a proslulým římským vojskem. Důležitou roli zde sehrál jistě otec, který sám sloužil císaři Valentinianovi. Stilicho se stal členem jízdních oddílů (jednalo se o nejperspektivnější oblast služby v římském vojsku). Pravděpodobně k tomu došlo krátce po bitvě u Adrianopole. Přijmeme-li za rok narození rok 359 n. l., Stilichonovi nemohlo být víc než dvacet let.

Výrazněji na sebe mladý voják upozornil během tažení proti Gótům v Thrákii.<sup>127</sup> Velká příležitost k dalšímu vzestupu se objevila v roce 383 n. l., kdy nastoupil na perský trůn nový vládce. Theodosius vyslal Stilichona, již velitele jízdy, jako velvyslance do Babylonu.<sup>128</sup> Tato mise byla velice úspěšná, s Persií byl uzavřen mír trvajícím až do roku 420 n. l. Stilicho byl odměněn a získal pozici velitele palácové stráže.<sup>129</sup>

Na západě zatím došlo k převratu, když Magnus Maximus uzurpoval trůn a dokonce odstranil Gratiana. Theodosius nemohl proti této akci zasáhnout. Byl plně zaměstnán konsolidací své vlastní říše, především Peršany, proto uznal uzurpátora za legitimního císaře.

O pět let později však Theodosius svůj postoj přehodnotil a podnikl proti uzurpátorovi Maximovi výpravu. Při tažení sloužil císaři Stilicho jako osobní sluha. Východní armáda porazila Maxima a trůn vrátila do rukou Valentiniana II., bratra zesnulého Gratiana.<sup>130</sup>

Na doporučení Theodosia byl rádcem rehabilitovaného císaře jmenován Frank Arbogast. Stilicho v této době získal titul *magister utriusque militum*, což z něj činilo vrchního velitele ozbrojených sil na západě. Následně dochází k vzestupu Germána

---

<sup>127</sup> MAXWELL, H. "The Last Great Roman," *The Nineteenth Century*. XXXII (1892), str. 390-92. in: CULBERTSON, J. T. *Two Roman Generals: Flavius Stilicho and Flavius Aetius*. The University of Arizona, 1966. str. 11.

<sup>128</sup> CLAUDIAN, *Works*, London: William Heinemann, 1922, X, str. 36 8 - 6 9. in: CULBERTSON, J. T. *Two Roman Generals: Flavius Stilicho and Flavius Aetius*. The University of Arizona, 1966. str. 12.

<sup>129</sup> Podle Doležala začínal v mládí Stilicho jako *protektor domesticorum*, po svatbě se Serenou dostal titul *comes sacri stabuli* a svůj pozdější titul *comes militum* z roku 382 byl zatím pouze *per Thracias* po bitvě u Frigidu držel titul *magister militum praesentalis*. DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 251.

<sup>129</sup> Tamtéž. str. 215.

<sup>130</sup> ZOSIMOS, in: *A History of Rome from Its Origins to 329 A. D. as Told by the Roman Historians*. Garden City, N. Y.: Doubleday & Company, Inc7, 1956, str. 209-10, 215-16. in: CULBERTSON, J. T. *Two Roman Generals: Flavius Stilicho and Flavius Aetius*. The University of Arizona, 1966. str. 13.

Arbogasta, který si uzurpoval moc pro sebe, zatímco dosavadní vládce Valentinianus II. umírá za nejasných okolností v roce 392 n. l.<sup>131</sup> Byl nalezen oběšen ve svém paláci ve Vienně.

Theodosius využil tyto neblahé události k intervenci. Arbogast dosadil nového vládce, rétora Eugenia. S oběma se Stilicho utkal v čele Theodosiova vojska v bitvě u Frigidu.<sup>132</sup> Dvojice uchvatitelů byla poražena, Arbogast spáchal sebevraždu, Eugenius byl popraven.<sup>133</sup> Theodosius tak opět spojil obě části impéria v jeden celek.

Následujícího roku však císař umírá a Stilicho kumuluje ve svých rukou veškerou moc i přesto, že se Theodosiovi potomci stávají císaři. Honorius získává západní trůn a Arcadius formálně vládne na východě.

Stilicho zastává velmi důležitou pozici, a to jednak poručnictvím nad Honoriem, jednak je stále držitelem titulu *magister militum*. Stilichonova kariéra správce a de facto vojenského diktátora na západě spadá mezi léta 397 – 408 n. l.<sup>134</sup>

### 3.3. Stilicho, východořímská říše a Alarich

Stilichonův vztah k východořímské říši je výrazným faktorem, kterým se musíme podrobněji zabývat, pokud chceme vyřknout soud o tom, zda Stilicho svými kroky západořímské říši skutečně prospěl či nikoli.

Stilicho údajně prohlašoval, že mu bylo původně svěřeno poručnictví i nad druhým potomkem Theodosia, Arcadiem. Nad budoucím východním císařem měl ovšem dohled Rufinus.<sup>135</sup> Takto nám referuje Zósimos.<sup>136</sup> Regentem se navzdory Stilichonovým nárokům stal Rufinus, který se tak dostal do pozice nejmocnějšího muže východu, stejně jako Stilicho západu.

Rufinus vstoupil do služeb císaře Theodosia v roce 379 n. l., zastával úřad *magister officiorum*, v roce 392 n. l. se stal konzulem. Byl údajně vysoký, mužného vzezření, měl bystré oči a jeho pohyby působily neklidně. I když jeho znalost řečtiny nebyla perfektní, o intelektuálních kvalitách nemohlo být pochyb. Když Theodosius odtáhl v roce 392 n. l. na

---

<sup>131</sup> CULBERTSON, J. T. *Two Roman Generals: Flavius Stilicho and Flavius Aetius*. The University of Arizona, 1966. str. 15.

<sup>132</sup> Dnešní Vipava na hranicích Itálie a Slovinska, pozn. K. Šulce.

<sup>133</sup> OROSIUS, P. *Historiae adversum paganos*. Leipzig: Taubner, 1889. str. 380.

<sup>134</sup> Tamtéž. str. 78.

<sup>135</sup> GRANT, M. *Zánik říše římské*. Praha: BB Art, 1997. ISBN: 80-86070-32. str. 96.

<sup>136</sup> ZOSIMOS, *Stesky posledního Římana*. 5.34.6.

západ kvůli uzurpátorovi Eugeniovi, stal se Rufinus hlavním rádcem mladého Arcadia. Odtud už byl pouhý krůček od poručnictví nad budoucím císařem.

Podle J. B. Buryho byl Arcadius pravým opakem svého rádce. Byl malý, tmavý, hubený a nepříliš aktivní. Jeho charakter nebyl nejpevnější, údajně dokonce trpěl duševními chorobami. Není proto divu, že za něj rozhodovali schopnější osobnosti jeho dvora.<sup>137</sup>

Mezi Stilichonem a Rufinem panovaly velmi napjaté vztahy, jak dokládá Claudianus:

*„Nižádné ženy, či manžela, dítěte krev,*

*zkonejšit nemůže tento divoký hněv.*

*Přátelé svázané příbuzenstvím,*

*rozerve vraždou či vyhnanstvím zlým.*

*Smrt však svým ubohým obětem nedopřeje.*

*Strašlivá muka jim zlověstně prodlužuje,*

*pak řetězy spoutané v je temných žalářích mučí,*

*než posledním úderem bolestná jejich pout' končí.*<sup>138</sup>

Takovéto útočné výpady podnikal nejspíše ve shodě s vůlí svého patrona proti regentovi východořímské říše. Podle M. Granta byl tento rozkol mezi nejmocnějšími muži obou říší jednou z výrazných příčin pozdějšího zániku západní části impéria.<sup>139</sup>

Podle Zósima císař Theodosius věřil Rufinovi. Ten často využíval jeho záštity při sporech se svými konkurenty, např. s *magistrem militum* Prototem a *magistrem equitum* Timasiem.<sup>140</sup> Rufinus nenáviděl Stilichona, při konfliktech s Alarichem odmítl pomoc západu. Svým vlivem, který měl na mladého císaře, bránil taktéž v rozhodném postupu proti gótskému vůdci a zabránil Stilichonovi v jeho zničení roku 395 n. l.

---

<sup>137</sup> PHOTIUS, *Epitome of The Ecclesiastical History of Philostorgius*. London: Henry G. Bohn, York Street, Covent Garden, 1855. XI., 3. (online), dostupné z: <http://www.tertullian.org/fathers/philostorgius.htm>. (citováno dne: 6. 1. 2015).

<sup>138</sup> GRANT, M. *Zánik říše římské*. Praha: BB Art, 1997. ISBN: 80-86070-32-8. str. 96.

<sup>139</sup> GRANT, M. Tamtéž, str. 96.

<sup>140</sup> ZOSIMOS. *Stesky posledního Římana*. IV., 53.

Podle J. B. Buryho hlavní ambicí Rufina bylo získat co největší moc, čehož chtěl mimo jiné dosáhnout také tím, že si vezme Arcadiovu dceru. Tomuto kroku však zabránil Eutropius, který v úřadu nahradil Rufina.

Jedním ze základních činitelů v době po roce 395 n. l. se stalo postupné osamostatňování obou následnických říší, které přinášelo stále větší množství důkazů, že oba nové státy si jdou každý svou vlastní cestou. Zpočátku se uchovávalo zdání jejich nenarušené jednoty. Císařské výnosy byly vydávány společně s platností pro celé území impéria, konzulské dvojice byly ustanovovány s paritním zastoupením, předpokládá se i společný postup v závažných zahraničně-politických otázkách apod. Záhy se však objevilo napětí mezi oběma císařskými dvory. Podle J. Buriana mimo jiné právě kvůli Stilichonovi a Rufinovi.<sup>141</sup>

Stilicho měl velký zájem na tom, aby byla oslabena východořímská říše.<sup>142</sup> Stilicho chtěl získat Ilyricum. Jak píše M. Babic, odtud rekrutovala východořímská říše velkou část svých ozbrojených sil.<sup>143</sup> Jelikož západ měl trvalý nedostatek lidských zdrojů, je tato snaha získat nové pochopitelná. Ovšem Stilicho již nedomyslel, že svým počínáním nemůže v konečném důsledku západu prospět. Místo toho, aby obě říše posilovaly vzájemnou spolupráci, která jediná mohla maximálně oddálit blížící se konec, docházelo k posilování vzájemné nedůvěry a ochlazování vzájemných vztahů. M. Grant označuje za hlavního viníka neshod Stilichona.<sup>144</sup>

Nepřátelství obou dospělo až k Rufinově vraždě. Arcadius se s tím údajně smířil, zřejmě i proto, že získal Rufinův rozsáhlý majetek.<sup>145</sup> Podle M. Todda se většina Stilichonova zájmu zaměřovala na to, aby zajistil opětovné připojení Ilýrie. Toto území císař Gratian postoupil Theodosiovi I., když ho v lednu roku 379 n. l. jmenoval svým spoluvladařem.

Pokud jde o druhý hlavní záměr Stilichona, generál musel vzít v úvahu Vizigóty, kteří nyní představovali nejslibnější vojenskou moc na Balkáně.<sup>146</sup> Stilicho chtěl tyto barbary použít k obraně říše.

---

<sup>141</sup> BURIAN, J. *Římské impérium*. Praha: Svoboda, 1994. ISBN: 25-004-94. str. 199.

<sup>142</sup> Tamtéž, str. 199.

<sup>143</sup> BABIC, M. *Od antiky ke středověku*. Brno: CDK, 2009. isbn: 978-80-7325-202-1. str. 150.

<sup>144</sup> GRANT, M. *Zánik říše římské*. Praha: BB Art, 1997. ISBN: 80-86070-32-8. str. 97.

<sup>145</sup> BURIAN, J. *Římské impérium*. Praha: Svoboda, 1994. ISBN: 25-004-94. str. 199.

<sup>146</sup> COLLINS, R. *Evropa raného středověku*. Praha: Vyšehrad. 2005. ISBN: 80-7021-660-3. str. 79.

Dostáváme se k další osobnosti, která bude stát v centru našeho zájmu, a to ke gótskému veliteli Alarichovi. Nemůžeme postihnout vliv Stilichona na západořímskou říši, aniž bychom se podrobně nezminili o Alarichovi, jeho aktivitách a o vztahu obou mužů.

M. Grant vymezuje dva zásadní problémy, s nimiž se musel Stilicho ve svém úřadu vypořádávat de facto po celou dobu, co jej zastával. Byl to jeho vztah k východořímské říši a vztah k Vizigótům. To, jak se mu toto podařilo, silně ovlivnilo další směřování západu a také osud tohoto římského generála.

Stilicho chtěl využít Alarichových jednotek i jeho samotného k naplnění svých mocenských ambicí. K oslabení východořímské říše, případně k ofenzivě vůči uzurpacím a k zastavení útoků Germánů na Dunaji a Rýně.<sup>147</sup> I to je jeden z důvodů, proč při vzájemných konfrontacích úspěšnější vojevůdce ani jednou nevyužil možnosti protivníkovy jednotky zlikvidovat.

Pokaždé, když Alarich zaútočil na oblasti pod Stilichonovou ochranou, generál pouze učinil kroky nezbytné k tomu, aby ho zadržel. Žádná válečná expedice nepřinesla rozhodující výsledky a snad ani přinést neměla. Alarichovy vojenské síly sice vždy utrpěly jisté škody, ale při každé příležitosti, tedy v letech 392, 395, 397 a 402 n. l., měly možnost uniknout.<sup>148</sup> Důvodů, proč nechal Stilicho Alaricha uniknout, mohlo být několik. Aktivita východořímského dvora, jiné závažnější události na západě, případně Stilichonovy osobní ambice směřující k získání Alaricha ke spolupráci.

### 3.4. Alarichova raná vojenská kariéra

První zprávy o vizigótském veliteli máme z roku 392 n. l., kdy sám císař Theodosius zabránil Stilichonovi v likvidaci Alaricha a jeho mužů. Nejspíš proto, že si chtěl zajistit nové lidské zdroje pro svoji armádu.<sup>149</sup> Podle J. Bednařikové figuroval Alarich jako mladý velitel v bitvě u Frigidu, roku 393 n. l., kde pod ním bojovalo asi dvacet tisíc Vizigótů. Dále Bednařiková uvádí, že Alarich pocházel z rodu Balthů.<sup>150</sup> Jordanes nám pak zanechává první zprávu o Alarichovi v souvislosti se zastavením dodávek darů pro Góty od římské říše. „*Jakmile Theodosius, který miloval mír a Góty, zemřel, začali jeho synové obě části římské říše ničit, neboť žili v luxusu a přestali dávat svým spojencům, tedy Gótům, obvyklé dary. Gótové jimi*

---

<sup>147</sup> ČEŠKA, J. *Zánik antického světa*. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN: 80-7021-386-8. str. 183.

<sup>148</sup> COLLINS, R. *Evropa raného středověku*. Praha: Vyšehrad, 2005. ISBN: 80-7021-660-3. str. 80.

<sup>149</sup> COLLINS, R. *Evropa raného středověku*. Praha: Vyšehrad, 2005. ISBN: 80-7021-660-3. str. 78.

<sup>150</sup> BEDNAŘIKOVÁ, J. *Stěhování národů*. Praha: Vyšehrad, 2013. ISBN: 978-80-7429-305-4. str. 83.

*byli brzy znechuceni a z obav, aby neutrpěla jejich statečnost dlouhým mírem, zvolili si králem Alaricha, jehož urozenost byla hned za Amaly, neboť pocházel z urozeného rodu Balthů. Alarich prý měl mezi svými jméno Baltha, což znamená odvážný.*<sup>151</sup>

J. Penrose považuje za rok Alarichova narození rok 370 n. l. Autorka dodává, že jako chlapec se Alarich údajně účastnil přechodu Dunaje (376 n. l.), a prý se v následujícím období stal ariánským křesťanem.<sup>152</sup> Nadále se v dalších událostech života budoucího gótského velitele shoduje s ostatními badateli (J. Bednaříková, M. Todd, M. Grant, S. Doležal). Konkrétní rok narození a údajná víra však zůstávají pouhými domněnkami. I přesto, že jsou pravděpodobné (většina Gótů vyznávala ariánství), nenacházíme pro ně v pramenech, ani v odborné literatuře žádnou oporu.<sup>153</sup>

Kolem Alaricha se zformovala na počátku 90. let 4. století skupina z různých uskupení Greutungů a Tervingů.<sup>154</sup> Tato skupina je též známá jako Vizigóti. Podle M. Todda byl Alarich jeden z Gótů usídlených v Moesii. Roku 395 n. l. se stal uznávaným vůdcem zde usídlených krajanů. Poprvé vyniknul už roku 391 n. l. jako vůdce barbarského vojska, které proniklo na jih od balkánských hor a porušilo tak smlouvu s Římem, uzavřenou roku 382 n. l.<sup>155</sup> V bitvě u Frigidu bojovalo na straně Theodosia I. a utrpělo velké ztráty. Zbylí Gótové se proto pod vedením Alaricha vzbouřili.

Podle S. Doležala první výraznější aktivita Alaricha ovšem souvisela pravděpodobně s gerilovou válkou vedenou proti císaři Theodosiovi někdy mezi léty 388-391 n. l. Svědectví Zósima je v této záležitosti ovšem plně nepřesností. Eunapios uvádí, že Theodosius stahoval velké vojsko proti barbarům, kteří setrvali v severním Řecku. Ti raději prchli do makedonských bažin.<sup>156</sup> Podle Jordana byl Alarich prohlášen králem Gótů, kteří byli Římany

---

<sup>151</sup> JORDANES, *Gótské dějiny/ Římské dějiny*. Praha: Argo, 2012. ISBN: 978-80-257-0744-9. str. 69-70.

<sup>152</sup> PENROSE, J. *Řím a jeho nepřítel: Říše stvořená a zničená válkou*. Praha: Fighters publications, 2007. ISBN: 978-80-86977-10-2. str. 272.

<sup>153</sup> JORDANES, *Gótské dějiny/ Římské dějiny*. Praha: Argo, 2012. ISBN: 978-80-257-0744-9., ZOSIMOS. *Stesky posledního Římana*, Praha: Odeon, 1983., BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Stěhování národů*. Praha: Vyšehrad, 2013. ISBN: 978-80-7429-305-4., TODD, M. *Germáni*. Praha: Lidové noviny, 1999. ISBN: 9788071062639.

<sup>154</sup> Většina současných historiků nazývá Tervingy nepřesně Vizigóty“ a Greuthungy „Ostrogóty“ klade na roveň tyto klany ze 4. století s pozdějšími královstvími od století 5. a 6. Vizigóti byli pravděpodobně směsicí všem národů, které následovaly Fritigerna v roce 376 (včetně Tervingů, Greuthungů a negótských kmenů. Ostrogóty zmiňuje básník Claudianus v roce 399 jako izolované od Greuthungů a mohlo se jednat o další klan, jehož moc vzrostla za římskou hranici během 5. století. PENROSE, J. *Řím a jeho nepřítel: Říše stvořená a zničená válkou*. Praha: Fighters publications, 2007. ISBN: 978-80-86977-10-2, str. 274.

<sup>155</sup> TODD, M. *Germáni*. Praha: Lidové noviny, 1999. ISBN: 9788071062639. str. 145.

<sup>156</sup> EUNAPIOS. *Fragmenta historica*. Paris: FHG. 1885. str. 7-56.

utlačování a do určité míry ignorování.<sup>157</sup> Je možné, že byli skutečně přehlíženi, ovšem o královském titulu Alaricha nic nevíme.

E. Gibbon také uvádí, že Alarich byl svými bojovníky podle tehdejších zvyklostí vyzvednut na štít a provolán králem všech Gótů.<sup>158</sup>

Alarich vždy sledoval spíše svoje vlastní zájmy, především kariéru v římské armádě.<sup>159</sup> Podle P. Heathera účast ve vzpouře proti Theodosiovi a aktivita v gerilové válce mohla budoucí kariéře mladého Góta jen prospět.<sup>160</sup>

Alarich totiž nebyl jedinou výraznou osobností mezi svými soukmenovci a jeho počáteční prosazení naráželo na odpor jiných mocných germánských rodin. Musel se prosadit v konkurenci Eriulfa a Fravitty, jejichž vzájemné nepřátelství přerostlo, naštěstí pro Alaricha, v otevřený střet.

Během večerní hostiny byl Eriulf zabit a Fravitta musel uprchnout, aby unikl před krevní mstou. Dva potenciální vůdcové zmizeli náraz ze scény. Alarichovo postavení následně ohrožoval jiný mocný rod, reprezentovaný dvěma bratry Sarem a Silgerichem. Sarus stejně jako Fravitta uprchl do římských služeb po neúspěšném pokusu o Alarichovo odstranění.<sup>161</sup>

Je zajímavé, že vyjma úspěchů z let 408 – 410 n. l. nezískal Alarich žádné jiné vítězné „vavříny“ na válečném poli a nevyhrál žádnou důležitou bitvu. Na druhou stranu si udržel vládu nad částí gótského společenství celých patnáct let, plnil smlouvy, které měl se západní částí impéria, podobně jako to dělali jeho předchůdci.<sup>162</sup>

Vrátíme se nyní k bitvě u Frigidu. Gótové v této bitvě zaznamenaly nezvykle vysoké ztráty, prý až deset tisíc mužů. Nelze dokázat, že šlo o Theodosiův záměr, kterým chtěl oslabit Góty a zároveň zlikvidovat uzurpátora Eugenia.<sup>163</sup> Bohužel není ani jisté, jestli tuto vzpouru opravdu vedl Alarich.

---

<sup>157</sup> JORDANES. *Gótské dějiny*. str. 70.

<sup>158</sup> GIBBON, E. *Zánik a pád římské říše*. Praha: Odeon, 1983. ISBN: 01-094-83. str. 141.

<sup>159</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 146.

<sup>160</sup> HEATHER, P. *Gótové*. Praha: Lidové noviny, 1996. ISBN: 80-7106-199-9. str. 148.

<sup>161</sup> HEATHER, P. *Gótové*. Praha: Lidové noviny, 1996. ISBN: 80-7106-199-9. str. 148-149.

<sup>162</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 145.

<sup>163</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 146.



V roce 395 n. l. prý těžce nesl, že musí velet pouze barbarským jednotkám. Gótský vůdce se odmítal smířit s tím, že byl Theodosiem přehlížen a že byl v kampani proti Eugeniovi pověřen pouze podřízeným postavením. Gótským foederatům velet *comes rei militaris* Gainas.<sup>164</sup>

Alarichovou největší ambicí byla pravděpodobně služba v římské armádě (podobně jako i jiných velitelů germánského původu - Modara, Gainy, Sara, atd.) S ní byl spojený titul *magister militum*, který by zajišťoval jeho lidem prostředky, především finance.

### 3.4.1. Alarichova skupina

Abychom pochopili Alarichovy záměry, musíme se podívat na skupinu, které velet. Existují dvě alternativy. Buď se jednalo o etnicky komplexní skupinu, včetně žen, dětí, starců a dalších, tedy o skupinu, která hledala primárně půdu a chtěla se usadit, nebo šlo o tzv. *wanderkrieg*, tedy o skupinu žoldnéřskou.

Podle J. H. Liebeschuetze byli tito žoldněři, jako mnoho jiných germánských skupin, vlákáni do říše, kde se jim výměnou za jejich služby nabízely možnosti pohodlného a civilizovaného života. Germáni stáli především o každoroční *annona*,<sup>165</sup> jak naturální, tak peněžní. Navíc měli tito žoldněři velmi výhodnou vyjednávací pozici, protože je říše naléhavě potřebovala; měla mnoho nepřátel a málo vlastních vojáků.<sup>166</sup>

J. H. Liebeschuetz tvrdí, že Gótové usilovali vždy jen o peníze, zlato, naturální dávky a především obilí k obživě. Pokud žádali přidělení nějakého území, pak kvůli ubytování a penězům, nikoli kvůli půdě.

P. Heather naproti tomu skupinu označuje za etnicky komplexní. Považuje gótské požadavky za požadavky migrujícího kmene, který se chce usadit a obdělávat půdu.<sup>167</sup> Ve skutečnosti ale neexistuje přesvědčivý důkaz, že Gótové před rokem 418 n. l. usilovali o získání půdy. Lze tvrdit, že měli vždy zájem pouze o dohodu s Římem, která zahrnovala dodání potravin a žoldu výměnou za vojenskou službu.

Z toho můžeme usuzovat, že osídlení území mělo nízkou prioritu i pro Alarichovy Góty. Ti před usedlým životem preferovali mobilní existenci a životní styl založený na službě ve

---

<sup>164</sup> ZÓSIMOS. *Stesky posledního Římana*. V, 5. 4.

<sup>165</sup> Tedy dary od římské strany právě za prokazované služby, od dob císaře Theodosia dochází k umístování celých barbarských kmenů na imperiální území. Náčelníkům, kteří vstupují do armády, jsou vypláceny odměny, tito velitelé dokonce mohou vojsko kdykoli opustit, pokud za sebe dodají náhradu.

<sup>166</sup> LIEBENSCHUSTZ. J. H. V. G. *Alaric's Goths: National or Army?* in: Drinkwater, J.; Elton, H. *Fifth Century Gaul: A Crisis of Identity?* Cambridge, 1992. str. 75.

<sup>167</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 147.

zbrani, ten byl koneckonců v jejich očích mnohem ušlechtlejší a vhodnější pro germánské bojovníky.<sup>168</sup>

### 3.5. Alarich a Stilicho – konfrontace na východě

V prvních fázích svých válečných operací se Alarich soustředil primárně na Řecko. Možná uzavřel dohodu s východořímskou říší, konkrétně s Rufinem. Je však také možné, že k žádné diplomatické akci nedošlo a Alarich prostě jen v Řecku zajišťoval obživu své žoldnéřské skupině.<sup>169</sup> V roce 395 n. l. dorazil do Makedonie Stilicho, obklíčil Alarichovy jednotky a mohl je zcela zničit. Proč tak neučinil, není jasné. Snad na žádost východního císaře Arcadia nechal Stilicho Alaricha uniknout.

Možná už v této době existovala mezi východořímským císařem a Alarichem nějaká dohoda. C. E. Sena přichází s velmi odvážným tvrzením. Domnívá se, že Rufinus mohl najmout Alaricha proto, aby zablokoval postup Stilichona. Ten chtěl se svými jednotkami ochránit Arcadia, neboť se domníval, že Rufinus chce uzurpovat trůn pro sebe.<sup>170</sup> C. E. Sena spatřuje příčinu Stilichonova zaváhání v severní Africe, kde došlo k povstání Gildona. Ten měl být údajně podporován východořímskou říší.<sup>171</sup>

Následně odešel Alarich hlouběji do Řecka za účelem zlepšení zásobovací situace. Zatím byl zavražděn Rufinus (395 n. l.), který byl odstraněn před branami Konstantinopole, docela jistě z iniciativy Stilichona.

Tím se stala Alarichova situace nejistou. Vzhledem k regentovu konci nebylo jisté, zda domluvená *annona* byla Alarichovým jednotkám odeslána. Kromě toho Alarich údajně požadoval generálskou hodnost ve východořímské říši a nyní, vzhledem k Rufinově konci, nebylo jisté, zda ji dostane.<sup>172</sup>

Podle M. Todda roku 397 n. l. Alarich ovládl Epeiros, následně mohl také ovládnout Konstantinopol, kterou ale přenechal svému soukmenovci Gainovi. Po vraždě Rufina nastoupil regentství Eutropius, který měl také brzy se Stilichonem neshody. K prohloubení vzájemných antipatií přispělo hlavně to, že při dalším tažení proti Alarichovi a jeho aktivitách

---

<sup>168</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 148.

<sup>169</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 149.

<sup>170</sup> SENA, C. E. *Stilicho, Vitruous Vandal, Defender of Rome* (online). John Cabot University, Italy, dostupné z: (citováno dne: 27. 03. 2016). str. 415.

<sup>171</sup> SENA, C. E. *Stilicho, Vitruous Vandal, Defender of Rome* (online). John Cabot University, Italy, (online) dostupné z: (citováno dne: 27. 03. 2016). str. 415.

<sup>172</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 150.

v Řecku, jej nechal Stilicho opět uniknout. Eutropius reagoval tak, že prohlásil Stilichona veřejným nepřítelem.<sup>173</sup>

Eutropius se obával svého západořímského rivala, proto si získal Alaricha, když mu nabídl roku 399 n. l. požadovaný vojenský titul *magister militum per Ilyricum*<sup>174</sup>

Východní říše pravděpodobně počítala s využitím Alarichových jednotek v možném vojenském konfliktu se západořímskou říší.<sup>175</sup> Díky získané funkci mohl Alarich efektivně hájit zájmy Gótů, navíc měl k dispozici nejen finanční a naturální dávky, ale také zbraně pro své muže.<sup>176</sup> Získání potravin pro větší barbarské jednotky na římském území bylo vždy tím základním problémem pro jejich vůdce.

Alarich následně zamířil do Thrákie a snažil se na svou stranu získat další Góty.<sup>177</sup> Není jisté, jak dál Alarich postupoval, je možné, že se dohodl s Eutropiem, že bude působit ve prospěch východní říše. Tato dohoda vzala za své, když byl Eutropius roku 399 n. l. také odstraněn.

Jeho nástupce Caesarius prováděl vůči Gótům politiku, která odpovídala tehdejšími náladám ve společnosti, a vypověděl dohodu uzavřenou s Alarichem roku 397 n. l.<sup>178</sup> Patrně to byl důvod, proč zvolil gótský velitel Itálii,<sup>179</sup> kam se přesunul roku 401 n. l.<sup>180</sup>

M. Grant zmiňuje kontakty, které měl mít Alarich s některými osobnostmi konstantinopolského dvora, které jej údajně nabádaly k přesunu na západ. Pokud tomu tak skutečně bylo, tyto soukromé motivace přispěly jednoznačně k urychlení rozpadu západořímské říše.<sup>181</sup>

### 3.6. Alarich a Stilicho - konfrontace na západě, počátek konce *magistra militum*

S. Doležal klade Alarichovy aktivity na západě už do roku 400 n. l.<sup>182</sup> J. Bednaříková uvádí jako důvod Alarichova postupu na západ kromě odstranění Eutropia také to, že Stilicho musel

---

<sup>173</sup> BABIČ, M. *Od Antiky ke středověku*. BRNO: CDK, 2009. ISBN: 978-80-7325-202-1. str. 151.

<sup>174</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Stěhování národů*. Praha: Vyšehrad, 2013. ISBN: 978-80-7429-305-4. str. 84., také: GIBBON, E. *Zánik a pád římské říše*. Praha: Odeon, 1983. ISBN: 01-094-83. str. 140.

<sup>175</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Stěhování národů*. Praha: Vyšehrad, 2013. ISBN: 978-80-7429-305-4. str. 84.

<sup>176</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 151.

<sup>177</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 148.

<sup>178</sup> HEATHER, P. *Gótové*. Praha: Lidové noviny, 1996. ISBN: 80-7106-199-9. str. 152.

<sup>179</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str., str. 151.

<sup>180</sup> Tamtéž, str. 151. Doležal mluví přímo o počátku kontaktů mezi Alarichem a západní říší.

<sup>181</sup> GRANT, M. *Zánik říše římské*. Praha: BB Art, 1997. ISBN: 80-86070-32-8. str. 25.

<sup>182</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str., str. 151.

odvelet část armády do Raetie, kam vpadli barbaři, pravděpodobně Alani.<sup>183</sup> Gótský vůdce se tedy přesunul do Itálie, kde se následně znovu střetl se Stilichonem, a to ve třech bitvách.

Poprvé se Stilicho s Alarichem střetli o Velikonocích v bitvě u Polentie (401 n. l.). Stilicho předal velení svému pohanskému důstojníkovi, snad alanského původu, Soulovi. Rozkázal mu, aby právě na Velikonoce napadl Alarichovo vojsko. V této kampani byla prý zajata i Alarichova rodina. J. Bednaříková píše přímo „*králova*“.<sup>184</sup> Také zmiňuje druhou bitvu, kterou byla bitva u Hasty<sup>185</sup> a třetí měření sil u Verony (402 n. l.). Ve všech střetnutích byl gótský velitel poražen, ovšem podle M. Todda nebyly ohroženy jeho klíčové jednotky.<sup>186</sup> Jiní autoři říkají, že jej prostě Stilicho nechal uniknout. Chtěl využít možnosti vzájemné spolupráce, protože Alarich disponoval nezanedbatelnou vojenskou silou.<sup>187</sup>

S. Doležal říká, že se Alarich dvakrát utkal se Stilichonem. V druhém měření sil mohl být gótský velitel opět zlikvidován, přesto byl propuštěn. Pouze mu bylo zabráněno aktivně operovat na italském území. Stilicho se držel plánu odejmut východořímské říši její část rozděleného Ilyrika. Dokonce již připravoval v Ravenně armádu pro tuto expedici<sup>188</sup>

Velmi tendenčně hodnotí střet u Polentie Jordanes, který ještě před tím zmiňuje jednání Honoria s Alarichem. Císař údajně gótskému vůdci daroval Hispánii a Galii, pokud si je dokáže vybojovat. „*Gótové pak v poklidu odtáhli, ale u Polentie byli překvapeni, když Stilicho věrolomně přitáhl k Polentii a udeřil na Góty, kteří nic zlého netušili. Ti byli nejprve vyděšeni, když se tak náhle objevil, brzy se však vzpamatovali a téměř celé Stilichonovo vojsko obrátili na útěk a zničili.*“<sup>189</sup> Chci zde spíše demonstrovat jasnou zaujatost autora, který líčí Góty v ideálních barvách. Shrme-li si skutečný průběh událostí, je jasné, že Stilicho naopak porazil gótské oddíly, navíc je vrcholně nepravděpodobné, že by císař Honorius uzavřel s Alarichem takovou dohodu. Římský císař jistě neměl v úmyslu oslabovat svoji pozici tím, že by Alarichovi věnoval, byť za určité služby, dvě důležité provincie. Pak by se západořímská říše omezila pouze na Itálii a Galii. Což se sice v následujících obdobích stalo, ovšem jistě to nebylo snahou římských císařů.

---

<sup>183</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Stěhování národů*. Praha: Vyšehrad, 2013. ISBN: 978-80-7429-305-4. str. 85.

<sup>184</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Stěhování národů*. Praha: Vyšehrad, 2013. ISBN: 978-80-7429-305-4. str. 84.

<sup>185</sup> Tamtéž, str. 84.

<sup>186</sup> TODD, M. *Germáni*. Praha: Lidové noviny, 1999. ISBN: 9788071062639. str. 48 (PDF veze)

<sup>187</sup> GRANT, M. *Zánik říše římské*. Praha: BB Art, 1997. ISBN: 80-86070-32-8. BABIC, M. *Od Antiky ke středověku*. BRNO: CDK, 2009. ISBN: 978-80-7325-202-1.

<sup>188</sup> ZOSIMOS. *New History*. 5.27.2, 5.29.7, in: DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 150.

<sup>189</sup> JORDANES, *Gótské dějiny/ Římské dějiny*. Praha: Argo, 2012. ISBN: 978-80-257-0744-9. str. 71.

Naopak, jak jsme již řekli dříve, mělo dojít i k tajným jednáním mezi Stilichonem a Alarichem, neboť prioritou pro nejvyššího vojenského velitele západořímské armády byl útok na východořímskou říši, což jak říká M. Todd, nebylo nic nepravděpodobného.<sup>190</sup>

Vzájemná snaha o spolupráci by jistě zasloužila hlubší reflexy, ovšem v pramenech se neseťkáváme s dostatečnými důkazy takového jednání obou vojevůdců. Jde spíše o domněnky a dohady. Můžeme se sice domnívat, že nějaká jednání mezi oběma muži mohla proběhnout, ovšem pokud se tak stalo, k jejich realizaci nikdy nedošlo. Roku 405 n. l. se daly do pohybu události, které Stilicho již nebyl schopen zvládnout, a které se staly příčinou jeho konce.

Došlo k invazi barbarů. První vedl Radagaisius, bývalý Alarichův spojenec, který s velkou armádou vtrhl na území impéria.<sup>191</sup> S. Doležal nemluví o jakémkoli dřívějším spojení mezi Alarichem a Radagaisiem a vpád klade do roku 405 n. l.<sup>192</sup> Podle Bednaříkové Alarich v tomto konfliktu zachoval neutralitu.<sup>193</sup>

Znovu se projevila slabina germánských vpádů, neschopnost sehnat pro velké množství lidí odpovídající množství potravin. Radagaisiovy jednotky byly Stilichonem vyhladověny a zmasakrovány. Zbytky této armády, až dvanáct tisíc vojáků, byly zařazeny do římského vojska.<sup>194</sup>

Orosius nám zanechává velmi zajímavé svědectví, v němž srovnává oba barbarské velitele, Alaricha a Radagaisia. O Alarichovi referuje takto: „*Jeden z králů byl křesťan, povahou bližší Římanu, a jak události ukázaly, z bázně boží ve vraždění mírný.*“<sup>195</sup>

Následujícího roku spadli do Galie Svébové, Alani a Vandalové. Podle C. E. Sény došlo k oběma vpádům zhruba ve stejném období. Stilicho měl údajně „svázané ruce“ v případě druhé invaze.<sup>196</sup> Generál se musel vypořádávat s Góty, takže byli jmenováni dva další vojenští velitelé, Gratian a Marcus. Oba dva byli ovšem roku 407 n. l. zavražděni.<sup>197</sup>

---

<sup>190</sup> TODD, M. *Germáni*. Praha: Lidové noviny, 1999. ISBN: 9788071062639. str. 146.

<sup>191</sup> TODD, M. *Germáni*. Praha: Lidové noviny, 1999. ISBN: 9788071062639. str. 48 (PDF veze)

<sup>192</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 151.

<sup>193</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Stěhování národů*. Praha: Vyšehrad, 2013. ISBN: 978-80-7429-305-4. str. 86.

<sup>194</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 152.

<sup>195</sup> OROSIUS, *History of Orosius*. VII, 35.5, in: BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Stěhování národů*. Praha: Vyšehrad, 2013. ISBN: 978-80-7429-305-4. str. 85.

<sup>196</sup> KULIKOWSKI, M. *Barbarians in Gaul, usurpers in Britain*. Britannia 31, 2000. str. 330.

<sup>197</sup> SENA, C. E. *Stilicho, Vitruous Vandal, Defender of Rome (online)*. John Cabot University, Italy, (online), dostupné z: (citováno dne: 27. 03. 2016). str. 417.

V Britanii byl prohlášen za císaře Konstantinus, který se přeplavil do Galie. Čelit uzurpaci měl již zmiňovaný generál Stilichona, Sarus, který měl svrhnout samozvaného císaře. Stilicho sám nevyvinul žádnou aktivitu, aby Galii ochránil. Snad si nemohl dovolit postrádat další jednotky, možná potřeboval nejprve jasně stanovit okolnosti spolupráce s Alarichem.

J. Burian vidí už zde první signál toho, že zdánlivě neotřesitelná pozice faktického vládce západořímské říše začíná slábnout. Tento vpád překazil Stilichonovy plány na upevnění vojenských pozic západu vůči Konstantinopoli.<sup>198</sup>

Vpádem do Galie došlo k nečekaným průtahům, a tak následujícího roku (408 n. l.) vytáhl Alarich z Epeiru. Sem byl přesunut Stilichonem ze Savie roku 407 n. l.<sup>199</sup> Pochodoval do Itálie, kde vyčkával a stanovil si vyplacení čtyři tisíce liber zlata ročně za prodlevy a čekání.

Stilicho skutečně přesvědčil senát o nutnosti takového výdaje. Senát považoval takový krok za potupu římské hrdosti.

O rok později zemřel císař Arcadius a Stilicho byl dne 22 června 408 n. l. na příkaz Honoria odstraněn. Byl obviněn, že usiluje o korunu pro svého syna Euricha. Dále, že sám pozval Germány do Galie, což byl spíše výplod protigermánské propagandy.<sup>200</sup> Císař byl velice ovlivněn našeptávači, především eunuchem Olympiem, který získal většinu generálovy bývalé moci. Podle M. Babice se Stilichonova snaha o ustavení svého syna Euricha císařem jeví jako výmysl, neboť svému synovi nikdy nepropůjčil žádné důležité hodnosti, přestože jistě mohl.<sup>201</sup>

E. Gibon také doplňuje, že když se chtěl Honorius přesunout do Konstantinopole, aby uspořádal poměry ve východní části říše po smrti svého bratra Arcadia (408 n. l.), Stilicho ho od této cesty zrazoval. Tím bylo podpořeno našeptávání Honoriova rádce Olympia.<sup>202</sup> Změna postoje císaře byla jednou z hlavních příčin Stilichonova pádu.

J. Burian nahlíží na Stilichonův pád odlišně. Podle něj pojal Honorius podezření, že Stilicho, který se netajil svým záměrem opět spojit obě říše, chce do čela spojených říší dosadit svého syna Euricha. Logicky tedy došlo k císařovu negativnímu vztahu k veliteli, který ovšem ještě neznamenal přímou likvidaci. Císař souhlasil s návrhem, aby Stilicho odešel se svým vojskem

---

<sup>198</sup> BURIAN, J. *Římské impérium*. Praha: Svoboda, 1994. ISBN: 25-004-94. str. 199.

<sup>199</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Stěhování národů*. Praha: Vyšehrad, 2013. ISBN: 978-80-7429-305-4. str. 86.

<sup>200</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 155.

<sup>201</sup> BABIC, M. *Od antiky ke středověku*. Brno: CDK, 2009. isbn: 978-80-7325-202-1, str. 159.

<sup>202</sup> GIBBON, E. *Zánik a pád římské říše*. Praha: Odeon, 1983. ISBN: 01-094-83. str. 162.

spolu s Alarichem do Galie, ovládané tehdy uzurpátorem Constantinem III. Oddíly shromážděné k tomuto tažení v severoitalském Ticinu<sup>203</sup> se však vzbouřily proti jakýmsi Stilichonovým opatřením. Krvavě se vypořádaly jak se Stilichonem, který byl zajat a zabit, tak s jeho stoupenci.<sup>204</sup>

Podle E. Gibbona, který ovšem celou záležitost s likvidací Stilichona líčí s velkými sympatiemi k tomuto, jak říká, Honoriovu „ministroví“, „*se Stilicho uchýlil jako prosebník před oltář v křesťanském chrámu. Velitel Herclianus se objevil s četou vojáků na úsvitu před branou ravennského chrámu. Biskup se spokojil se slavnostní přísahou, že císařský výnos pouze nařizuje zajistit Stilichonovu osobu, ale jakmile byl ministr vlákán přes posvátný práh, byl mu předložen rozkaz k jeho bezodkladné popravě. S klidným odevzdáním vyslechl Stilicho, jak je označován za zrádce a vraha, uklidnil nemístnou horlivost svých stoupenců... a s pevnou myslí, důstojnou posledního římského vojevůdce, nastavil šíji Herclianovu meči.*“<sup>205</sup>

Podle S. Doležala Stilicho důsledně naplňoval Theodosiovu pro-germánskou politiku a s Alarichem chtěl spolupracovat. Nešlo o nějaké etnické sympatie, pouze o racionální kalkulaci. Stilicho chtěl udržet říši a zlikvidovat uzurpátory, k čemuž potřeboval Alarichovy Góty.<sup>206</sup>

Hieronymus považoval jednání s Alarichem za nedůstojné a pád Říma za logický důsledek Stilichonovy zrádné politiky.<sup>207</sup> E. Gibbon hodnotí Stilichona velice pozitivně. Jako nejschopnější postavu poslední fáze existence západořímské říše, zatímco například samotného císaře Honoria označuje za nepříliš schopného, namyšleného a bojácného.<sup>208</sup>

Marcelus Comes podsouvá Stilichonovi pozvání barbarů do Galie a snahu uchvátit císařskou moc pro svého syna Euricha. Stilicho byl odsuzován za řešení „germánské otázky“, také za spolupráci s Alarichem, jehož skupina měla pracovat pro říši, ale dostala se s ní do konfliktu.

Podle studie *The Roman Army Riot of 408 and the Execution of Flavius Stilicho* nešlo o pomluvy naznačující snahu svrhnout dosavadního císaře Honoria, jako spíše o vyvrcholení protigermánských nálad, jejichž obětí se Stilicho stal. Je totiž zvláštní, že byl nejschopnější

---

<sup>203</sup> Dnešní Pavia.

<sup>204</sup> BURIAN, J. *Římské impérium*. Praha: Svoboda, 1994. ISBN: 25-004-94. str. 200.

<sup>205</sup> GIBBON, E. *Zánik a pád římské říše*. Praha: Odeon, 1983. ISBN: 01-094-83. str. 163.

<sup>206</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 151.

<sup>207</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 252.

<sup>208</sup> GIBBON, E. *Zánik a pád římské říše*. Praha: Odeon, 1983. ISBN: 01-094-83. str. 141.

generál zabit v době, která byla pro západořímskou říši skutečně kritická. Podle Orosia a Zósima<sup>209</sup> šlo o akt, kdy vojáci chtěli ochránit vládnoucí dynastii.<sup>210</sup>

Důkazy místo toho spíše potvrzují, že Stilicho se skutečně stal obětí xenofobních nálad a postupů na římském dvoře, které pramenily z toho, že udržoval kontakt s barbarskými veliteli. Pak musel předstoupit před římský senát a obhajovat platby pro někoho, kdo před několika lety pustošil římský venkov.<sup>211</sup>

Dokonce se objevily pomluvy podezřívající Stilichona z toho, že se při vojenských kampaních vedených proti Alarichovi nechal opakovaně uplácet, a proto nechal svého soupeře pokaždé uniknout.<sup>212</sup> Je nepravděpodobné, že by tomu tak skutečně bylo, na druhou stranu i pouhá existence takové informace mohla Stilichona v očích jeho spolupracovníků či veřejnosti očernit a oslabit jeho pozici.

Podle E. C. Seny mohl být problém s Alarichem v tom, že měl sice své rozkazy, ale velel vlastním lidem a choval se spíše jako spřátelený vojenský velitel, ne jako římský generál.<sup>213</sup>

Dále Sena shrnuje, co všechno Stilicho udělal pro západ - bránil Řím proti Gildonovi, proti Alarichovi minimálně dvakrát, také proti Radagaisiovi a měl postupovat i proti Konstantinovi. Dále odstranil Rufina a mohl hrát okrajovou roli v sesazení Eutropia. Pomohl tedy zachovat Honoria a Arcadia na jejich trůnech.<sup>214</sup>

Je také nepravděpodobné, že by Honorius svěřil poručnictví nad svým synem člověku, kterému by nevěřil. Takového člověka by samozřejmě nepřijal ani do své rodiny.

Babic vidí ve Stilichonovi ochránce západořímské říše. Když se přestalo dařit, vybrala si Ravenna viníka na tom nejnepsprávnějším místě. Velmi rychle zapomněla na Stilichonovu

---

<sup>209</sup> ZOSIMOS, *New History*. 5. 158. in: *The Roman Army Riot of 408 and the Execution of Flavius Stilicho*. (online), str. 1, dostupné z: <https://camws.org/sites/default/files/meeting2016/301.Stilicho.pdf>, (citováno dne: 9. 2. 2016).

<sup>210</sup> ZOSIMOS, *New History*. 5. 158. in: *The Roman Army Riot of 408 and the Execution of Flavius Stilicho*. (online), str. 1, dostupné z: <https://camws.org/sites/default/files/meeting2016/301.Stilicho.pdf>, (citováno dne: 9. 2. 2016).

<sup>211</sup> *The Roman Army Riot of 408 and the Execution of Flavius Stilicho*. (online), str. 1, dostupné z: <https://camws.org/sites/default/files/meeting2016/301.Stilicho.pdf>, str. 1.

<sup>212</sup> *Alaric the Visigoth and Stilicho the Master General: Alaric and Stilicho were both close friends and bitter adversaries in the years before the sack of Rome c. AD 395 – 410*. (online), dostupné z: <http://jaysromanhistory.com/romeweb/romarmy/art11.htm>, (citováno dne: 9. 2. 2016).

<sup>213</sup> SENA, C. E. *Stilicho, Vitruous Vandal, Defender of Rome*. John Cabot University, Italy, (online), dostupné z: (citováno dne: 27. 03. 2016). str. 417-418.

<sup>214</sup> SENA, C. E. *Stilicho, Vitruous Vandal, Defender of Rome (online)*. John Cabot University, Italy, (online), dostupné z: (citováno dne: 27. 03. 2016). str. 418.



oddanost a služby, jimiž dvacet let ochraňoval říši před barbary. Při hledání viníka v něm viděli hlavně barbara a neprávem i kolaboranta s barbary. Nejvíc podezření vyvolal svým přístupem k Alarichovi. Toto lavírování se stalo Achillovou patou Stilichonovy politiky. Stilicho věděl, že nemůže bojovat proti vnějším nepřítelům a ještě navíc proti Gótům uvnitř říše. Podobně jako Theodosius věděl, že musí nechat u Frigidu vykrváct Góty, aby ochránil své vlastní jednotky, které pak byly akceschopné proti dalším útokům, tak chtěl i Alaricha Stilicho využít jako štít proti uzurpacím a útokům zpoza hranic.<sup>215</sup>

### 3.7. Alarichova další aktivita v Itálii

Hlavním záměrem Alaricha po smrti svého potenciálního spojence bylo pravděpodobně získání trvalých sídlišť pro své muže. Chtěl také získat prostředky pro svoji armádu, k čemuž mělo vést získání vojenské hodnosti *magister militum*. Alarich se domníval, že jedinou možností, jak dosáhnout svých požadavků je útok na samotný Řím, který skutečně provedl poprvé roku 408 n. l.<sup>216</sup>

Tohoto roku Alarich poprvé oblehl Řím, kladl si velmi mírné požadavky, chtěl peníze a potraviny za svůj ústup do Panonie. J. Bednaříková uvádí konkrétní požadavky. Šlo hlavně o finance a luxusní zboží, podle J. Bednaříkové zde je patrná snaha barbarů podobat se Římanům. Alarich požadoval: pět tisíc liber zlata, třicet tisíc liber stříbra, čtyři tisíce kusů hedvábí, tři tisíce liber pepře a tři tisíce kusů červených kůží.<sup>217</sup>

Nakonec výrazně slevil. Doufal v obnovení své hodnosti a také v proviant pro svou armádu. Dostal výkupné, zlato a stříbro. Věčné město oblehl celkem třikrát, po druhé roku 409 n. l. a potřetí o rok později. Alarich chtěl obléháním Říma donutit císaře Honorio, aby mu dal generálskou hodnost. S tímto titulem chtěl vykonávat službu pro impérium - stabilizovat Galii, porazit Konstantina a získat zpět Ilyricum.

Alarich posílil své vyjednávací postavení s pomocí Athaulfa, svého švagra. Požadavky byly v zásadě stejné: hodnost *magister militum*, také každoroční platbu v obilí a odstoupení oblastí Noricum ripense a Noricum mediterreum. Výměnou za to nabízel svoji armádu k tažení proti komukoli.<sup>218</sup> Šlo o umírněnou verzi požadavků, které původně zahrnovaly postoupení území ve Venetii a Raetii.

---

<sup>215</sup> BABIC, M. *Od antiky ke středověku*. Brno: CDK, 2009. isbn: 978-80-7325-202-1, str. 156-159.

<sup>216</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 154.

<sup>217</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Stěhování národů*. Praha: Vyšehrad, 2013. ISBN: 978-80-7429-305-4. str. 86.

<sup>218</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 155.

P. Heather vyslovuje velmi zajímavou hypotézu, že by totiž Alarich obsazením zmíněného území ovládal alpské průsmyky a de facto by se gótské síly přiblížily k politickému centru západořímské říše, což by znamenalo ustavení „gótského protektorátu“.<sup>219</sup> Je tedy pochopitelné, že se svými požadavky neuspěl.<sup>220</sup> Honorius obě dohody rezolutně odmítl. Na druhou stranu to, že Alarich vůbec zmínil své požadavky, což údajně překvapilo i jeho protivníky, naznačuje, že slabost impéria považoval za pouze dočasný stav.<sup>221</sup>

Aby Alarich, navzdory Honoriovu nesouhlasu, získal potřebnou hodnost, podpořil Prisca Attala, kterého římský lid zvolil císařem. Attalus okamžitě uzavřel mír s Alarichem a dal mu požadovanou hodnost *magister militum*. Athaulf se stal velitelem domácích oddílů (*comes domesticorum*).

Gótský vůdce od Říma ustoupil, aby se mohl soustředit na Afriku. Zakrátko byl však Attalus svržen. Alarich se následně opět pokusil vnutit Honoriovi a nabídl mu své služby.<sup>222</sup>

Podle J. Bednařikové Attalus nesouhlasil s Alarichovým plánem ovládnutí africké provincie, neboť si uvědomoval závislost Itálie na africkém obilí. Proto ho Alarich sám sesadil a přesunul se za císařem Honoriem.<sup>223</sup>

Ač se zdálo, že konečně dojde k dohodě mezi Germány a Římany, vše zmařil další Germán v římských službách, již několikrát zmíněný, Sarus. Ten původně uprchl právě před Alarichem. Sloužil jako důstojník Stilichona v římské armádě. Sarus nyní napadl Alaricha, snad z osobní zášti.<sup>224</sup>

Tento čin považoval Alarich za porušení příměří a pod tlakem svých bojovníků svolil k útoku na Řím. Došlo ke třetímu a poslednímu obležení.

Prokopios nám nechává zajímavou zprávu o tom, jak Alarich město dobyl. Údajně vybral tři sta mladých mužů, aby dělali otroky Římanům. Ve smluvený den měli otevřít bránu a zabít strážce, Alarich zatím fingoval svůj odchod.

---

<sup>219</sup> HEATHER, P. *Gótové*. Praha: Lidové noviny, 1996. ISBN: 80-7106-199-9. str. 154.

<sup>220</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 156.

<sup>221</sup> HEATHER, P. *Gótové*. Praha: Lidové noviny, 1996. ISBN: 80-7106-199-9. str. 154.

<sup>222</sup> TODD, M. *Germáni*. Praha: Lidové noviny, 1999. ISBN: 9788071062639. str. 49. (PDF verze)

<sup>223</sup> BEDNAŘIKOVÁ, J. *Stěhování národů*. Praha: Vyšehrad, 2013. ISBN: 978-80-7429-305-4. str. 87.

<sup>224</sup> ZOSIMOS, *New History*. 6. 13. (online). dostupné z:

[https://en.wikisource.org/wiki/New\\_History/Book\\_the\\_Sixth](https://en.wikisource.org/wiki/New_History/Book_the_Sixth). (citováno dne: 17. 07. 2016).

Když barbaři otevřenými branami pronikli do města, údajně zmasakrovali jeho obyvatele a město zničili.<sup>225</sup>

Není však pravdou, že by Alarich skutečně nechal město zničit a jeho obyvatele povraždit. Alarich se při dobytí Říma neodvážil krást svaté předměty a respektoval právo azylu. Tento postoj byl později křesťany idealizován jako důsledek působení boží prozřetelnosti.<sup>226</sup>

M. Todd k dobytí města poznamenává, že v noci 24. srpna 410 n. l. dobyl Alarich Řím. K průlomům došlo v dobře chráněné oblasti, existují domněnky, že obléhatelům někdo pomohl přímo z města. Došlo k rabování, ale byl respektován azyl v kostelech. Akce ve městě trvala přibližně týden, pak se Alarich odebral do Kalábrie a připravoval se na již dříve plánovaný přesun do Afriky. Expedice se zdržela a dobyvatel Říma zatím zemřel. Kdyby Alarich ovládl Afriku, mohl se stát vládcem západu, tak jako Stilicho. Byl namísto toho pohřben na dně jezera Cosenzy.<sup>227</sup>

Je obdivuhodné, že Alarich dokázal sjednotit tři gótské skupiny: Greuthungy, Tervingy a část Radagaisiových sil. Všichni jej následovaly, a to primárně pro jeho schopnosti, charisma a zcela jistě unikátní, velmi prozíravé politické myšlení. Tuto směsici vedl bez opory ustálené dynastické tradice téměř patnáct let, asi od roku 397 n. l. až do své smrti roku 411 n. l., přičemž se sám musel vypořádat s mnoha konkurenty. Právě Alarichovo počínání donutilo Římany změnit svůj přístup k barbarům, minimálně právě ke Gótům.<sup>228</sup>

Nový gótský celek vytvořený Alarichem a uchovávaný jeho nástupci byl mnohem větší než všechna dosavadní společenství a bylo mnohem obtížnější jej porazit. Jak ukázaly následující roky, Gótové nebyli jediným barbarským kmenem na římském území, avšak Římané je velmi brzy preferovali před ostatními příchozími.<sup>229</sup>

J. Burian výstižně shrnuje, že situace, která se utvářela na západořímském dvoře po Theodosiově smrti, je v mnoha ohledech příznačná pro poměry v nejvyšším správním orgánu říše po celou dobu její existence. Viditelné oslabení císařské moci a vzrůst vlivu silných jednotlivců, přebírajících fakticky plnění císařských funkcí, vytváří osobitou, ale málo stabilní

---

<sup>225</sup> DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.* str. 203-204.

<sup>226</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Pohled Římanů na Germány.* str. 76.

<sup>227</sup> TODD, M. *Germáni.* Praha: Lidové noviny, 1999. ISBN: 9788071062639. str. 148.

<sup>228</sup> TODD, M. *Germáni.* Praha: Lidové noviny, 1999. ISBN: 9788071062639. str. 148.

<sup>229</sup> HEATHER, P. *Gótové.* Praha: Lidové noviny, 1996. ISBN: 80-7106-199-9. str. 157.

situaci, v níž stínoví císaři poskytovali vnější záštitu faktickým pánům říše rozhodujícím i o jejich osudu.<sup>230</sup>

Mocní činitelé ravennského dvora sledovali především své osobní zájmy a prospěch státu stanul na okraji jejich kalkulací. Ani zdánlivě nepřemožitelní germánští vojenští představitelé nedokázali učinit římský stát opětovně garantem vnitřního klidu a efektivní ústřední i místní správy, ani zabezpečit jeho pevnou ochranu před rostoucí agresivitou vlastních soukmenovců.<sup>231</sup>

---

<sup>230</sup> BURIAN, J. *Římské impérium*. Praha: Svoboda, 1994. ISBN: 25-004-94. str. 201.

<sup>231</sup> Tamtéž, str. 202.

## 4. Flavius Aetius

Flavius Aetius byl nejvýznamnější západořímský politik a vojevůdce. V zásadě poslední opravdu schopný muž, který si podle E. Gibbona zajistil nehynoucí slávu svým vítězstvím nad králem Hunů Attilou v bitvě na Katalaunských polích roku 451 n. l. Aetius je nazýván „posledním Římanem“.<sup>232</sup>

### 4.1. Původ

Aetius se narodil v Durostoru<sup>233</sup> v římské provincii Moesie na konci 4. století n. l. Jeho matka Auraelia pocházela z bohaté a vysoce postavené italské rodiny, zatímco jeho otec Gaudentius, který zastával v římském vojsku hodnost *comita* v Africe, byl podle názoru mnoha historiků zřejmě skytského nebo germánského původu.<sup>234</sup> Jordanes ve svém díle *Getica* dokonce tvrdí, že byl Gótem.<sup>235</sup> Nemůžeme však docela věřit Jordanovi, jehož dílo je značně tendenční, protože má už jaksi ve zvyku prohlašovat schopné jedince germánského původu za Góty. Ovšem i J. Cummins se domnívá, že Gaudentius byl gótského původu.<sup>236</sup> Gaudentius bojoval společně s císařem Theodosiem proti uzurpátorovi Eugeniovi.<sup>237</sup> Stal se nejspíš obětí vojenské vzpoury v roce 424 n. l. po smrti císaře Honoriana.<sup>238</sup>

Aetius byl jako chlapec ve službě u císařského dvora. Zapsal se k jednotce *Protectores Domini*, poté se stal *tribunem praetoriani partis militaris*, tato pozice byla důležitá pro jeho budoucí politický i vojenský vzestup.

Mezi léty 405–408 n. l. byl Aetius rukojmím vůdce Vizigótů Alaricha,<sup>239</sup> který si Aetia údajně velmi oblíbil. Později byl Aetius znovu poslán jako rukojmí, tentokrát k Hunům. Dostal se ke králi Uldinovi, přičemž šlo patrně o stejného Uldina, který nechal popravit germánského

---

<sup>232</sup> GIBBON, E. *The Decline and Fall of the Roman Bmpire* (online). New York: Random House, 1932. Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/Flavius\\_Aetius](https://en.wikipedia.org/wiki/Flavius_Aetius) (citováno dne: 09. 06. 2016).

<sup>233</sup> Dnešní Silistra v Bulharsku.

<sup>234</sup> CUMMINS, J. *The War Chronicles: From Chariots to Flintlocks to Machines Guns*. Fair Winds, 2008. str. 110.

<sup>235</sup> JORDANES, *Gethica*. (online), str. 176. online dostupné z: <http://people.ucalgary.ca/~vandersp/Courses/texts/jordgeti.html#attila>. (citováno dne: 08. 06. 2016).

<sup>236</sup> CUMMINS, J. *The War Chronicles: From Chariots to Flintlocks to Machina Guns*. Fair Winds, 2008. str. 110.

<sup>237</sup> BURRY, J. B. *A History of the Later Roman Empire from the Death of Theodosius I to the Death of Justinian*. London: Macmillan. 1923. str. 241.

<sup>238</sup> LOT, F. PFISTER, Ch. LO GANSHOF, F. *Les Destinees de l 1 Empire en Occident de 375-888*. Paris: Les Presses Universitaires de France, 1928, str. 75.

<sup>239</sup> BURRY, J. B. *A History of the Later Roman Empire from the Death of Theodosius I to the Death of Justinian*. London: Macmillan. 1923. str. 241. také: GIBBON, E. *The Decline and Fall of the Roman Bmpire*. New York: Random House, 1932. str. 133. také GREGORY OF TOURS. *The History of the Franks*. str. 48-49.

důstojníka Gainu.<sup>240</sup> Zdá se, že mezi Huny zůstal Aetius delší dobu, zde také navázal mnohá přátelství, např. s dalším vůdcem Hunů Rugilou. Tyto kontakty měly značný vliv na jeho pozdější úspěšnou kariéru.<sup>241</sup> Podle mínění řady historiků, například E. Gibbona, ho pobyt mezi těmito bojovnými a energickými kmeny obdařil rozhodností při velení, která tolik chyběla jeho současníkům. V barbarském prostředí se rovněž dokonale seznámil s každým úskokem a lstí používanými Huny v boji a těchto svých znalostí skvěle využil v pozdějším konfliktu s Attilou.

Jeden ze soudobých autorů nám zanechal popis tohoto úspěšného generála a státníka: *„Byl střední postavy, jeho tělo bylo dobře tvarované, ani slabé, ani příliš těžké. Byl přemýšlivý, měl silné končetiny a byl obratný jezdec, vynikající lučištník i vrhač oštěpů. Byl výborným válečníkem a také schopným diplomatem. Je popisován jako člověk zásadový, odmítající lakotu a chamtivost. Jsou oslavovány jeho osobní vlastnosti, charakter a „virtus“, tedy mužné římské ctnosti.“*<sup>242</sup>

Podle Řehoře z Toursu byl podobně jako Stilicho energický, odvážný a poctivý, také byl skvělým taktikem a vojevůdcem.<sup>243</sup>

Je samozřejmé, že tato adorace je přehnaná, ovšem lze Aetia vnímat jako jednoho z posledních opravdu schopných státníků v západořímské říši.

Aetius se velmi výhodně oženil s bohatou italskou dívkou. Byla dcerou Caprilia, vysoce postaveného úředníka na císařském dvoře, která přinesla svému ambicióznímu muži potřebný kapitál.<sup>244</sup>

## 4.2. Raná vojenská kariéra

První roky Aetiovy kariéry byly, stejně jako v případě Stilichona, nestabilním obdobím uzurpací a konfliktů, jak vnitrostátních, tak vnějších, způsobených pohybem barbarských kmenů.<sup>245</sup>

---

<sup>240</sup> viz, kapitola Flavius Stilicho a Alarich.

<sup>241</sup> BURRY, J. B. *A History of the Later Roman Empire from the Death of Theodosius I to the Death of Justinian*. London: Macmillan. 1923. str. 241.

<sup>242</sup> RENATUS, P. F. in: Gregory of Tours, *H. Fr.* II. 9. in: BURRY, J. B. *A History of the Later Roman Empire from the Death of Theodosius I to the Death of Justinian*. London: Macmillan. 1923. str. 242.

<sup>243</sup> GREGORY OF TOURS, *The History of the Franks*. str. 48-49.

<sup>244</sup> Tamtéž, str. 48.

<sup>245</sup> CULBERTSON, J. T. *TWO ROMAN GENERALS: FLAVIUS STILICHO AND FLAVIUS AETIUS*. The University of Arizona, 1966. str. 56.

Podle J. Bednařikové byl tzv. *pretorians*, tedy císařský písař.<sup>246</sup> Tato funkce byla určena pro mladé chlapce z význačných šlechtických rodin, kteří tak měli být vedeni k vojenské nebo civilní službě u dvora. Nevíme, zda byl Aetius připravován pro civilní nebo vojenskou službu.<sup>247</sup>

První zmínku o Aetiově aktivitě na západořímském dvoře máme z roku 423.<sup>248</sup> Po smrti císaře Honoria v roce 423 byl Aetius pověřen verbováním hunských válečníků. Tento úkol dostal od uchvatitele trůnu Johanese.<sup>249</sup> Johannes byl zvolen císařem bez uznání východořímského dvora. Neměl nárok na trůn, ale v této době ho neměl de facto nikdo. Nárok Gally Placidie a jejího syna Valentiniana nebyl uznán. Castius *magister militum* císaře Honoria II. byl poslán na západ, ale přidal se na stranu Johana. Galla byla podporována vojevůdcem Bonifatiem a později také Honoriem.<sup>250</sup> Aetius měl získat vojenské síly na boj proti Galle Placidii a jejím spojencům. Johannes byl ovšem odstraněn Gallou Placidii ještě před Aetiovým návratem. Johannes byl poražen a popraven u Aquileie.<sup>251</sup>

Attilova pozice byla v této chvíli velice složitá. Vedl značnou vojenskou sílu, na jejíž vedení neměl ze své pozice právo. Nevíme, zda v této chvíli byl již svého úřadu zbaven. Navíc jeho císař, který ho pověřil tímto úkolem, byl již mrtvý. Aetius přesto přitáhl do Itálie a u Aquileiu svedl bitvu s Asparem, vojevůdcem germánského původu, kterého poslal proti Johanovi Honorius. Důvodem takového počínání bylo nejspíš posílení vlastní pozice před vyjednáváním s novou vládou, bylo důležité demonstrovat svoji sílu. Bitva také proto skončila nejspíš nerozhodně.<sup>252</sup>

Aetiovi muži byli následně vyplaceni regentkou Gallou Placidii, která vládla za svého nezletilého syna Valentiniana III. (425–455), Aetiovi bylo svěřeno velení nad galským vojskem a také mu byla dána s tím související hodnost *magister militum per Gallias*.<sup>253</sup> Toto jmenování mělo být ze strany císařovny matky motivováno především odsunutím Aetia mimo

---

<sup>246</sup> MOMPSEN, T. *Aetius*, str. 518. in: BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Attila*. Praha: Vyšehrad, 2012. str. 113.

<sup>247</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Attila*. Praha: Vyšehrad, 2012. str. 113.

<sup>248</sup> HYDATIUS, L. *Chronica minora II: Hydatii Lemici continuatio chronicorum Hieronymianorum*. str. 83.

<sup>249</sup> Šlo o jednoho z kandidátů na císařský trůn, který měl výraznou podporu úředníků v Itálii, sám také zastával úřad *prefekt praetorio*, in: CULBERTSON, J. T. *Two Roman Generals: Flavius Stilicho and Flavius Aetius*. The University of Arizona, 1966. str. 56.

<sup>250</sup> PROSPER, T. *Prosperi Tironis Epitoma chronicon, ad. 423*. in: Th, Mommsen. MGH AA IX a XI 2. Berolini 1892 a 1894.

<sup>251</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Atilla*. Praha: Vyšehrad, 2012. str. 115.

<sup>252</sup> STICKLER, T. *Aetius. Gestaltungsspielfläche eines Heermeisters im ausgehenden Weströmischen Reich*. München, 2002, str. 252.

<sup>253</sup> CULBERTSON, J. T. *Two Roman Generals: Flavius Stilicho and Flavius Aetius*. The University of Arizona, 1966. str. 59. , Theodosian Code, str. 432 (XV, 4, 1).

Itálii, protože i když šlo o přívržence minulého režimu, jeho schopnosti i muži byli potřební.<sup>254</sup> Jmenování bylo vysvětleno jako odměna za úspěchy dosažené v Galii.<sup>255</sup>

Důležité je říct, že Galla Placidie se primárně snažila ochránit svého syna před silnými vojenskými veliteli Aetiem, Bonifatiem, Felixem.<sup>256</sup> Vždy se snažila udržovat rovnováhu tak, aby proti sobě stáli různí velitelé armády a tím se jejich moc ohraničovala.<sup>257</sup> Snažila se posílit císařskou moc a výrazně spolupracovala s církví.<sup>258</sup>

### 4.3. Vrchol Aetiovy moci

Aetiova popularita rostla, v roce 425 ochránil město Arles před vpádem Vizigótů, načež s ním král barbarů uzavřel mírovou smlouvu. O tři roky později (428) zastavil frankou invazi přes Rýn.<sup>259</sup> S Franky uzavřel v roce 431 smlouvu, podle níž se tento kmen stal římskými foederaty, což se ukázalo být zásadní při tažení Attily v roce 451 n. l.<sup>260</sup>

Aetius se dále roku 430 n. l. a 431 n. l. střetnul s germánským kmenem Juthungů, také v tomto období potlačil povstání v Noriku.

I přes tyto úspěchy byl po smrti Bonifacia, který zemřel v důsledku zranění utrpěném v bitvě u Arimina, kde porazil Aetia, jmenován na jeho místo Sebastianus. Tím se Aetius cítil nejen ohrožen, ale také uražen, a raději uprchl k Hunům, s nimiž, jak jsme naznačili výše, měl od mládí velmi dobré vztahy.<sup>261</sup>

O dva roky později si Aetius právě s hunskou pomocí vynutil jmenování vrchním velitelem západořímských vojenských sil a navíc patricijský titul.<sup>262</sup> Spojení těchto úřadů učinilo z Aetia de facto zástupce západořímského císaře.<sup>263</sup>

---

<sup>254</sup> CULBERTSON, J. T. *Two Roman Generals: Flavius Stilicho and Flavius Aetius*. The University of Arizona, 1966. str. 59. , Theodosian Code, p. 432 (XV, 4, 1).

<sup>255</sup> CULBERTSON, J. T. *Two Roman Generals: Flavius Stilicho and Flavius Aetius*. The University of Arizona, 1966. str. 60.

<sup>256</sup> HYDATIUS, *Chronicon*. str. 84.

<sup>257</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Attila*. Praha: Vyšehrad, 2012. str. 116.

<sup>258</sup> Tamtéž, str. 116.

<sup>259</sup> SCHMITD. L. *The Visigoths in Gaul, 412-507*, The Cambridge Medieval History, Cambridge University Press, 1936. str. 279.

<sup>260</sup> CULBERTSON, J. T. *Two Roman Generals: Flavius Stilicho and Flavius Aetius*. The University of Arizona, 1966. str. 61.

<sup>261</sup> ČEŠKA, J. *Zánik antického světa*. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN: 80-7021-386-8. str. 219.

<sup>262</sup> ČEŠKA, J. *Zánik antického světa*. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN: 80-7021-386-8. str. 219.

<sup>263</sup> STICKLER. T. *Aetius. Gestaltungsspielsräume eines Heermeisters im ausgehenden Weströmischen Reich*. München, 2002. str. 59.



J. T. Culbertson srovnává Aetia se Stilichonem a Caesarem. Říká, že zatímco Stilicho měl štěstí a jeho rivalové byli odstraněni přirozenou cestou, Caesar a Aetius museli přirozené cestě<sup>264</sup> trochu pomoci.<sup>265</sup> Jak ale vysvětlit v případě Stilicha odstranění Rufina a Eutropia? Rufinus byl zavražděn a je velmi pravděpodobné, že v této likvidaci byl Stilicho do určité míry zainteresován.

Nejprve Aetius napomohl odstranit Felixe, schopného velitele, který měl údajně ke Galle Placidii blíž než on sám. Nevíme, jak se mu podařilo připravit ho o vliv, který byl značný.<sup>266</sup> V roce 430 n. l. byl konkurent během bitvy zabit. Aetius byl v této akci pravděpodobně zapleten.<sup>267</sup> Podle Hydatia však neměl Aetius důvod likvidovat svého kolegu, neboť získal svůj titul *magister militum* ještě před jeho skolem.<sup>268</sup>

Daleko větší nebezpečí pro Aetia znamenal již zmíněný Bonifatius, správce provincie Afriky. Bonifatius je Olympiodorem hodnocen jako statečný muž, který z Afriky vyhnal mnoho různých barbarů, pečoval o spravedlnost, byl střídmy a pohrdal penězi.<sup>269</sup> Byl velmi blízkým přítelem císařské rodiny a soustavně podporoval jak matku regentku, tak mladého Valentiniana. Problém vyvstal, když si nejprve vzal za manželku ariánku, následně pokřtil i dítě z tohoto svazku jako ariána a zároveň měl jednu nebo více konkubín. Podle Aureliana Augustina přestal Bonifatius dohlížet na dění ve své provincii, navíc se začal obklopotvat ženami a vedl nestřídmy život.<sup>270</sup> V roce 427 n. l. odmítl pozvání do Ravenny.<sup>271</sup> Toto odmítnutí vedlo až k občanské válce.

Pozvání bylo motivováno radou Aetia Galle Placidii. Zároveň Aetius varoval Bonifatia dopisem, že jej regentka chce odstranit. Bonifatius odmítl pozvání a tím nechtěně podpořil našeptávání Aetia.<sup>272</sup>

---

<sup>264</sup> Culbertson tuto přirozenou cestu označuje jako „nature“ přírodu. in: CULBERTSON, J. T. *Two Roman Generals: Flavius Stilicho and Flavius Aetius*. The University of Arizona, 1966. str. 62.

<sup>265</sup> CULBERTSON, J. T. *Two Roman Generals: Flavius Stilicho and Flavius Aetius*. The University of Arizona, 1966. str. 62.

<sup>266</sup> GORDON, C. D. *The Age of Attila*. Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1960. str. 50.

<sup>267</sup> BAKER, E. *Italy and the West 410-476*. The Cambridge Medieval History, Cambridge: Cambridge University Press, 1936, str. 410.

<sup>268</sup> HYDATIUS, *Chronicon*. str. 94.

<sup>269</sup> OLYMPIODOROS. *Historiarum librorum, XXII framgmenta*. Paris: FGH 4, 1851. Fr. 42, str. 67.

<sup>270</sup> AUGUSTINUS, A. *Epistulae* 220. 7. PL 33, Parisiis, 1841.

<sup>271</sup> JORDANES, *Gethica*. str. 167.

<sup>272</sup> PROCOPIUS, *History of the Wars*. Book 3, chapter 3 (online), dostupné z: [https://en.wikisource.org/wiki/History\\_of\\_the\\_Wars/Book\\_III#III](https://en.wikisource.org/wiki/History_of_the_Wars/Book_III#III). (citováno dne: 1. 04. 2016).

Bonifatius si údajně uvědomoval svoji slabost, a proto pozval<sup>273</sup> do Afriky Vandaly.<sup>274</sup> Geiserich, brilantní vůdce a velitel, využil této nabídky. Převedl své lidi<sup>275</sup> do severní Afriky a velmi dobře využíval náboženské rozpory, které panovaly mezi zde usídleným římským obyvatelstvem. Navíc mnoho Maurů se připojilo ke Geiserichovým silám. Vandalský vojevůdce velmi rychle ovládl oblast dnešního Maroka a Alžírsko a dobyl několik měst. Ušetřeno zůstalo Kartágo.<sup>276</sup>

Podle J. Bednařikové využil Geiserich sporů, které měl Bonifatius s císařským dvorem a vylodil se v Africe. Aetius se do této situace neangažoval, neboť potřeboval své jednotky pro akce v Galii. Za úspěchy a obnovu rýnské hranice si roku 432 n. l. vysloužil svůj první konzulát.<sup>277</sup> Geiserich byl Valentinianem uznán králem dobytých afrických území právě za to, že upustil od obléhání Kartága a odváděl tribut impériu.<sup>278</sup> Západořímské říši se už nikdy nepodařilo Geisericha ze získaných území vytlačit, i když se o to mnohokrát snažila.

Bonifatius následně odhalil s pomocí Gally Placidie úklad, který proti němu nastrojil Aetius. Pokusil se bez úspěchu odsunout Vandaly. Poté se vrátil do Říma, kde mu Galla Placidie udělila titul *patricius* a učinila jej *magistrem utriusque militum*. Aetius tento akt rezolutně odmítl. Vrátil se z Galie do Itálie a s podporou barbarských jednotek svedl s Bonifatiem roku 432 n. l. bitvu u Ravenny<sup>279</sup>, kde byl sice poražen, ale Bonifatius na zranění ze střetu zemřel.<sup>280</sup>

Šlo o zcela zásadní zvrát, boj nebyl veden o císařský titul, ale o moc, která konkurovala císařům.<sup>281</sup>

---

<sup>273</sup> Dnes se předpokládá, že k žádnému pozvání ze strany afrického guvernéra nedošlo. (Poznámka K. Šulce).

<sup>274</sup> PROCOPIUS. *Works*. II. 33. Translated by H. B. Dewing. London: William Heinemann Ltd., 1914-1940.

<sup>275</sup> Údajně šlo o asi 20 000 mužů, dřívější odhady opřené o spisy Procopia hovořili až o 80 000, což není pravděpodobné, in: MERRILLS, A. and MILLES, R. *The Vandals*. 2012

<sup>276</sup> PROCOPIUS. *Works*. II. 33-35. Translated by H. B. Dewing. London: William Heinemann Ltd., 1914-1940.

<sup>277</sup> JORDANES, *Gethica*. str. 176.

<sup>278</sup> HOGDKINGS, T. *Italy and Her Invaders*. Oxford, 1892, str. 244-249. Za touto smlouvou o míru stál pravděpodobně Aetius. Vandalové platili tribut v obilí a oleji, in: BURRY, J. B. *A History of the Later Roman Empire from the Death of Theodosius I to the Death of Justinian*. London: Macmillan. 1923. str. 170.

<sup>279</sup> Někteří badatelé kladou bitvu k městu Ariminum (Rimini) in: JOHN OF ANTIOCH, in: GORDON, C. D. *The Age of Attila*. Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1960, str. 50.

<sup>280</sup> PROCOPIUS, *History of the Wars*. Book 3, chapter 3 (online), dostupné z: [https://en.wikisource.org/wiki/History\\_of\\_the\\_Wars/Book\\_III#III](https://en.wikisource.org/wiki/History_of_the_Wars/Book_III#III). (citováno dne: 1. 04. 2016).

<sup>281</sup> BEDNARÍKOVÁ, J. *Attila*. Praha: Vyšehrad, str. 126.

Na místo Bonifatia byl jmenován jeho zeť Sebastianus, ten se pokusil odstranit Aetia. Aetius následně uprchl k Hunům a s jejich podporou se přesunul do Itálie. Prosper vidí tuto akci jako legitimní krok k opětovnému získání své pozice.<sup>282</sup>

Následně dosáhl Aetius dalších výrazných vojenských úspěchů, v zásadě byl tím jediným, co oddalovalo konečný pád impéria. Jordanes mluví o Aetiovi jako o požehnání, které přinutilo kmeny Suebů a Franků sloužit římské říši.<sup>283</sup> Velmi brzy upevnil své postavení, když pojal za manželku choť zemřelého soka Bonifatia, bohatou Pelagii, čímž získal značný majetek i oddíly nebožtíkových *bucellariů*.<sup>284</sup>

Mezi léty 435–437 n. l. dosáhl *magister utriusque militiae* dalších úspěchů, stále podporován Huny porazil Burgundy. Burgundové se následně roku 443 n. l. přesunuli do dnešního Savojska, kde založili stát, který dočasně uznával autoritu západořímského císaře.<sup>285</sup>

Ve čtyřicátých letech musel Aetius řešit problémy v Galii hned na několika frontách. Musel potlačit Bagaudy, jak v původním Španělsku, tak nově v Galii.<sup>286</sup> J. Bednaříková označuje toto hnutí za sociální.<sup>287</sup> Zvláštní je, že v těchto kampaních, ač jsou římskými foederaty, bojují Hunové pod římskými veliteli a Bagaudy potlačí.<sup>288</sup> Aetius také musel držet na uzdě Vizigóty. V roce 436 n. l. musel odrazit jejich útok na Narbone, načež uzavřel s Theoderichem, králem Vizigótů, mírovou smlouvu.<sup>289</sup> Aetius také porazil Burgundy, z nichž učinil římské foederaty.<sup>290</sup> Po uklidnění situace mohl Aetius odjet do Ravenny, aby převzal roku 437 n. l. svůj druhý konzulát.

V tomto období je Aetius titulován také jako „*parens*“, jde o zvláštní označení kvality vztahu mezi císařem a nositelem tohoto titulu.<sup>291</sup>

---

<sup>282</sup> *Chronica Gallica*. MGH Auctores antiquissimi 9: *Chronica minora saec. IV. V. VI. VII. (I)*. Th. Mommsen. Berlin 1892. str. 658.

<sup>283</sup> JORDANES, *Gótské dějiny/ Římské dějiny*. Praha: Argo, 2012. ISBN: 978-80-257-0744-9. str. 76.

<sup>284</sup> ČEŠKA, J. *Zánik antického světa*. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN: 80-7021-386-8. str. 219.

<sup>285</sup> ČEŠKA, J. *Zánik antického světa*. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN: 80-7021-386-8. str. 220.

<sup>286</sup> Výraz „Bagaudes“ znamená stateční. Šlo o rolníky, lupiče, dezertéry, dokonce i prchající curialy, tito všichni se spojovali do loupeživých band a operovali především v Galii a dokonce napadali i menší města. Už v období vlády Stilichona (407) de facto ovládali oblast v povodí řeky Loiry. in: OWEN, B. *Roman Gaul*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1953. str. 231–32.

<sup>287</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Attila*. Praha: Vyšehrad, str. 131.

<sup>288</sup> APOLINARIS, S. *Carmina*. VII.; HYDATIUS, P. *Chronicon*. str. 103.

<sup>289</sup> GIBBON, E. *The Decline and Fall of the Roman Bmpire*. New York: Random House, 1932. str. 273.

<sup>290</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Attila*. Praha: Vyšehrad, str. 132.

<sup>291</sup> STICKLER, T. *Aetius. Gestaltungsspielsräume eines Heermeisters im ausgehenden Weströmischen Reich*. str. 69.

Musíme dodat, že v tomto období se i vztahy mezi východní a západní částí říše vyvíjely poměrně dobře. Důkazem budiž, že Císař Valentinianus se vrátil z Konstantinopole do Ravenny s nevěstou Eudoxií, dcerou Theodosia II.

Valentinianus dosáhl věku osmnácti let a začal vládnout namísto matky. Aetius toho využil a nahradil bývalou regentku.<sup>292</sup> Generál s mnoha příznivci i mezi senátory začal přímo ovlivňovat politické dění říše a dokonce žádal jako odměnu za vojenské úspěchy druhý konzulát na rok 437 n. l..<sup>293</sup>

Zde vidíme důvody aktivity, kterou až do této chvíle vyvíjela Galla Placidie, a která byla namířena proti Bonifatioví a také Aetiovi. Jak píše J. Bednaříková: „*Přehlížíme-li období od vlády Honoriovy až do roku 476, zdá se, že za těmito na první pohled nepochopitelnými peripetemi regentčiny vnitřní politiky stál vyostřující se zápas mezi císařskou mocí a vojenskými veliteli na Západě, konflikt, ve kterém císařové nakonec podlehli.*“<sup>294</sup>

Kvůli Bagaudům usadil v roce 442 n. l. Aetius poblíž Orleansu Alany, kteří pod vedením svého krále Goara měli být použiti k potlačení povstalců, čemuž ovšem zabránil biskup z Auxerre, German. Nevíme přesně, jak povstalci nakonec skončili, víme ovšem, že pro jejich vůdce, kterým byl tak jako mezi léty 435-437 n. l. Tibatto, skončilo povstání katastrofálně.<sup>295</sup>

V roce 439 n. l. ovládl Geiserich náhle Kartágo, poté Korsiku a Sardinii, díky čemuž mohl podnikat nájezdy do celého Středomoří. Bonifatius na počátku vandalské aktivity v severní Africe (429 n. l.) měl dostatek mužů, lodí i schopností, aby se s ní vypořádal. Mohl tak učinit, kdyby se k tomu rozhodl. Naproti tomu Aetius nemohl postrádat jednotky a plavidla pro africké kampaně.<sup>296</sup> Vzájemná rivalita obou vojevůdců, kde přece jen spatřuji větší díl viny Aetia, zapříčinila trvalou ztrátu důležitého území a otevřela Geiserichovi cestu k trvalému vysávání a soustavnému oslabování západořímské říše.

Útoky Vandalů byly drobné přepady, které ale opakovaně a dlouhodobě odčerpávaly zdroje jak lidské, tak finanční.

---

<sup>292</sup> BURY, J. B. *The Invasion of Europe by the Barbarians*. London: W. W. Norton and Company, 2000, ISBN: 0393003884. str. 122-23.

<sup>293</sup> Římské císařství (online). dostupné z: [http://rim.me.cz/cisarove/valentinianus\\_3/valentinianus\\_3.php](http://rim.me.cz/cisarove/valentinianus_3/valentinianus_3.php). (citováno dne: 25.8. 2016).

<sup>294</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Attila*. Praha: Vyšehrad, 2012. str. 125.

<sup>295</sup> THOMPSON, E. A. *Humové*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 1999. ISBN: 80-7106-203-0. str. 126.; *Chronica Gallica*, 126, str. 660.

<sup>296</sup> CULBERTSON, J. T. *Two Roman Generals: Flavius Stilicho and Flavius Aetius*. The University of Arizona, 1966. str. 69.

#### 4.4. Konflikt mezi Attilou a Aetiem

Víme, že mezi Aetiem a Attilou panovaly přátelské vztahy. Aetius využíval podpory hunských sil až do roku 448 n. l. Dokonce v roce 434 n. l. údajně doprovodil Attila Aetia do Říma.<sup>297</sup> Obě strany si vzájemně vyměňovaly poselstva a drobné dárky.<sup>298</sup> Na důkaz svého přátelství poslal Aetius už ve třicátých letech k Attilovi jistého Constantia, Gala, který měl dělat králi Hunů sekretáře. V roce 449 n. l. byl poslán druhý sekretář, také Constantinus. Tito lidé byli využíváni jako důkaz přátelství a mimo jiné také jako užiteční informátoři.<sup>299</sup> Za druhého latinského pomocníka Aetius obdržel Bledova<sup>300</sup> trpaslíka Zerkona.<sup>301</sup>

Přátelství mezi nejvýznačnějšími válečníky tehdejší doby mělo hlavně pro Attilu jednu výraznou, ryze praktickou výhodu: byl mu udělen titul vrchního vojevůdce západořímské říše. To samozřejmě neznamenovalo, že by Attilovou ambicí bylo reálně velet římské armádě. Na druhou stranu tento titul, o nějž, jak již víme, velice stál například Alarich, byl spojen s výraznými výhodami, vysokým finančním příjmem a značnými dávkami obilí.<sup>302</sup>

Někteří badatelé se domnívají, že v roce 449 n. l. začaly drobné provokace ze strany Hunů, které Attila praktikoval už v předcházejících letech na východořímskou vládu.<sup>303</sup> Jednou takovou provokací byla událost, která se odehrála už výrazně dříve. V roce 441 n. l. zmíněný první sekretář Attily při obléhání města Sirmion dosáhl dohody s tamním biskupem. Biskup mu dal zlato z městského kostela za příslib, že pokud se dostane do zajetí, Konstantinus jej vykoupí. Bude-li biskup po smrti, použije zlato na vykoupení co možná největšího počtu zajatých obyvatel města. Konstantinus svůj slib nedodržel. Odjel do Říma, kde cennosti zastavil u jakéhosi Silvana.

Attila zjistil, kde jsou ukradené věci, a požadoval jejich vrácení. Právě s odpovědí na tento Attilův požadavek přijeli v roce 449 n. l. západořímscí vyslanci, kteří se zde setkali

---

<sup>297</sup> CULBERTSON, J. T. *Two Roman Generals: Flavius Stilicho and Flavius Aetius*. The University of Arizona, 1966. str. 67.

<sup>298</sup> PRISKOS. *Fragment*. 8, 11. (online), dostupné z:

<http://people.ucalgary.ca/~vandersp/Courses/texts/prisfr8.html#78>. (citováno dne: 11. 06. 2016).

<sup>299</sup> THOMPSON, E. A. *Hunové*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 1999. ISBN: 80-7106-203-0. str. 127.

<sup>300</sup> V této době byl Bleda již po smrti, poznámka, K. Šulce.

<sup>301</sup> Šlo o Bledova nejoblíbenějšího otroka, kterému slíbil manželku z Konstantinopolského dvora. Po Bledově smrti nejspíš logicky přešel do vlastnictví Attily. (Poznámka K. Šulce).

<sup>302</sup> Tamtéž, str. 127.

<sup>303</sup> Šlo o tzv. první Anatoliou mírovou smlouvu, kdy Atilla neustále posílal na východořímský dvůr své vyslance s velice malichernými stížnostmi, šlo hlavně o to, že každou návštěvu emisarů museli v Konstantinopoli, podle zvyklostí odměnit značně hodnotnými dary. (Pozn. K. Šulce).

s východořímským poselstvem. Jeho součástí byl mimo jiných Priskos, který nám zanechal neocenitelné informace.

Západořímská vláda prohlásila, že zlaté nádoby byly řádně vyplaceny a že Silvanus netušil, že jsou kradené, je však ochoten poslat Attilovi hodnotu předmětů v hotových penězích. Attila toto odmítl a trval na původním požadavku.<sup>304</sup>

Galská kronika nám zanechává další podobný, ne snad zcela stěžejní konflikt mezi Aetiem a Attilou. „*Eudoxios, povoláním lékař a vzdor své vzdělanosti zlý, uprchl v tom čase poté, co byl zrazen, od Bagaudů k Hunům.*“<sup>305</sup> I když se může zdát, že se jedná o malichernost, mohla tato událost znamenat, že se Attila chystá podpořit Bagaudy v Galii, což by pro západořímskou říši znamenalo velký problém.<sup>306</sup>

V roce 450 n. l. se Attila rozhodl pro tažení na západ. Nevíme přesně, co ho k tomuto kroku vedlo, víme jen, že ho k této akci ponoukal krátce předtím Geiserich. Attila vyhlásil výpravu proti vizigótskému království a uzavřel mír s východořímskou říší nejspíše proto, aby se mohl plně soustředit na válečné tažení. Prohlásil také, že Vizigóty chce napadnout jako Valentiniánův spojenec a přítel Říma. Nemáme důvod se domnívat, že by Attila plánoval tažení proti západořímské říši.<sup>307</sup> To, že se Attila prohlásil přítelem Říma, neznamena ovšem, že byl stále přítelem Aetiovým. Je možné, že po jeho odstranění chtěl reálně využít svůj titul nejvyššího vojevůdce západořímské říše a chtěl ovládnout západořímskou říši zevnitř. Sice nemáme dostatek důkazů pro takovéto tvrzení, ovšem myslet si, že Attila táhl proti Vizigótům jen proto, aby pomohl Valentiniánovi, nebo dokonce udělal radost Geiserichovi, je nepravděpodobné.

Následně došlo k nepříjemné interní události na západořímském dvoře, kdy byl odhalen milostný poměr mezi Justou Gratou Honorii, sestrou císaře, a jejím správcem Eugeniem. Problém byl v tom, že Honoria se ještě předtím zavázala ke slibu trvalého panství, aby neohrozila pozici císařského páru. Eugenius byl popraven a těhotná Honoria byla zasnoubena se senátorem Flaviem Bassem Herculianem.

---

<sup>304</sup> THOMPSON, E. A. *Hunové*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 1999. ISBN: 80-7106-203-0. str. 128-129.

<sup>305</sup> *Chronica Gallica*. MGH Auctores antiquissimi 9: *Chronica minora saec. IV. V. VI. VII. (I)*. Th. Mommsen. Berlin 1892, p. 615–666.

<sup>306</sup> THOMPSON, E. A. *Hunové*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 1999. ISBN: 80-7106-203-0. str. 130.

<sup>307</sup> Tamtéž, str. 131.

Honorina poslala Attilovi svůj prsten po eunuchovi Hyacinthovi s prosbou o pomoc a snad i s nabídkou k sňatku. Císařská rodina odhalila tuto nepřijatelnou akci, Hyacinthus byl umučen a Honorina se zachránila jen díky přímluvě Gally Placidie, císařovny matky. Byla zbavena všech důstojností a poct a urychleně provdána za Herculana.<sup>308</sup>

Attila využil nabídku Honorie, zvláště poté, co mu východořímský císař Markianos odmítl platit každoroční tribut. Markianos vyhlásil radikální změnu politiky vůči Hunům a nechal popravit Chrisafía, který byl tvůrcem programu ústupků vůči Attilovi.<sup>309</sup> Hlavní motivací Attily pro útok na západ jistě nebyla Honorina prosba, ale šlo o vítanou záminku. Attila požadoval od Valentiniana polovinu říše, hlavně oblasti v Galii. J. Češka se domnívá, že svoji roli v tomto konfliktu sehrála i diplomatická aktivita vandalského krále Geisericha.<sup>310</sup> Podle Jordana vedlo Geisericha k podpoře Attily také to, že se obával krále Theodericha a možného konfliktu s Vizigóty. *„Měl totiž obavu, aby se král Theoderich nepomstil za pohanu své dcery. Ta byla provdána za Geiserichova syna Hunericha a nejdříve byla v tomto manželství šťastná. Jenže Hunerich byl krutý, a to dokonce i ke svým dětem. Na základě pouhého podezření, že jej chtěla otrávit, jí dal uříznout nos a uši. Takto ji zbavil její přirozené krásy a poslal ji zpět jejímu otci do Galie...“*<sup>311</sup>

Každopádně západořímská říše zamítla Attilův nárok s tím, že Honorina byla již zaslíbena jinému muži, krom toho podle římského práva polovinu říše Honorina nevlastní, neboť se dědí pouze v mužské linii.<sup>312</sup> Je zajímavé, že císař východořímské říše, Theodosius II., doporučoval západu, aby Attilův požadavek schválil. V této době byla politika východu vůči Hunům velmi vstřícná, což se změnilo až s nástupem<sup>313</sup> císaře Markiana.

Ke konci roku 450 n. l. došlo k dalšímu konfliktu mezi Huny a západořímskou říší. Šlo o spor o nástupnictví v kmeni Ripuálských Franků. Mladšího syna zemřelého krále podporoval Valentinianus, staršího Attila.<sup>314</sup> Nutno přiznat, že právě mladší dědic měl mezi svými lidmi značnou podporu. Aetius přijal žadatele za syna a císař jej zahrnul dary. Nyní již byl konflikt mezi Huny a Římem „na spadnutí“.<sup>315</sup>

<sup>308</sup> THOMPSON, E. A. *Hunové*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 1999. ISBN: 80-7106-203-0. str. 223.

<sup>309</sup> THOMPSON, E. A. *Hunové*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 1999. ISBN: 80-7106-203-0. str. 133.

<sup>310</sup> THOMPSON, E. A. *Hunové*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 1999. ISBN: 80-7106-203-0. str. 224.

<sup>311</sup> JORDANES, *Gótské dějiny/ Římské dějiny*. Praha: Argo, 2012. ISBN: 978-80-257-0744-9. str. 78.

<sup>312</sup> THOMPSON, E. A. *Hunové*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 1999. ISBN: 80-7106-203-0. str. 133.

<sup>313</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, *Attila*. Praha: Vyšehrad, 2012. str. 144.

<sup>314</sup> PRISKOS, *Prisci Panitae fragmenta. Fragment*. 16. C. Müllerus. FHG IV, Parisiis 1868. str. 98-99.

<sup>315</sup> THOMPSON, E. A. *Hunové*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 1999. ISBN: 80-7106-203-0. str. 134.

Podle J. Bednařikové Attila hledal záminku jak vypovědět foederátní smlouvu uzavřenou s Římem a chtěl postupovat proti Aetiovi, kterého se obával. Také se chtěl zavděčit Honorii, Geiserichovi a vyřešit svoji pňi s Franky.<sup>316</sup>

Důležité bylo, na čí stranu se postaví Vizigóti. Podle Jordana si Theodericha snažil naklonit jak Attila, tak císař Valentinianus. Císař k němu údajně poslal poselstvo, které mělo krále přesvědčit k boji proti Hunům. *„Závisí vaší rozumnosti, nejstatečnější ze všech kmenů, abyste se stali součástí spojenectví proti vládci, který touží činit z lidí celého světa své otroky a který neshledá důvody k zahájení válek, ale který považuje za legitimní každou válku, kterou zahájí. Své ambice měří silou své paže a svou pýchou živí svou nezdrženlivostí. Jeho pohrdání zákony přirozeným lidským právem z něj dělá nepřítele samotné přírody. A tak si zaslouží a tak si zaslouží nenávisť všech, neboť svým jednáním dokazuje, že je společným nepřítelem všech.“*<sup>317</sup> Theoderich odpověděl Římanům takto: *„Římané, máte nyní, co jste chtěli; učinili jste z Attily i našeho nepřítele. Budeme jej následovat, kamkoli nás zavolá. A třebaže je zpychlý vítězstvím nad různými národy, Gótové vědí, jak vést válku se zpupnými. Žádnou válku bych nenazval obtížnou, kromě té, jejíž ospravedlnění je chabé. Nemusí se obávat nepříznivého výsledku ten, kdo má přízeň vyšší moci.“*<sup>318</sup>

Dnes již víme, že tato korespondence je pouze výplodem Jordanovy fantazie a že k žádné takové výměně mezi císařem a vizigótským králem nedošlo. Ovšem i Vizigóti si dokázali spočítat, že v nastalé situaci je nutné postavit se na jednu z nesvářených stran. Celkem logicky si vybrali západořímskou říši.<sup>319</sup>

I když ještě při vstupu do Galie Attila prohlašoval, že je přítelem Říma, jistě počítal s tím, že konfrontaci s ravenským dvorem se nevyhne. Po překročení Rýna byl prvním Attilovým cílem s velkou pravděpodobností kmen Ripuálských Franků. Porazil je a některé jejich bojovníky donutil stanout v jeho vojsku. Následně v průběhu pochodu poslal Attila Valentinianovi vzkaz, který konečně přesvědčil západořímskou říši, že se bude muset postavit Hunům na bitevním poli. *„Za vlády Valentiniana III. a Theodosia II. vytáhl Attila s armádou několika desítek tisíc mužů proti Římu a Konstantinopoli. Gótský vyslanec, jehož poslal k Valentinianovi, prohlásil: „Attila, můj pán a tvůj pán, ti mými ústy přikazuje, abys pro něj připravil svůj palác.“ Zároveň poslal Attila též vzkaz po gótském velvyslanci do*

---

<sup>316</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, *Attila*. Praha: Vyšehrad, 2012. str. 145.

<sup>317</sup> JORDANES, *Gótské dějiny/ Římské dějiny*. Praha: Argo, 2012. ISBN: 978-80-257-0744-9. str. 78-79.

<sup>318</sup> Tamtéž, str. 79.

<sup>319</sup> Tamtéž, str. 220.



*Konstantinopole Theodosiovi. Když se však o té nebetyčné troufalosti doslechl Aetius, přední senátor v Římě, odjel do Gallie k Alarichovi<sup>320</sup>, jenž byl nepřitelem Římanů, a přiměl ho, aby pomohl Attilu odrazit.<sup>321</sup>*

Hlavním záměrem Aetia bylo shromáždit dost velkou armádu, kterou by mohl použít proti Attilovi. Vizigóti neměli s Attilou žádný konflikt, Aetius však považoval účast vizigótských sil v bitvě za naprosto klíčovou. Sám se chopil iniciativy, nikoli císař, jak nám předkládá Jordanes, a poslal ke králi Theoderichovi svého generála Avita. Tomu se podařilo Vizigóty přesvědčit o tom, že není účelné čekat v Akvitánii, jak se věci vyvinou, a že bude lepší připojit se ihned k Aetiově armádě a snažit se Attilu zastavit už při jeho pronikání do Galie.<sup>322</sup>

Roku 451 n. l. se Attila začal s celou svojí armádou přesouvat k Rýnu. Obě armády se střetly v dnešní Champagni na Katalaunských polích u města Catalauni, poblíž dnešního Troyes. „Na straně Římanů byl patricius Aetius, natolik prozíravý, že odevšad shromáždil bojovníky a dosáhl tak toho, že jeho vojsko nebylo slabší.“<sup>323</sup> Musel přestavět armádu, neboť přirozeně nemohl počítat s hunskými pomocnými sbory. Jeho armáda byla římská jen podle jména a její mužstvo tvořila různorodá směsice převážně germánských kmenů.<sup>324</sup> Své vojsko posílil konkrétně jednak Vizigóty, jednak dalšími foederaty: Burgundy, Sasy, Alany, keltskými Armoriky a také Sálskými a Ripuálskými Franky.<sup>325</sup>

Sidonius Apollinaris se zmiňuje o tom, že Aetiovo vojsko tvořili především barbari.<sup>326</sup> Jordanes zmiňuje tři hlavní části římského vojska. Bylo sestaveno z oddílů, kterým velel Aetius, oddílů krále Theodericha a bojovníků alanského krále Sangibana. Sangibanus byl údajně v bitvě ve středu formace, protože byl podezřelý ze spolupráce s Attilou. Měl se mu snad vzdát a vydat mu město Orleans.<sup>327</sup> Hunové dokonce město Orleans obklíčili a vstoupili do něj. Po příchodu západní armády však z nám neznámých důvodů ustoupili. Podle E. A. Thompsona utrpěl Attila před městem porážku a stáhl se na Katalaunská pole.<sup>328</sup>

---

<sup>320</sup> Alarichem má být ve skutečnosti Theoderich. Poznámka K. Šulce.

<sup>321</sup> MALALAS, XIV, str. 358. in: THOMPSON, E. A. *Hunové*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 1999. ISBN: 80-7106-203-0. str. 137.

<sup>322</sup> JORDANES, *Gótské dějiny/ Římské dějiny*. Praha: Argo, 2012. ISBN: 978-80-257-0744-9. str. 220.

<sup>323</sup> Tamtéž, str. 79.

<sup>324</sup> BURIAN, J. *Římské impérium*. Praha: Svoboda, 1994. ISBN: 25-004-94. str. 207.

<sup>325</sup> ČEŠKA, J. *Zánik antického světa*. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN: 80-7021-386-8. str. 224.

<sup>326</sup> APOLLINARIS, S. *Carmina*. VII.

<sup>327</sup> JORDANES, *Gótské dějiny/ Římské dějiny*. Praha: Argo, 2012. ISBN: 978-80-257-0744-9. str. 80.

<sup>328</sup> THOMPSON, E. A. *Hunové*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 1999. ISBN: 80-7106-203-0. str. 139.

Podle J. Bednařikové usiloval Aetius o střet s Huny co nejdříve po tom, jakmile shromáždí dostatečnou vojenskou hotovost. Důvodem byl jistě strach, aby se mu tak různorodé vojsko dřív nerozprchlo a také, aby hospodářsky nevyčerpal Galii.<sup>329</sup>

Podle J. B. Burryho došlo ke střetnutí 20. června 451 n. l.<sup>330</sup> Attila se měl obávat střetnutí, proto požádal věštce, kteří mu oznámili, že mu bohové nejsou nakloněni, avšak že v bitvě bude zabit jeden z jeho velkých nepřátel. Král se mylně domníval, že půjde o Aetia, „*Attila považoval jeho smrt za natolik žádoucí, že jí chtěl dosáhnout i za cenu své vlastní zkázy.*“<sup>331</sup>

Podle Jordana bitva započala kolem deváté hodiny ranní, kdyby se střetnutí nevyvíjelo pro Attilu dobře, mohl ustoupit skryt nocí. K bitvě tedy došlo kolem třetí hodiny odpolední, za počátek dne byl považován úsvit, nikoli jako dnes půlnoc.<sup>332</sup>

Jedním z hlavních taktických záměrů obou stran bylo dobytí kopce, který se v místě bitvy nacházel. Hunové obsadili jeho pravou a Římané levou stranu. Jordanes zmiňuje, že na levém křídle římské armády operoval Theoderich, na pravém Aetius, ve středu, jak jsme již řekli, zůstával Sangibanus. Naproti tomu v hunském vojsku stál ve středu Attila a křídla byla složena z národů, které si vojevůdce podrobil. Jordanes přirozeně vyzdvihuje vojsko bratrů Valamera, Thiudimera a Vidimera, kteří veleli Ostrogótům, a také vojsko Gepidů, které vedl král Audarich.<sup>333</sup> Je zajímavé, že Jordanes hodnotí pozitivně obě proti sobě válčící strany, zjevně proto, že v obou bojových formacích byli přítomni Gótové.

Král Theoderich byl v bitvě zabit, byl buď ušlapán svými vlastním muži, když mezi nimi projížděl a povzbuzoval je, nebo byl zabit oštěpem nepřátelského Ostrogóta. Tato událost údajně stála za prudkým útokem Vizigótů, kteří zahnali Attilu až do jeho ohrazeného tábora. Podle líčení Jordana dopadla bitva vlastně nerozhodně, obě strany byly přesvědčeny, že zvítězily. „*Na úsvitu následujícího dne hleděli Římané na pole, které se zdvíhalo kopci mrtvol a na Huny, kteří se neodvažovali vyjít ze svého tábora, a považovali se za vítěze.*“<sup>334</sup>

Po bitvě a pohřbu Theodericha nabádal Aetius syna mrtvého krále, aby se vrátil do svých sídel a převzal vládu po otci. Obával se, aby úplné zničení Hunů nevrhlo proti římské říši samotné Góty. Podle E. A. Thompsona Aetius hodlal ušetřením Hunů obnovit rovnováhu sil

---

<sup>329</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, *Attila*. Praha: Vyšehrad, 2012. str. 199.

<sup>330</sup> BURY, J. B. *The Invasion of Europe by the Barbarians*. London: W. W. Norton and Company, 2000, ISBN: 0393003884, str. 329.

<sup>331</sup> JORDANES, *Gótské dějiny/ Římské dějiny*. Praha: Argo, 2012. ISBN: 978-80-257-0744-9. str. 80.

<sup>332</sup> JORDANES, *Gótské dějiny/ Římské dějiny*. Praha: Argo, 2012. ISBN: 978-80-257-0744-9. str. 226.

<sup>333</sup> JORDANES, *Gótské dějiny/ Římské dějiny*. Praha: Argo, 2012. ISBN: 978-80-257-0744-9. str. 81.

<sup>334</sup> JORDANES, *Gótské dějiny/ Římské dějiny*. Praha: Argo, 2012. ISBN: 978-80-257-0744-9. str. 84.

v Galii. „*Hunové byli jeho celoživotními přáteli – to díky žoldněřskému vojsku, které mu poslali, dokázal přece držet na uzdě Visigóty. Ať se to zdá jakkoli zarážející, stále ještě doufal, že by mohl Huny přimět, aby mu podobně posloužili i v budoucnu.*“<sup>335</sup> Stejně jako Thorismunda přesvědčil Aetius i mladého frankkého krále, aby se vrátil domů, kdyby se jeho starší bratr pokusil o uchvázení trůnu. Frankové skutečně odtáhli a Aetius byl schopen zajistit bezpečný odchod hunského vojska.

„*Když Attila viděl, že Gótové odcházejí, považoval to za lest ze strany nepřátel... a zůstal nějakou dobu v táboře. Ale když po odchodu nepřátel nastalo ticho a dlouho se nic nedělo, považoval to za své vítězství.*“<sup>336</sup>

E. A. Thompson říká o Aetiovi v této souvislosti: „*Když už se jednou rozhodl (Aetius) podpořit společenský řád, jehož ekonomické základy již dávno pominuly, čestné politické metody nebyly už na místě. Jak byla jeho licoměrnost „moudrá“ vyšlo najevo následujícího roku.*“<sup>337</sup>

Jordanes nadále uvádí, že v této bitvě padlo na sto šedesát pět tisíc mužů na obou stranách.<sup>338</sup> V pramenech najdeme i fantastičtější odhady, a to dokonce tři sta tisíc padlých.<sup>339</sup> Podle J. Buriana Aetius v bitvě zvítězil. Donutil Attilu pouze ustoupit z Galie, ale neodvrátil ho od útoku na Itálii.<sup>340</sup> Je tedy jasné, že ztráty nemohly být natolik markantní, když byl Attila schopen dalších vojenských akcí. S J. Burianem se shoduje i J. Bednaříková. Podle ní ztráty Attily nemohly být nijak extrémní, když byl Attila schopen dalšího brzkého útoku.<sup>341</sup> Aetius zde dosáhl taktického vítězství, ovšem naplno nevyužitého.

Je tu ještě jedna důležitá motivace barbarského vládce, totiž po jeho selhání v předchozí bitvě byla ohrožena jeho prestiž. Uvědomme si, že hunská říše fungovala na zcela jiných principech než například západořímská říše. Fungovala na základě výbojů a kořistění u jiných národů, důležité bylo, aby docházelo k častým konfliktům, které bude úspěšně řešit vládce, který vítězstvími a následnou kořistí bude podporovat náčelníky jednotlivých kmenů, které tvoří

---

<sup>335</sup> THOMPSON, E. A. *Hunové*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. ISBN: 70-7106-203-0. str. 141, in: JORDANES, *Gótské dějiny/ Římské dějiny*. Praha: Argo, 2012. ISBN: 978-80-257-0744-9. str. 222.

<sup>336</sup> JORDANES, *Gótské dějiny/ Římské dějiny*. Praha: Argo, 2012. ISBN: 978-80-257-0744-9. str. 85.

<sup>337</sup> THOMPSON, E. A. *Hunové*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. ISBN: 70-7106-203-0. str. 141.

<sup>338</sup> JORDANES, *Gótské dějiny/ Římské dějiny*. Praha: Argo, 2012. ISBN: 978-80-257-0744-9. str. 85. Je téměř jisté, že takové množství vojáků nebylo v bitvě přítomno, mohlo se jednat o několik tisíc snad několik desetitisíc mužů, určitě ne o statisíce bojovníků. (Pozn. K. Šulce).

<sup>339</sup> HYDATIUS, *Chronicon*. 41, 27. W. Burges. Oxford, 1993.

<sup>340</sup> BURIAN, J. *Římské impérium*. Praha: Svoboda, 1994. ISBN: 25-004-94. str. 207.

<sup>341</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, *Attila*. Praha: Vyšehrad, 2012. str. 211.

svaz. Pokud by Attila nedosahoval vítězství, předáci by jej brzy odmítli následovat a našli by si schopnějšího vůdce.<sup>342</sup>

Jak můžeme vidět, Attila se necítil Aetiovi nijak zavázán za jeho intervenci po bitvě na Katalaunských polích. V rozdělení spojeneckých armád viděl vítanou příležitost, jak se pomstít západu za svůj neúspěch. Aetius očekával, že bude stačit navázat opětovně diplomatické styky s Huny a ti jej opět přijmou za svého přítele, proto snad nerozmístil v Julských Alpách hlídky, které by v horském terénu snadno zvládly hunskou jízdu.<sup>343</sup>

Důvody, proč Aetius stále doufal ve spolupráci s Huny, jsou podle E. A. Thompsona ryze ekonomické. Aetius hájil zájmy pozemkové aristokracie západu, tak jako své vlastní. Předpokládal, tak jako velká část velkostatkářů, že Hunové jsou jediní, kdo dokáže ochránit jejich majetek před ostatními kmeny v Galii.<sup>344</sup> Po pro Aetia nečekaném útoku na Itálii největší tehdejší vojevůdce původně zamýšlel ponechat Itálii jejímu osudu a utéci spolu s císařem Valentinianem<sup>345</sup>, nakonec tak však neučinil.<sup>346</sup>

Tento druhý vpád Attily do Itálie je považován za největší selhání Aetia v jeho kariéře. Podle Prospera nebyl Aetius připraven na další takto brzký konflikt, nepředvídal jej a neměl obsazeny alpské průsmyky.<sup>347</sup> J. Bednaříková naproti tomu konstatuje, že tyto stěžejní oblasti nebyly obsazeny už delší dobu a posloužily již Alarichovi v roce 410 n. l.<sup>348</sup>

Attila zatím s pomocí znalostí porobených národů oblehl a zničil strategicky i obchodně důležitou Aquileiu a další města. Zbývalo už jen překročit Apeniny a táhnout na Řím, ovšem k tomu nakonec nedošlo. Aetius totiž vypravil ke králi Hunů poselstvo, které se s ním setkalo u řeky Mincium. Tvořil jej papež Lev, bývalý prefekt Trigetius a Gennadius Avienus. Tato trojice docela určitě přesvědčila pohanského krále, aby upustil od útoku na Řím.<sup>349</sup> Delegace mu však poskytla záminku k ústupu, při němž si stále zachoval tvář úspěšného vojevůdce.<sup>350</sup>

Důvody Attilova ústupu byly mnohem praktičtější. V roce 451 n. l. postihl Itálii hladomor. O rok později se rozmohl znovu a s ním zachvátil zpustošené oblasti také mor. První případy

---

<sup>342</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, *Attila*. Praha: Vyšehrad, 2012. str. 211.

<sup>343</sup> THOMPSON, E. A. *Hunové*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. ISBN: 70-7106-203-0. str. 143.

<sup>344</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, *Attila*. Praha: Vyšehrad, 2012. str. 211-212.

<sup>345</sup> THOMPSON, E. A. *Hunové*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. ISBN: 70-7106-203-0. str. 143.

<sup>346</sup> Tamtéž, str. 145.

<sup>347</sup> PROSPER, *ad. a. 454*.

<sup>348</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, *Attila*. Praha: Vyšehrad, 2012. str. 210.

<sup>349</sup> THOMPSON, E. A. *Hunové*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. ISBN: 70-7106-203-0. str. 147.

JORDANES, *Gethica*. str. 223.

<sup>350</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, *Attila*. Praha: Vyšehrad, 2012. str. 211.

onemocnění se už ohlásily a bylo by velice riskantní pokračovat v postupu a v týlu si nechat klíčit smrtonosnou nemoc. Navíc východořímský císař Markianos využil nastalé situace a poslal vojsko, které pod vedením důstojníka, jmenovce Aetia<sup>351</sup>, překročilo Dunaj a zahnalo hunské oddíly, které byly ponechány v Itálii, aby střežily dobytá území.<sup>352</sup> Následně se Attila stáhl, aniž se dostal k Římu.<sup>353</sup>

Podle Jana z Antiochie odtáhl Attila s výhrůžkou a požadavkem, aby mu byla vydána Honorie.<sup>354</sup> Attila svůj cíl splnil. Obnovil svoji prestiž a získal kořist.<sup>355</sup> Vzhledem k výše zmíněným okolnostem nebylo pro hunského krále další setrvávání v Itálii výhodné.

Římská moc nemohla účinně zasáhnout, naštěstí král Hunů roku 453 n. l. náhle zemřel.<sup>356</sup> Nastalé nástupnické spory a odboj podmaněných národů, které vedl již zmíněný král Gepidů Ardarich, znamenaly zánik hunské říše.<sup>357</sup>

Velice zajímavé je hodnocení Attily, které nám zanechává E. A. Thompson. Hunského náčelníka neshledává nikterak výjimečným, což je v rámci dnešního mínění o Biči božím dost nezvyklé. Attila nebyl nijak schopným velitelem ani diplomatem. Důkazem jeho diplomatické neobratnosti budiž fakt, že, jak píše E. A. Thompson, „*můžeme poctivě dospět k názoru, že dohnat Aetia a Theodericha k tomu, aby si vzájemně padli do náruče, mohl jen prvotřídní packal.*“<sup>358</sup> Narážíme na to, že kdyby Attila bojoval s Vizigóty a Římany odděleně, je velice pravděpodobné, že by uspěl. Namísto toho zapříčinil spojení, do té doby nijak spolupracujících společenství. To vedlo k porážce Hunů, kde navíc jejich král demonstroval značnou vojenskou neschopnost.

V protikladu k Attilovi můžeme vidět Aetia, který, i když mu jeho protivník vlastně pomohl, dokázal spojit různé kmeny s pozůstatky římské armády a odrazit největší vojsko tehdejší doby. V rámci možností, které v poslední fázi existence západořímské říše vojevůdce měl, jich využil dokonale. Alespoň oddálil konečný zánik, který nastal o zhruba tři desetiletí později. Jak jsme viděli na příkladu Vizigótů a Hunů, musel udržovat křehkou rovnováhu sil,

---

<sup>351</sup> Východořímský generál se jmenoval Aetios, poznámka K. Šulce.

<sup>352</sup> HYDATIUS, *Chronicon*. 154.

<sup>353</sup> THOMPSON, E. A. *Hunové*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. ISBN: 70-7106-203-0. str. 147

<sup>354</sup> JORDANES, *Gethica*. str. 224.

<sup>355</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Attila*. Praha: Vyšehrad, 2012. str. 222.

<sup>356</sup> HYDATIUS. *Chronicon*. 154.

<sup>357</sup> ČEŠKA, J. *Zánik antického světa*. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN: 80-7021-386-8. str. 224.

<sup>358</sup> THOMPSON, E. A. *Hunové*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. ISBN: 70-7106-203-0. str. 209.

pokud by se jedné skupiny zbavil docela, mohl očekávat vzestup té druhé a její dominanci nad upadajícím západem.

Značných Aetiových jak vojenských, tak diplomatických schopností si byl vědom i ravennský dvůr a jak můžeme vidět už na příkladech z minulosti, např. u Stilichona, začne-li jednotlivec kumulovat ve svých rukou příliš mnoho moci, musí být neprodleně odstraněn. To byl i osud Aetiův. Opět nacházíme výraznou podobnost se Stilichonem.

#### 4.5. Konec magistra militum

Podle J. Bednařikové byly hlavní příčiny Aetiova pádu za prvé paradoxně smrt Attily, za druhé neúspěch roku 451 n. l., Attilovo tažení do Itálie.<sup>359</sup> Uvádění úmrtí Attily se může zdát zvláštní, ovšem právě klid, který v říši panoval po akcích Aetia, mohl trápit císaře, který se nyní mohl plně věnovat vlastním obavám z mocného státníka. Nyní už v podstatě nebylo třeba Aetia, který jen zastíňoval císaře.<sup>360</sup>

Aetius chtěl nechat svého syna Gaudentia oženit s císařovou dcerou Placidií, která byla původně zaslíbena Aetiovu generálu Maiorianovi. Uskutečněním tohoto spojení by Aetiův syn ztratil veškeré dědičné nároky na západořímský trůn. Starší dcera císaře Eudoxia byla zaslíbena synu vandalského krále Geisericha, Huerichovi. Podle J. T. Culbertsona šlo o předstíraný sňatek, který byl římskou stranou odvolán. Následně Aetius intervenoval za to, aby jeho syn byl zasnouben se dosud svobodnou Eudoxií<sup>361</sup> a roku 453 n. l. byl Gaudentius skutečně zasnouben s dcerou Valentiniana III. Ovšem tato situace nahrávala některým rádcům císaře, kteří očernili Aetia, označili ho za zrádce a hlavně posílili v císaři podezření, že jej jeho ministr chce svrhnout z trůnu. „*A tak jednoho dne, když Aetius předkládal císaři finanční zprávu, Valentinianus se vymrštil z trůnu a osočil ho ze zrady. Pak tasil meč a vrhl se na bezbranného Aetia. Dva komorníci a za malý okamžik jim velký vojevůdce ležel mrtev u nohou.*“<sup>362</sup>

Domnívám se, že toto trochu přehnané líčení E. Gibbona je ovšem v zásadě pravdivé. To, že se ministr císaře snažil spříznit svou rodinu přímo s císařovou, posilovalo tvrzení, že chce získat nárok na římský trůn. Navíc je vysoce pravděpodobné, že na schopného státníka císař

<sup>359</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Attila*. Praha: Vyšehrad, 2012. str. 222.

<sup>360</sup> Tamtéž, str. 222.

<sup>361</sup> CULBERTSON, J. T. *Two Roman Generals: Flavius Stilicho and Flavius Aetius*. The University of Arizona, 1966. str. 84.

<sup>362</sup> GIBBON, E. *Zánik a pád římské říše*. Praha: Odeon, 1983. ISBN: 01-094-83. str. 16.

už dávno velice žárlil. Právě on totiž, a nikoli císař, byl posledním garantem bezpečnosti v římské říši v poslední fázi její existence.<sup>363</sup>

Podle Jana z Antiochie se na pádu mocného *magistra militum* podílel hlavně Petronius Maximus a také císařský komoří Heraclinus.<sup>364</sup>

J. T. Culbertson ve své práci přímo pojmenovává viníka Aetiova pádu. Měl jím být kromě samotného císaře také Petronius Maximus, vysoce postavený římský politik.

Ten právě za Aetiovy politické aktivity dosáhl nejvýraznějších úspěchů. Jak J. T. Culbertson dále poznamenává, „*choval Aetia ve velké úctě.*“<sup>365</sup> Může se zdát nepochopitelné, proč tedy právě on byl iniciátorem pádu svého generála.

Valentinianus zatoužil po Maximově krásné ženě. Hrál s jejím manželem v kostky a jako výhru si přivlastnil jeho prsten. Poté poslal prsten jeho ženě se vzkazem, aby přišla do paláce, ona tak učinila a císař ji zneuctil. Když se to dozvěděl zhrzený manžel, přísahal císaři pomstu, tu ovšem mohl stěží realizovat, pokud byl naživu Aetius.<sup>366</sup> Za účelem odstranění mocného generála se spojil s eunuchem Heracliem, zastávajícím post císařského komořího (*primicerius sacri cubiculi*), který měl na vládce značný vliv.<sup>367</sup> Zde už se shodujeme s E. Gibbonem. Společně přesvědčili císaře o nutnosti odstranění mocného muže, načež byl Aetius zavražděn.

Maximus očekával pozici, kterou původně zastával Aetius. Heraclinus však doporučil císaři, aby z Maxima neudělal dalšího příliš mocného jedince. Maxima to údajně tak rozlítlo, že zosnoval zavraždění samotného Valentiniana III., a to s pomocí bývalých vojáků Aetia.

Pokud je pravdou tvrzení o pohaně, která byla způsobena Maximově manželce, a o tom, že manžel slíbil pomstu primárně císaři, je podivné, že by se spokojil s Aetiovou pozicí a s počínáním císaře se „nějak“ smířil. Spíše chtěl uchvátit veškerou moc pro sebe, což také nakonec učinil. Neužil si ji však dlouho. Byl zavražděn Vandaly, kteří vpadli do Říma roku 455 n. l.

---

<sup>363</sup> Tamtéž, 16.

<sup>364</sup> JAN Z ANTIOCHIE. *Ioannis Antiocheni fragmenta*. fragment 201 in: C. Müllerus. FHG IV, Parisiis 1868.

<sup>365</sup> CULBERTSON, J. T. *Two Roman Generals: Flavius Stilicho and Flavius Aetius*. The University of Arizona, 1966. str. 85.

<sup>366</sup> PROKOPIOS Z KAISEREIE, *Válka s Vandaly a Peršany*. Praha: Odeon, 1985. I. 4.

<sup>367</sup> HEATHER, P. *Der Untergang des Römischen Weltreichs*. Stuttgart: Klett-Cotta, 2007. ISBN 978-3-499-62665-4. str. 429.

Jak píše E. Gibbon, „došlo na slova jednoho z Valentiniánových rádčů, jenž řekl císaři: Svou pravici uťal sis vlastní levou paží.“ Byzantský kronikář ze šestého století, Marcellinus, právem nazval Aetia „zárukou bezpečnosti západořímského impéria.“<sup>368</sup> Marcellinus Comes říká, že Aetius byl velkou spásou od teroru Attily a s jeho koncem přichází i konec západořímské říše.<sup>369</sup>

Žádný nám dochovaný pramen nehodnotí Valentiniánovu akci pozitivně, neoznačuje Aetia za zrádce, ba odsuzuje jeho zavraždění.<sup>370</sup> Císař následně převzal Aetiovi elitní vojáky. Zde nabízí J. Bednaříková zajímavé srovnání. Aetiovi muži císaře i s Heracliem zavraždili a pomstili svého vůdce. Pak nabídli diadém Petroniovi Maximovi.<sup>371</sup> Bonifatioví vojáci nic takového vůči Aetiovi neučinili zřejmě pro manželství s Pelagií a také proto, že nedošlo k žádné vraždě, ale ke smrti jejich pána v bitvě.<sup>372</sup>

J. Bednaříková hodnotí Aetia velmi pozitivně. Důležité byly jeho znalosti barbarů, které dovedl využívat jak ve vojenských konfliktech, tak v diplomatických jednáních. Dokázal rozbít koalici Vizigótů a Vandalů tím, že ruku starší Valentiniánovy dcery nabídl synovi Geisericha Hunerichovi.<sup>373</sup> Obnovil rýnskou hranici. Učinil z Burgundů a Franků římské foederaty, což přinášelo západu trvalý profit. Spolupracoval s Franky i Burgundy a v podstatě se nepřímou podílel na založení jejich státních útvarů ve střední Evropě. Problematické je hodnocení přístupu k Attilovi těsně po bitvě na Katalaunských polích a také vpád hunského krále do Itálie.<sup>374</sup>

Nemáme tolik informací o Aetiově vnitropolitické činnosti. Podle J. Bednaříkové řídil některé finanční záležitosti říše, snažil se také o obnovu hodnoty římského občanství. Stavěl na tradičních hodnotách a podporoval senát. Také se dokázal obklopit schopnými lidmi, uvést můžeme Maioriána, Avita, Ricimera či Oresta.<sup>375</sup>

Na závěr zmiňme zajímavé srovnání, které nám zanechává J. T. Culbertson ve své práci. Musíme si předně uvědomit, že oba, jak Stilicho, tak Aetius, byli vojáci z povolání a

---

<sup>368</sup> GIBBON, E. *Zánik a pád římské říše*. Praha: Odeon, 1983. ISBN: 01-094-83. str. 16.

<sup>369</sup> COMES, M. *ad. a. 455. Marcellini Comitibus chronicon*. in: Th. Mommsen. MGH AA IX a XI 2. Berolini 1892 a 1894.

<sup>370</sup> HYDATIUS. *Chronicon*. 161.

<sup>371</sup> HYDATIUS. *Chronicon*. 164.

<sup>372</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Attila*. Praha: Vyšehrad, 2012. str. 226.

<sup>373</sup> JORDANES, *Gethica*. str. 184.

<sup>374</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Attila*. Praha: Vyšehrad, 2012. str. 226-7.

<sup>375</sup> Tamtéž, str. 226-7.



společnost závisela na jednotě a schopnostech armády, která ji měla chránit před vnějším nebezpečím.<sup>376</sup>

Aetius se minimálně věnoval nevojenským záležitostem, naproti tomu Stilicho se snažil i o určitá nápravná ekonomická opatření. Aetius měl jistější pozici v senátu. J. T. Culbertson mluví o tzv. vojenské mysli. Podle jeho mínění, mentalita vojáka formovala od 3. století římský stát. To, co bylo velice uznáváno v tehdejší společnosti, byla vojenská hodnota v hierarchii říše.<sup>377</sup>

V soupeření mezi Stilichonem a Rufinem, Aetiem a Bonifatiem a Aetiem a Felixem můžeme vidět snahu každého jednotlivce sjednotit veškeré záležitosti pod jednoho vrchního velitele, tedy sebe.

V případě Alaricha a Radagaisia zvolil Stilicho dva rozdílné postupy. Alaricha chtěl využít, zatímco příchod Radagaisia byl útokem na generálovu autoritu. Stejně tak úspěchy Mascezela v severní Africe v roce 398 n. l. Mascezel byl odstraněn, aby neohrozil Stilichonovu pozici. Stilicho se roku 407 n. l. rozhodl upustit od tažení do Ilyriku. Namísto toho se chtěl soustředit na Galii, což ovšem nemělo být podle Culbertsona motivováno barbary, ale vzestupem Konstantina.<sup>378</sup>

Oba vojevůdci byli velmi bohatí. Stilicho získal prostředky od svých podporovatelů,<sup>379</sup> Aetius je zdědil. Ani o jednom nelze říct, že by své bohatství získali na úkor říše. Žádný zdroj neříká, že by Aetius nabyté jmění nějak zpronevěřil nebo použil proti císaři.

Stilicho i Aetius využívali většinu svých prostředků k vojenským účelům. Víme, že Serena, Stilichonova manželka, si nemohla dovolit koupit drahý dům jistého římského senátora<sup>380</sup>, a

---

<sup>376</sup> CULBERTSON, J. T. *Two Roman Generals: Flavius Stilicho and Flavius Aetius*. The University of Arizona, 1966. str. 95.

<sup>377</sup> MACMULLEN, R. *Soldier and Civilian in the Later Roman Empire*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1963, str. 174-77.

<sup>378</sup> CULBERTSON, J. T. *Two Roman Generals: Flavius Stilicho and Flavius Aetius*. The University of Arizona, 1966. str. 97.

<sup>379</sup> HOGKIN, T. *The Dynasty of Theodosius*. Oxford: Clarendon Press, 1889, str. 135. ZOSIMOS, cit. HADAS, M. *A History of Rome from Its Origins to 529 A .P . as Told by the Roman Historians*. Garden City, N. Y.: Doubleday & Company, Inc., 1956. str. 220.

<sup>380</sup> JONES, A. H. M., *The Later Roman Empire, 284-602*. Norman: University of Oklahoma Press, 1964. str. 560.

to i přes to, že Stilicho ukradl patrně i kvůli tomu velké zlaté desky ze dveří Jupiterova chrámu.<sup>381</sup>

Aetius musel nejspíš obětovat část svých osobních prostředků na placení hunských oddílů a dalších auxiliárních jednotek.

---

<sup>381</sup> LOT, F., PFISTER, CH., LO GANSHOF, F. *Les Destinees de l l Empire en Occident de 375-888*. Paris: Les Presses Universitaires de France, 1928, str. 33.

## 5. Flavius Ricimer

V poslední čtvrtině pátého století nastoupila říše cestu ke konečnému kolapsu. Mezi léty 456-472 n. l. byli jmenováni na trůn hned čtyři císaři. Pozice těchto mužů byla pouze reprezentativní a oni nedisponovali žádnou skutečnou mocí. Kolektivně jsou tito vládci označováni jako „shadows emperors“, tedy stínový císaři a skutečným vládcem západní říše byl *magister militum a patricius* Flavius Ricimer.<sup>382</sup>

Tento velitel byl Germán, pocházející z urozené rodiny. Jeho otec byl Svěb a matka Vizigótka, oba spříznění s královskými rodinami.<sup>383</sup> Matka byla nejspíš dcerou Vallii, Ricimer byl tedy vnukem vizigótského krále. Je velice pravděpodobné, že po jeho smrti se matka se synem dostali do ohrožení, proto Ricimer vstoupil do římské armády. Řím často přijímal urozené z barbarských společenství.<sup>384</sup>

Když Ricimer získal moc, ustanovil sám sebe tvůrcem<sup>385</sup> nových císařů.<sup>386</sup> Sám je dosazoval a zase sesazoval podle toho, jak plnili jeho vůli. Ricimer tak zásadním způsobem oslabil instituci císařství, jejíž moc se po jeho smrti už nedokázala obnovit.<sup>387</sup>

Problémem při rekonstruování vlivu Flavia Ricimera na poslední fázi existence západořímské říše jsou nejasné a skromné prameny, které se nám dochovaly často pouze ve fragmentech. Autory, o něž se přece jen můžeme do jisté míry opřít, jsou např. Sidonius Apollinaris, Priscus, Hydatius či Johan z Antiochie.

S. I. Oost označila Ricimera jako chladného manipulátora, který se neštítel žádného činu, který mu měl pomoci udržet se na výsluní moci.<sup>388</sup> Naproti tomu J. B. Bury říká, že Ricimer není nijak atraktivní postavou sledovaného období, a proto je snazší nějakým způsobem mu

---

<sup>382</sup> FILOMEN, M. *The Originál Goodfathers: Ricimer and the Fall of Rome*. (online), dostupné z: <https://www.mcgill.ca/classics/files/classics/2008-9-03.pdf>. (citováno dne: 26. 02. 2016) str. 1.

<sup>383</sup> GILLET, A.: *The Birth of Ricimer*. In: *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte* 44, č. 3, roč. 1995. str. 380-384.

<sup>384</sup> MACGEORGE, P. *Late Roman Warlords*. Oxford 2002. str. 178.

<sup>385</sup> V anglické literatuře bývá označován přímo jako emperor's maker. Pozn. K. Šulce.

<sup>386</sup> MACGEORGE, P. *Late Roman Warlords*. Oxford: Oxford University Press, 2003, ISBN: 0199252440, str. 215.

<sup>387</sup> FILOMEN, M. *The Originál Goodfathers: Ricimer and the Fall of Rome*. (online), dostupné z: <https://www.mcgill.ca/classics/files/classics/2008-9-03.pdf>. (citováno dne: 26. 02. 2016) str. 1.

<sup>388</sup> OOST, S. I. "D. N. *Libius Severus*". *P. F. Avg, Classical Philology* 65, 1970. 228-240.

přihoršit, či ho nějak očernit.<sup>389</sup> L. R. Scott doplňuje, že moderní učenci přisoudili Ricimerovi každou zradu či prohřešek, jehož autorstvím si nebyli jisti.<sup>390</sup>

J. M. O'Flynn v svém díle *Generalissimos of the Western Roman Empire* tvrdí, že hlavním cílem Ricimera po třech tzv. interregnech v letech 456-7 n. l., 461 a 465-7 n. l. bylo opustit od instituce císaře a vládnout západu jako patricij pod císařem východořímské říše.<sup>391</sup> J. M. O'Flynn také spojuje Ricimerovův politický postup s jeho etnickým původem. Byl to napůl Vizigót a napůl Sueb.<sup>392</sup> Naproti této tezi se P. S. Barnwell domnívá, že Ricimer nikdy nechtěl sesadit císaře, spíše chtěl mít na trůně poslušnou loutku, která nebude odporovat jeho etnickým zájmům.<sup>393</sup> Zřejmě jde o lobování za svoji etnický spřízněnou skupinu v říši. Můžeme vidět určitou podobnost s Alarichem.

Předpokládá se, že hlavní snahou Ricimera byla ochrana Itálie proti Vandalům a zastávání podobné pozice, jakou zastávali Stilicho a Aetius v předchozím období. Časté sesazování císařů a dosazování nových nemá být chápáno jako výraz osobní pomstychtivosti. Ricimer také uvedl některé precedenty, jimiž připravil finální rozpuštění západořímské říše, k němuž došlo o několik let později.<sup>394</sup>

Ricimerův mocenský vzestup je kladen do roku 456 n. l. do období občanské války. V tomto období byly jeho germánští foederati klíčovými vojenskými jednotkami budoucího císaře Maioriana, který nastoupil na trůn o rok později. Ricimer s Maiorianem spolu uzavřeli spojenectví už v době společné služby pod Flaviem Aetiem.

Maiorianus nahradil Avita, který byl původně *magister militum* krátkou dobu vládnoucího Petronia Maxima.<sup>395</sup> Jde o stejného Maxima, který nechal odstranit Aetia i císaře Valentiniana III. Petronius Maximus poslal Avita k Vizigótům, kteří byli pravděpodobně potvrzeni jako říšští foederati. Během Avitovy diplomatické cesty císař zemřel při útoku Geisericha a jeho

---

<sup>389</sup> BURY, J. B. *History of the Later Roman Empire: From the Death of Theodosius I to the Death of Justinian*. New York: Dover Publications, 1958, str. 340.

<sup>390</sup> SCOTT, L. R. "Antibarbarian Sentiment and the 'Barbarian' General in Roman Imperial Service: The Case of Ricimer." in: *Proceedings of the 7th Congress of the International Federation of the Societies of Classical Studies II*, Budapest, 1984. str. 23-33.

<sup>391</sup> O'FLYNN J. M. *Generalissimo's of the Western Roman Empire*. Edmonton: The University of Alberta Press, 1983, str. 127.

<sup>392</sup> Tamtéž. str. 127.

<sup>393</sup> BARNWELL P. S. *Emperor, Prefects, and Kings: The Roman West, 395-565*. Chapel Hill, NC: University of North Carolina Press, 1992. str. 43.

<sup>394</sup> FLOMEN, M. *The Original Goodfathers: Ricimer and the Fall of Rome*. (online), dostupné z: <https://www.mcgill.ca/classics/files/classics/2008-9-03.pdf> (citováno dne: 26. 02. 2016) str. 10.

<sup>395</sup> HEATHER, P. *Der Untergang des Römischen Weltreichs*. Stuttgart: Klett-Cotta, 2007, isbn: 978-3-499-62665-4. str. 432.

Vandalů. Podle Sidonia Apollinaria Theoderich II, vládce Vizigótů, přesvědčil Avita, aby se ujal uprázdněného trůnu.<sup>396</sup> V červenci 455 n. l. se Avitus s Theoderichem II. přesunul do Arelate,<sup>397</sup> kde byl zástupci sedmi galských provincií prohlášen císařem.<sup>398</sup> Tuto volbu potvrdil o měsíc později i římský senát.

Avitus následně vytáhl do Itálie, upevnil svoji moc při průchodu Norikem, prošel Ravennou, kde zanechal velení svému germánskému důstojníkovi, kterého ustanovil *magistrem militum*. V září dorazil do Říma.<sup>399</sup>

Avitus byl ve velmi složité situaci. Musel si zajistit přízeň či alespoň neutralitu hned několika stran, a to především vojenských velitelů Ricimera a Maioriana, uznání východořímského císaře Marciana, přízeň římských senátorů a neutralitu Geisericha, který vytrvale napadal italské pobřeží.

Východ sice neprohlásil Avita za uzurpátora, ovšem do úplné shody měly obě strany daleko. V roce 456 n. l. byli na východě ustanoveni dva konzulové, zatímco Avitus sám byl konzulem na západě. To nám naznačuje negativní postoj císařského dvora k novému západořímskému vládci.<sup>400</sup> Právě v této době Ricimer aktivně vstoupil na politickou scénu.<sup>401</sup> Když se Avitova diplomatická aktivita minula účinkem a Geiserich podnikl nájezd na Capuu, císař vyslal na Sicílii Ricimera, který Vandaly porazil v bitvě u Aggrigenta. Poté Římané také zvítězili v námořním střetu u Korsiky.<sup>402</sup>

Dále se Avitus ohradil proti útokům Svěbů v Hispánii. Nezapomínejme, že i Ricimer byl napůl suebského původu. Podle Hydatia poslal Avitus k vůdci Svěbů své vyslance a stejně tak učinil král Theoderich.<sup>403</sup> Po neúspěšném diplomatickém jednání Svěbové napadli

---

<sup>396</sup> APOLLINARIS, S. *Epistulae et Carmina*. Lipsiae, 1895. str. 510-518.

<sup>397</sup> HYDATIUS, *The Chronicle*. (online) dostupné z: <http://www.scribd.com/doc/233660821/The-Chronicle-of-Hydatius-and-the-Consularia-Constantinopolitana-Two-Contemporary-Accounts-of-the-Final-Years-of-the-Roman-Empire#scribd> (citováno dne: 26. 02. 2016), str. 156.

<sup>398</sup> MATHIESEN, R. *Avitus (9/10 July 455 - 17/18 October 456)*. (online), postupné z: <http://www.roman-emperors.org/avitus.htm>. (citováno dne: 26. 02. 2016).

<sup>399</sup> Tamtéž.

<sup>400</sup> MATHIESEN, R. *Avitus (9/10 July 455 - 17/18 October 456)*. (online), postupné z: <http://www.roman-emperors.org/avitus.htm> (citováno dne: 26. 02. 2016).

<sup>401</sup> HYDATIUS, *The Chronicle of Hydatius and the Consularia Constantinopolitana*, eds. R.W. Burgess, Oxford 1993. str. 109.

<sup>402</sup> HYDATIUS, *The Chronicle*. (online) dostupné z: <http://www.scribd.com/doc/233660821/The-Chronicle-of-Hydatius-and-the-Consularia-Constantinopolitana-Two-Contemporary-Accounts-of-the-Final-Years-of-the-Roman-Empire#scribd> (citováno dne: 26. 02. 2016), str. 176-177.

<sup>403</sup> HYDATIUS, *The Chronicle*. (online) dostupné z: <http://www.scribd.com/doc/233660821/The-Chronicle-of-Hydatius-and-the-Consularia-Constantinopolitana-Two-Contemporary-Accounts-of-the-Final-Years-of-the-Roman-Empire#scribd> (citováno dne: 26. 02. 2016), str. 170.

Tarakonensis.<sup>404</sup> Avitus vybídl Theodericha k tažení proti Rechiarovi, svébskému vůdci. Vizigóti v následné bitvě nepřítele zmasakrovali. Theoderich Svéby drtivě porazil v bitvě na březích řeky Órbigo, svedené 5. října 456 n. l. nedaleko Astorgy.<sup>405</sup> Vítězové následně vtáhli do Gallaecie a vydrancovali Bracaru, svébské hlavní město.

P. S. Barnwell v reakci na tuto Avitem iniciovanou akci říká, že Ricimerova pozdější vzpoura byla motivována právě masakrem, kterého se dopustili Vizigóti na Svébech u Tarakonensis.<sup>406</sup>

Podle Sidonia Apollinaria figuroval Ricimerův otec mezi Svéby ve vysokém postavení, jak jsme již řekli, pravděpodobně byl členem vládnoucí rodiny.<sup>407</sup>

P. McGeorge naopak uvádí, že Ricimer byl sice plně barborem, ovšem byl velmi silně romanizován a je nepravděpodobné, že by stavěl své osobní, etnickou sounáležitostí motivované zájmy, nad zájmy říše.<sup>408</sup> Pokud nějaký barbar získal na západořímském dvoře vysoké postavení tak jako Ricimer, úzce identifikoval své vlastní zájmy se zájmy společnosti, jejíž se stal členem.<sup>409</sup>

V době, kdy Ricimer sloužil pod Aetiem, musel být poměrně mladý, dostalo se mu římského vzdělání a většinu života prožil v římském prostředí, s nímž pravděpodobně úzce splynul.<sup>410</sup> Už podporováním Maioriana se Ricimer de facto přimknul ke staré italské aristokracii, namísto Galii zvoleného Avita. V následujících letech Ricimer důsledně uplatňoval italo-centrickou politiku.

Naznačujeme, že Avitus nebyl v Římě příliš oblíben. Především byl považován za galského císaře. Opíral se o vojenskou podporu Vizigótů, kteří taktéž nebyli v Itálii moc populární. Do vysokých státních funkcí dosazoval namísto italské aristokracie příslušníky aristokracie

---

<sup>404</sup> HYDATIUS, *The Chronicle*. (online) dostupné z: <http://www.scribd.com/doc/233660821/The-Chronicle-of-Hydatus-and-the-Consularia-Constantinopolitana-Two-Contemporary-Accounts-of-the-Final-Years-of-the-Roman-Empire#scribd> (citováno dne: 26. 02. 2016), str. 163, 165.

<sup>405</sup> Tamtéž, str. 173.

<sup>406</sup> BARNWELL P. S. *Emperor, Prefects, and Kings: The Roman West, 395-565*. Chapel Hill, NC: University of North Carolina Press, 1992, str. 43.

<sup>407</sup> APOLLINARIS, S. *Epistulae et Carmina*. Lipsiae, 1895. str. 360-363.

<sup>408</sup> MACGEORGE, P. *Late Roman Warlords*. Oxford: Oxford University Press, 2003, ISBN: 0199252440, str. 191.

<sup>409</sup> SCOTT, L. R. "Antibarbarian Sentiment and the 'Barbarian' General in Roman Imperial Service: The Case of Ricimer." in: *Proceedings of the 7th Congress of the International Federation of the Societies of Classical Studies II*, ed. J. Harmatta, Budapest, 1984, str. 28.

<sup>410</sup> SPERLE, H. *Fra patricius til magister militum Historien om Ricimer og Aspar*. NTNU, Institutt for historiske studier, Våren, 2014. str. 37.

galorománské.<sup>411</sup> Největším jeho problémem byla neschopnost vypořádat se s Vandaly, kteří útočili na Apeninský poloostrov. V důsledku neustálých vpádů vypukl v Římě hladomor.

Avitus musel poslat Vizigóty domů, neboť by bylo velmi obtížné vzhledem k nedostatku potravin takto velkou skupinu vydržovat. Musel je také vyplatit, takže přistoupil k roztavování bronzových soch, aby za ně získal potřebné finance.<sup>412</sup> To popudilo obyvatele Říma a proti Avitovi se zvedlo povstání, k němuž se připojili i Maiorianus a Ricimer.

Avitus uprchl do Galie, kde shromáždil všechny své zbývající síly a utkal se s Maiorianem a Ricimerem u Placentie. Byl poražen, zajat a popraven.<sup>413</sup> Není zcela jasné, co přesně vedlo Ricimera a Maioriana k odstranění Avita.

Nemůžeme s jistotou říct, že Maiorianus byl naveden Ricimerem. Stejně tak mohl být motivován senátem, či jinými italskými aristokraty. Faktem zůstává, že jakmile Maiorianus získal nezbytnou podporu a vojenské jednotky, také díky Ricimerovi, zlikvidoval Avita. Můžeme předpokládat, že v tomto aktu hrály výraznou roli osobní ambice obou vojenských velitelů.<sup>414</sup>

Po smrti Avita se prohloubily zmatky v říši. Jednak povstala galsko-římská aristokracie pod vedením Marcelina v Narbonne, Burgundi začali zabírat území kolem Lyonu, Vandalové na jaře obnovili nájezdy na Itálii a v Hispánii se bojovalo o zbytky svévkého království.<sup>415</sup>

Zdá se, že po úspěšném převratu a upevnění moci plánovali Maiorianus a Ricimer vládnout společně, Maiorianus jako císař a Ricimer jako *patricius* a *magister militum*, což potvrzuje i Maiorianovo nařízení z roku 458 n. l.<sup>416</sup>

---

<sup>411</sup> MATHIESEN, R. *Avitus (9/10 July 455 - 17/18 October 456)*. (online), dostupné z: <http://www.roman-emperors.org/avitus.htm> (citováno dne: 09. 03. 2016).

<sup>412</sup> JAN Z ANTIOCHIE. *Ioannis Antiocheni fragmenta*. fragment 202 in: C. Müllerus. FHG IV, Parisii 1868..

<sup>413</sup> HEATHER, P. J. *Der Untergang des Römischen Weltreichs*. Stuttgart: Klett-Cotta, 2007. ISBN: 978-3-499-62665-4. str. 442.

<sup>414</sup> SPERLE, H. *Fra patricius til magister militum Historien om Ricimer og Aspar*. NTNU, Institutt for historiske studier, Våren, 2014. str. 22.

<sup>415</sup> MACGEORGE, P. *Late Roman Warlords*. Oxford: Oxford University Press, 2003, ISBN: 0199252440, str. 192.

<sup>416</sup> Military matters will be the watchful concern of both ourself [sic] and our parent and patrician Ricimer. We shall, by the grace of God, protect the position of the Roman world, which we liberated, by our joint vigilance, from foreign enemy and from internal disaster. Novella Maiorianus I, in: MACGEORGE, P. *Late Roman Warlords*. Oxford: Oxford University Press, 2003, ISBN: 0199252440, str. 200.

I když se podle uvedené vyhlášky<sup>417</sup> může zdát, že oba státníci se dělili o moc, Ricimer v roce 461 n. l. Maioriana sesadil. Tradiční výklad této události svádí k tomu, aby byl císař označen pouze jako loutka germánského velitele, který když viděl, že se Maiorianus příliš angažuje a svoji roli bere velmi vážně, zbavil se ho.<sup>418</sup>

Císař nejprve posílil svoji pozici v Galii, jejíž aristokracie zůstala věrná Avitovi, poté použil Vizigóty k potření Svěbů v Hispanii, čímž si chtěl připravit půdu pro další a zásadní tažení do Afriky proti Vandalům. Podle H. Sperleho chyběla Maiorianovi, i když zaznamenal mnoho úspěchů, výraznější vojenská kampaň, s jejíž pomocí by upevnil svoji císařskou pozici. Nemohl se opírat o zavedenou císařskou dynastii, takže potřeboval vystoupit jako zachránce kolísající říše.<sup>419</sup> Tato expedice však skončila nezdarem a Maiorianus byl nucen uzavřít s Geiserichem mír. Navíc přiznal vandalskému králi právo na oblast dnešní Mauretánie. Je jasné, že tento neúspěch zásadně oslabil pozici tohoto schopného muže.

Je velice zvláštní, že v organizování tažení do Hispánie se Ricimerovo jméno vůbec neobjevuje. Přitom jde o *magistra militum* a *patricia*, který sám Vandaly porazil na Korsice. Na základě toho se můžeme domnívat, že Ricimer považoval tuto akci za příliš riskantní a vůbec neodpovídající jeho italsko-centralistické politice.<sup>420</sup> Následná likvidace Maioriana může být chápána jako Ricimerovo opatření proti dalšímu oslabení říšských sil, které si v této těžké situaci nemohly dovolit prohrávat,<sup>421</sup> neboť musely být připraveny především na obranu.

Ricimer se obával Maiorianova agresivního imperialismu, v němž viděl jistou záhubu západořímské říše.<sup>422</sup> Je také možné, že Maiorianus byl příliš silný, dělal nezávislá rozhodnutí, ovšem zároveň byl slabý na to, aby se rozhodně prosadil proti Vandalům v Africe. Nebyl tedy dost užitečný pro Ricimera a nejspíš bylo snazší ovládat jiného císaře.<sup>423</sup>

---

<sup>417</sup> Novella Maiorianus I, in: MACGEORGE, P. *Late Roman Warlords*. Oxford: Oxford University Press, 2003, ISBN: 0199252440. str. 200.

<sup>418</sup> O'FLYNN J. M. *Generalissimo's of the Western Roman Empire*. Edmonton: The University of Alberta Press, 1983, str. 109.

<sup>419</sup> SPERLE, H. *Fra patricius til magister militum Historien om Ricimer og Aspar*. NTNU, Institutt for historiske studier, Våren, 2014. str. 24.

<sup>420</sup> SCOTT, L. R. "Antibarbarian Sentiment and the 'Barbarian' General in Roman Imperial Service: The Case of Ricimer." in: *Proceedings of the 7th Congress of the International Federation of the Societies of Classical Studies II*, ed. J. Harmatta, Budapest, 1984, str. 30.

<sup>421</sup> Tamtéž, str. 30.

<sup>422</sup> FLOMEN, M. *The Original Goodfathers: Ricimer and the Fall of Rome*. (online), dostupné z: <https://www.mcgill.ca/classics/files/classics/2008-9-03.pdf> (citováno dne: 26. 02. 2016) str. 13.

<sup>423</sup> SPERLE, H. *Fra patricius til magister militum Historien om Ricimer og Aspar*. NTNU, Institutt for historiske studier, Våren, 2014. str. 26.



Po odstranění Maouriana ustanovil Ricimer nového císaře Libia Severa. Podle H. Sperleho byl členem italské aristokracie a prameny neuvádějí, zda měl nějaké vojenské zkušenosti, což by bylo pro Ricimera ideální. Libius by byl snáze ovladatelný než jeho předchůdce.<sup>424</sup> Naneštěstí pro *magistra militum* Libius Severus zemřel už v roce 465 n. l.<sup>425</sup>

Ricimer byl následujícího roku regentem západořímské říše, načež se roku 467 n. l. stal císařem Athemius, a to se souhlasem východořímského císaře Leona. Byla to zjevná snaha Ricimera navázat přátelské kontakty s východem, který by mohl být nápomocen při eliminaci Geiserichových Vandalů v Africe. I přesto, že Athemius měl podporu Leona, a byl tedy pro Ricimera potencionální hrozbou, Germán vše podřídil snaze ochránit Itálii a vsadil na podporu východního impéria. Leon si pravděpodobně uvědomoval, že Geiserich ohrožuje nejen západ, ale také zájmy východní říše, proto poslal Athemia, který se měl vypořádat s uzurpátorem v Africe.<sup>426</sup>

Athemius se ukázal méně povolným, než Ricimer očekával. Byl doprovázen silami východní říše, mezi nimi také Marcellinem z Dalmácie, který měl dohlédnout právě na Ricimera. Mezi těmito dvěma muži došlo již dříve k rozepřím, které nakonec vyvrcholily vraždou Marcellina, která je přičítána na vrub jeho vlastnímu služebnictvu, ovšem je pravděpodobné, že se v ní angažoval právě Ricimer.<sup>427</sup> Jedním z důvodů, kromě vzájemných antipatií, mohlo být i to, že Marcellinus byl jmenován do čela expedice proti Vandalům, která ale nepřinesla úspěch.

Dále došlo ke konfliktu i mezi novým císařem a jeho *magistrem militum*. Střetly se totiž jejich zájmy ve věci udržení galských provincií, kterých se Athemius odmítal vzdát, zatímco Ricimer považoval za nutné jejich opuštění kvůli efektivnější obraně centra říše. Tento rozkol nakonec vyústil v další občanskou válku<sup>428</sup> a oslabení císařské, jakož i celkové západořímské moci. Ricimer své politice striktní ochraně Itálie podřídil vše, a i když mohly být jeho záměry skutečně nosné, značně kvůli jejich naplnění destabilizoval imperium.

---

<sup>424</sup> SPERLE, H. *Fra patricius til magister militum Historien om Ricimer og Aspar*. NTNU, Institutt for historiske studier, Våren, 2014. str. 26

<sup>425</sup> APOLLINARIS, S. *Epistulae et Carmina*. Lipsiae, 1895. str. 317.

<sup>426</sup> MACGEORGE, P. *Late Roman Warlords*. Oxford: Oxford University Press, 2003, ISBN: 0199252440, str. 234-235.

<sup>427</sup> O'FLYNN J. M. *Generalissimo's of the Western Roman Empire*. Edmonton: The University of Alberta Press, 1983, str. 117.

<sup>428</sup> FLOMEN, M. *The Original Goodfathers: Ricimer and the Fall of Rome*. (online), dostupné z: <https://www.mcgill.ca/classics/files/classics/2008-9-03.pdf> (citováno dne: 26. 02. 2016) str. 14.

K přiživení napětí mezi Anthemiem a Ricimerem přispěla také etnická otázka. Ricimer byl Germán, naproti tomu Athemius, označovaný jako řecký císař, pocházel z Peloponésu.<sup>429</sup> Athemius vedl galo-římskou aristokracii, zatímco Ricimer germánské foederaty a některé vlivné římské senátory,<sup>430</sup> ovšem pouze otázka původu tu nikdy nehrála dominantní roli, v zásadě šlo o konflikt dvou mocenských center, přičemž obě chtěly dominovat.

Vyústěním neshod bylo odstranění Anthemia a dosazení Olybria. Athemius se snažil prchnout z Říma převlečený za žebráka. Císař byl dopaden v kostele a podle Prokopia byl zabit Ricimerovým synovcem Gundobadem 11. července 472 n. l.<sup>431</sup>

Ricimer dosadil Olybria a uzavřel spojenectví se svými největšími nepřáteli Vandaly. Olybrius symbolizoval spojení Theodosiovské dynastie s vandalským královským rodem. Nevíme, do jaké míry by bylo konstruktivní výše uvedené spojení Vandalů a zbytků západořímského impéria. V této době západ sestával z Itálie a části Galie, což už pro Geisericha nemohl být příliš atraktivní spojenec. Podle Babice s Ricimerem zemřela tradice „nezávislého“ západořímského císaře.<sup>432</sup>

M. Babic hodnotí Ricimera nezaujatě a v zásadě pozitivně. Podle něj si Ricimer musel vybrat, zda svěří západ do rukou východořímského císaře, nebo bude vládnout sám skrz tzv. stínové císaře. Rozhodl se pro možnost číslo dvě. Vždy se snažil o to, aby císař dosáhl uznání na východě, aby si zajistil podporu, alespoň z jedné světové strany. Důležité bylo také na to, aby císař pocházel z vysoce postavené a vážené italské rodiny.<sup>433</sup>

Západořímský trůn vděčil Ricimerovi za celistvost Itálie i udržení si efektivní žoldnéřské armády, a to v období, kdy na severu a jihu vládly nové barbarské monarchie. Dokázal udržet Vizigóty a Burgundy, ovšem selhal v boji proti Vandalům.<sup>434</sup> Po Ricimerovi se již neprosadila natolik silná individualita, což znamenalo konec západní části římské říše.

Podle M. Flomena bylo zásadní Ricimerovo extrémní zaujetí Itálií, kterou chtěl za každou cenu udržet, a byl dokonce připraven obětovat vzdálenější provincie, především Galii. V roce 462 n. l. předal Vizigótům Narbone. Potřeboval podporu krále Theodericha II. a jeho vojenské

---

<sup>429</sup> O'MEARA, D. *Platonopolis: Platonic Political Philosophy in Late Antiquity*, Oxford University Press, 2003, ISBN 0-19-925758-2, str. 21.

<sup>430</sup> MACGEORGE, P. *Late Roman Warlords*. Oxford: Oxford University Press, 2003, ISBN: 0199252440. str. 245.

<sup>431</sup> PROCOPIOS. *De be bello Vandalico*. ed: J. Haury, Leipzig, 1962, 3.7.1.

<sup>432</sup> BABIC, M. *Od antiky ke stredoveku*. Brno: CDK, 2009. ISBN:978-80-7325-202-1. str.219.

<sup>433</sup> Tamtéž, str. 219.

<sup>434</sup> Tamtéž. str. 219.

oddíly. Tímto krokem de facto okrájel bývalé západořímské imperium pouze na oblast dnešní Itálie.<sup>435</sup>

Ricimer se snažil především udržet centrální oblast Apeninského poloostrova, jeho spory s dosazenými císaři měly spíše příčiny ve střetu odlišných politických koncepcí, nešlo o etnické konflikty. Faktem je, že i když Ricimer se vždy snažil oddálit rozpad říše, kroky, které k tomu učinil, jej vždy něco stály.<sup>436</sup> Jeho snaha udržet celistvost centra se ukázala jako marná. Pouhé čtyři roky po jeho smrti byl sesazen poslední západořímský císař a barbarský velitel Odoaker vládl Itálii jako samostatnému království. I Ricimer přispěl k této transformaci, a to právě úzkostnou italo-centrickou politikou.

H. Sperle odmítá v motivacích Ricimera etnickou otázku. Podle něj nejednal na základě situace Svěbů v Hispanii, ani nebyl ovlivněn rodinnými vazbami s Vizigóty.

Nejpravděpodobněji se jeví inklinace k italskému prostředí,<sup>437</sup> což potvrzují i výše zmínění autoři.

H. Sperle poukazuje na motivace spolupráce Maioriana a Ricimera. Mohlo se jednat o skutečné přátelství, při němž měli oba vládnout společně. Ovšem Maiorianus měl více moci než Ricimer, alespoň do porážky od Geisericha. Cyničtější teorie říká, že při spojení obou mužů šlo jen o chladnou kalkulaci, při níž oba počítali s tím, že nakonec se jeden pokusí odstranit druhého. Ricimer odstranil Maioriana ve chvíli, kdy ten byl závislý na jeho podpoře více, než kdykoli předtím. Ricimer jej pravděpodobně shledal vinným z oslabení říše, a navíc byl ještě nejspíš ovlivněn římskými senátory, kteří přímo, či nepřímo císaře kritizovali.<sup>438</sup>

V případě Libia Severa vládl Ricimer už v období bezvlády, před jmenováním nového císaře. Ricimer si uvědomoval, že kdyby přímo nahradil Severa, ztratil by podporu senátu, který vyžadoval, aby formálně vládl italský císař.<sup>439</sup>

Athemius měl být sázkou na jistotu, kdy Ricimer potřeboval v čele říše zkušeného velitele s vojenskými zkušenostmi, navíc s podporou východořímského dvora. Ricimer i za cenu

---

<sup>435</sup> FLOMEN, M. *The Originál Goodfathers: Ricimer and the Fall of Rome*. (online), dostupné z: <https://www.mcgill.ca/classics/files/classics/2008-9-03.pdf> (citováno dne: 26. 02. 2016) str.15.

<sup>436</sup> FLOMEN, M. *The Originál Goodfathers: Ricimer and the Fall of Rome*. (online), dostupné z: <https://www.mcgill.ca/classics/files/classics/2008-9-03.pdf> (citováno dne: 26. 02. 2016) str. 16.

<sup>437</sup> SPERLE, H. *Fra patricius til magister militum Historien om Ricimer og Aspar*. NTNU, Institutt for historiske studier, Våren, 2014. str. 34.

<sup>438</sup> SPERLE, H. *Fra patricius til magister militum Historien om Ricimer og Aspar*. NTNU, Institutt for historiske studier, Våren, 2014. str. 35.

<sup>439</sup> SPERLE, H. *Fra patricius til magister militum Historien om Ricimer og Aspar*. NTNU, Institutt for historiske studier, Våren, 2014. str. 35.

možného ohrožení vlastní pozice podpořil Athemia, aby získal podporu císaře Leona proti Vandalům. Tuto pomoc také skutečně získal, a doufal, že tím ochránil Itálii. Motivoval Ricimera k takovému jednání mohl snad i římský senát, který hledal ochranu před Geiserichem.<sup>440</sup>

Součástí dohody byla i svatba s Athemiovou dcerou, snad z touhy po pozdějším dosazení svých potomků na západořímský trůn. Žádné prameny se do té doby nezmiňují o Ricimerově vlastní rodině a jeho potomcích, kromě synovce, burgundského prince Gundobada.<sup>441</sup> Podle H. Sperleho se Ricimer nenechával významně ovlivnit svým původem, pokud cítil nějakou etnickou sounáležitost, pak spíše k Burgundům (získal vysokou pozici pro Gundobada), než k Vizigótům či Svěbům. Rozhodně tyto kontakty neovlivnily jeho politické směřování a jeho primární záměr, a to ochranu impéria.<sup>442</sup>

Ricimerův původ je vnímán u soudobých autorů spíše pozitivně. Sidonius Apollinaris mu ve svých chvalozpěvech na Athemia věnuje relativně velký pozitivní odstavec. Sidonius vyzdvihuje Ricimerovy vojenské schopnosti a talent, který se zdál být značný.<sup>443</sup> Ricimer byl také srovnáván s Geiserichem, který je vedle něj líčen jako obyčejný bastard, zatímco u Ricimera je zvýrazněný královský původ.<sup>444</sup> V armádě může být takový původ spíše výhodou, vzhledem ke skladbě vojenských jednotek v této době, které byly převážně tvořeny germánskými žoldněři.<sup>445</sup>

Ricimer by měl být hodnocen jako ten, který se snažil ochránit impérium, minimálně jeho centrální část. Přitom neváhal sáhnout k ústupkům, obětem jak územním, tak lidským. Pokud se ptáme, jak Ricimer přispěl k zániku říše, musíme předně říct, že učinil mnoho kroků k jeho záchraně. Porazil Vandaly, zbavil se, podle něj, slabých vládců. Byl ochoten obětovat části říše, jejichž obrana by byla příliš nákladná.

Na druhou stranu, tím, že sesazoval a zase dosazoval císaře, oslabil císařskou pozici. Nedokázal se vypořádat s Vandaly a říši redukoval v zásadě na nepříliš významné území

---

<sup>440</sup> SPERLE, H. *Fra patricius til magister militum Historien om Ricimer og Aspar*. NTNU, Institutt for historiske studier, Våren, 2014. str. 36.

<sup>441</sup> SPERLE, H. *Fra patricius til magister militum Historien om Ricimer og Aspar*. NTNU, Institutt for historiske studier, Våren, 2014. str. 36.

<sup>442</sup> SPERLE, H. *Fra patricius til magister militum Historien om Ricimer og Aspar*. NTNU, Institutt for historiske studier, Våren, 2014. str. 37-38.

<sup>443</sup> Tamtéž, str. 39.

<sup>444</sup> Tamtéž, str. 40

<sup>445</sup> MACGEORGE, P. *Late Roman Warlords*. Oxford: Oxford University Press, 2003, ISBN: 0199252440, str. 238-239.

Itálie a části Galie. I když nedokázal zabránit konečnému rozpadu, můžeme rezolutně odmítnout, že by jeho záměrem bylo oslabit nebo dokonce zničit západořímskou říši.

## 6. Flavius Odoaker

Někdy bývá též označován jako Odoakar. Většina z nás ho nejspíš zná jako toho, kdo sesadil posledního západořímského císaře Romula Augusta. To fakticky znamenalo zánik oficiálních „římských“ politických struktur na západě.

### 6.1. Původ

Nemáme žádné jednoznačné zprávy o jeho původu.<sup>446</sup> Víme, že nebyl Říman. Valensius Anonymus a Johan z Antiochie nám zanechávají zprávu o tom, že Odoakerův otec byl jistý Edeko.<sup>447</sup> Nevíme, zda jde o Edekona, služebníka Attily, který cestoval s Priskem při diplomatických jednáních s hunským králem, nebo jiného Edekona, kterého zmiňuje Jordanes a považuje ho za krále Skyrů. Tento Edekon byl poražen Ostrogóty u řeky Bolia v Pannonii kolem roku 460 n. l.<sup>448</sup>

Jordanes nazývá Odoakera králem Turcilingů,<sup>449</sup> ale vzápětí ho také označuje za člena kmene Rugiů.<sup>450</sup> Theophanés se domnívá, že jde o Góta,<sup>451</sup> stejně jako Marcellinus Comes, který dokonce míní, že byl králem Gótů (*rex gothorum*).<sup>452</sup>

Se zajímavým pohledem na původ Odoakera přichází P. Reynolds a R. S. Lopéz.<sup>453</sup> Badatelé tvrdí, že jméno Odoaker nemusí být nutně germánské. Podle jejich článku, který byl publikován v *The American Historical Review*, nemá jméno Odoaker dostatečnou oporu v etymologii germánských jazyků. Může jít o formu tureckého OT-toghar (na pastvině narozený / v ohni narozený), nebo by mohlo jít o kratší verzi téhož OT-Ghar neboli pastýř.<sup>454</sup>

---

<sup>446</sup> KRAUTSCHINK, S. *Zwei Aspekte des Jahres 476*. (online), *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte* 35, 1986. str. 344. (citováno dne: 05. 06. 2016), dostupné z: [http://www.jstor.org/stable/4435971?seq=1#page\\_scan\\_tab\\_contents](http://www.jstor.org/stable/4435971?seq=1#page_scan_tab_contents).

<sup>447</sup> PRISCOS, *fragments*. 7, 8. in: *The Age of Attila: Fifth Century Byzantium and the Barbarians*. Ann Arbor: University of Michigan, 1966.

<sup>448</sup> JORDANES, *Getica*. str. 277.

<sup>449</sup> JORDANES, *Getica*. str. 242.

<sup>450</sup> JORDANES, *Romana*. str. 344.

<sup>451</sup> MCGEORGE, P. *Late Roman warlords*. Oxford University Press, 2002, ISBN: 978-0-19-925244-2- str. 284.

<sup>452</sup> COMES, M. *Chronicon*. str. 476.

<sup>453</sup> REYNOLDS, R. L. LOPEZ, R. S. *Odoacer: German or Hun?* *American Historical Review*, 1946. str. 45.

<sup>454</sup> Tamtéž, str. 45.

Jiné zdroje odvozují původ jména Odoaker od starogermánského „Audawakrs“, což by mělo znamenat „aud“- bohatství a „wakr“- ostražitý.<sup>455</sup> Toto tvrzení najde oporu i v jiném germánském jazyce. Vyskytuje se ve staroanglické básni *Wulf and Eadwacer*.<sup>456</sup>

Mnoho autorů přijalo názor, že Odoaker byl Hun, např. zde citovaný E. A. Thompson či J. M. Wallace-Hadrill.<sup>457</sup> J. Bednaříková tvrdí, že pokud byl Odoaker synem Huna Edekona, nemusel být potomkem jeho hlavní manželky, jelikož Edekon měl jistě družek více.<sup>458</sup>

V roce 1983 upozornil B. MacBain na mnoho nejasností vyskytujících se v primárních pramenech týkajících se tohoto vůdce. B. MacBain vyřkl hypotézu, že matka Odoakera mohla snad pocházet z kmene Skyrů, zatímco otec měl být Durynk. Jednoznačně ovšem odmítl předchozí hypotézu, že by Odoaker měl být hunského původu.<sup>459</sup>

První dochovaný záznam, který by mohl ukazovat na aktivitu Odoakera, pochází z kroniky Řehoře z Toursu *Decem Libri Historiarum*. Řehoř zde především líčí mnoho bitev krále Childericha, kde je zmíněn také „Adovacrius“ nebo „Odovacrius.“ Podle Řehoře i dalšího antického kronikáře Hydatia došlo ke zde zmíněné bitvě v roce 463. n. l.<sup>460</sup> P. Reynolds a R. S. Lopez se domnívají, že by mohlo jít o tutéž osobu, což by měl být právě Odoaker.

První jistá zmínka o Odoakerovi pochází od Eugippia, který ve svém díle *Život sv. Severina* popisuje, jak skupina barbarů na cestě do Itálie pozbyla respektu ke svatému muži. Odoaker popisovaný jako chudě oděný, velmi vysoký mladý muž se dozvěděl od Severina, že se stane slavným. Když Severin odcházel, vyřkl poslední poznámku, která se ukázala prorockou: „*Jdi do Itálie, nyní si oděň do obyčejných zvířecích kůží, brzy získáš mnoho vzácných darů.*“<sup>461</sup>

Výše uvedená příhoda může ukazovat na dobu rozpadu hunské říše, který se přímo odrazil na majetkové situaci mladého válečníka.<sup>462</sup>

---

<sup>455</sup> MASON, C. WALDMAN, C. *Encyclopedia of European Peoples*. (online), New York: Fact On File. 2006. str. 699. online dostupné z: [https://books.google.cz/books?id=kfv6HKXErqAC&pg=PA699&redir\\_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.cz/books?id=kfv6HKXErqAC&pg=PA699&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false). (citováno dne: 05. 06. 2015).

<sup>456</sup> VOYLES, J. *Early Germanic Grammar: pre-, proto-, and post-Germanic Languages*. Academic Press, 2002, ISBN 0-12-728270-X. str. 141.

<sup>457</sup> THOMPSON, E. A., WALLACE-HADRILL, V. M. *Communications*. *American Historical Review*, vol. 53, 1947. str. 836.

<sup>458</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Attila*. Praha: Vyšehrad, 2012. ISBN: 978-80-7429-169-2. str. 287.

<sup>459</sup> MACBAIN, B. *Odovacer the Hun?* *Classical Philology*, vol. 78, 1983. str. 323–327.

<sup>460</sup> GREGORY OF TOURS, *The History of the Franks*. Harmondsworth: Penguin, 1974. str. 174.

<sup>461</sup> EUGIPPIUS, *Commemoratorium Severinus*. chapter 7. (online), dostupné z: [http://www.tertullian.org/fathers/severinus\\_02\\_text.htm#C6](http://www.tertullian.org/fathers/severinus_02_text.htm#C6) (citováno dne: 04. 05. 2016.)

<sup>462</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Attila*. Praha: Vyšehrad, 2012. ISBN: 978-80-7429-169-2. str. 287.

## 6.2. Vojenská kariéra a převrat

Odoakerova vojenská kariéra začíná kolem roku 470 n. l., kdy se stává důstojníkem v římské armádě. Jordanes ho popisuje jako vůdce Herulů, Skyrů a dalších germánských kmenů při útoku na Itálii.<sup>463</sup> Moderní badatelé soudí, že byl součástí římských vojenských struktur. Tento názor vyslovují na základě svědectví Jana z Antiochie, který říká, že Odoaker stál na straně Flavia Ricimera při jeho boji s císařem Anthemiem.<sup>464</sup> Podle Prokopia byl dokonce budoucí král Itálie součástí císařovy osobní stráže.<sup>465</sup>

V roce 475 n. l. se k moci na západořímském dvoře dostává Orestes. První zprávy o tomto muži říkají, že pocházel z Panonie a kolem roku 449 n. l. sloužil u hunského vůdce Attily jako sekretář (*notarius*) a emisar.<sup>466</sup> Orestovi západořímský císař Julius Nepos uděluje *titul magister militum* a zároveň získává titul *patricius*. Díky tomu se stává vůdcem germánských foederatů v Itálii, konkrétně právě Skyrů a Herulů. Orestes se měl v čele vojska vypravit do Galie.<sup>467</sup>

Ambiciózní generál získal s těmito tituly značnou moc a dokonce ještě téhož roku svrhl císaře Nepota. Ten neschopen odporu, uprchl 28. srpna 475 n. l. na lodi do Dalmácie.<sup>468</sup> *Magister militum* ustanovil jako nového vládce svého syna,<sup>469</sup> který do dějin vstupuje jako Romulus Augustus. Jak se brzy ukázalo, byl posledním západořímským císařem, vládnoucí zhruba rok, od 31. října 475 do 4. září 476 n. l.

Nepos zatím reorganizoval svůj dvůr v Saloně, kam se před Orestem uchýlil. Nechal si potvrdit svoji moc od zbylých západořímských území, kromě Itálie. Byl uznán také v Konstantinopoli, což znamenalo, že Orestes byl označen za uzurpátora trůnu a zrádce říše.<sup>470</sup>

---

<sup>463</sup> JORDANES, *Getica*. str. 242.

<sup>464</sup> JAN Z ANTIOCHIE, *fragment*. 209.

<sup>465</sup> PROCOPIOS, *History of the War*. (online), Kniha 5: The Gothic War. kapitola 1, online dostupné z: <http://www.gutenberg.org/files/20298/20298-h/20298-h.htm>. (citováno dne: 17. 07. 2016).

<sup>466</sup> KLAUSS, M. *Die römischen Kaiser*. München: C. H. Beck, 2001. ISBN 3-406-42727-8. str. 416.

<sup>467</sup> JORDANES, *Getica*. str. 241. Údajně šlo o potlačení aktivity vizigótského krále Euricha. Nepos zamýšlel znovu ovládnutí Galie. HALSALL, G. *Barbarian Migrations and the Roman West, 376-568*. Cambridge University Press, 2007. ISBN 978-0-521-43491-1. str. 280.

<sup>468</sup> *The Anonymus Valesianus*. Letter Part, The History of King Theoderich. str. 531. (online). dostupné z: [http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Excerpta\\_Valesiana/2\\*.html](http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Excerpta_Valesiana/2*.html) (citováno dne: 17. 7. 2016).

<sup>469</sup> BURY, J. B. *History of the Later Roman Empire*. New York: Macmillan, 1923, str. 405.

<sup>470</sup> BURY, J. B. *History of the Later Roman Empire: From the Death of Theodosius I to the Death of Justinian*. New York: Dover Publications, 1958. ISBN 978-0-486-20398-0, s. 408. HALSALL, G. *Barbarian Migrations and the Roman West, 376-568*. Cambridge University Press, 2007. ISBN 978-0-521-43491-1. str. 81.



Romulovi bylo v době převratu asi čtrnáct let. Otec váhal s jeho korunovací celé dva měsíce,<sup>471</sup> neboť čekal na vyjádření východořímské říše. Víme již, jaké stanovisko císař Zenón zaujal. Romulus byl korunován jako Augustus. Úprava jména Augustulus (císaříček)<sup>472</sup> vycházela z jeho nízkého věku, a také z toho, že byl pouhým reprezentativním a formálním vládcem zbytků říše. Vládnul jen v Itálii a jižní Provincii<sup>473</sup> a skutečnou moc držel v rukou jeho otec a strýc Paulus.<sup>474</sup>

Nová vláda v Římě se musela nevyhnutelně už od počátku potýkat se značnými, především finančními problémy.<sup>475</sup> Bylo nutné udržet vojáky v Itálii, což byli hlavně germánští foederati.<sup>476</sup> Daňové výnosy zřejmě nepostačovaly k uhrazení žoldu a barbaři se proto, po vzoru Burgundů v jihozápadní Galii, dožadovali přidělení jedné třetiny půdy.<sup>477</sup> Šlo o tzv. *hospitalitu* neboli pohostinnost. Byla to povinnost římského občana k ubytování římské armády na pochodu. Aplikována na barbarské foederaty znamenala odstoupení jedné třetiny až jedné poloviny orné půdy spolu s jednou třetinou půdy dědičně připoutaných pracovních sil, dále poloviny lesů a pastvin na vybraném území spojencům.<sup>478</sup> Tento požadavek Orestes v srpnu roku 476 n. l. odmítl, načež se žoldníci vzbouřili a prohlásili právě Odoakera, tehdy důstojníka, za svého krále. Samotný akt prohlášení byl proveden 24. srpna.<sup>479</sup>

Podle J. Češky mělo velký vliv na Odoakerovo rozhodnutí přijmout královský titul mimo jiné také to, že nebyl nijak ovlivněn římskou tradicí.<sup>480</sup> Nemusel mít tedy žádný zvláštní důvod uchovávat chřadnoucí zbytky říše.

Tyto zásadní odstředivé tendence můžeme sledovat už dříve, především v 60. a 70. letech 5. století. V tomto období roste význam kmenových uskupení okolo slábnoucí římské říše.

---

<sup>471</sup> MATHISEN, R. W. *Romulus Augustulus (475-476 A.D.)--Two Views*. (online), De Imperatoribus Romanis, An Online Encyclopedia of Roman Emperors, 1997, online dostupné z: <http://www.luc.edu/roman-emperors/auggiero.htm>, (citováno dne: 06. 06. 2016).

<sup>472</sup> Tamtéž.

<sup>473</sup> HALSALL, G. *Barbarian Migrations and the Roman West, 376-568*. Cambridge University Press, 2007. ISBN 978-0-521-43491-1. str. 280. Za řekou Druentii (dn. Durance) byla již země Burgundů. Ztracena byla Hispánie i Afrika, v Dalmácii vládl s císařským titulem Julius Nepos a Panonii měli obsazenu Ostrogóti. Germánské kmeny obsadily také Raétii, na Sicílii, Sardinii a Korsice vládl až do roku 477 Geiserich. in: ČEŠKA, J. *Zánik Antického světa*. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN: 80-7021-386-8. str. 237.

<sup>474</sup> HEATHER, P. J. *Der Untergang des Römischen Weltreichs*. Stuttgart: Klett-Cotta, 2007. ISBN 978-3-499-62665-4. str. 480.

<sup>475</sup> Tamtéž, str. 491.

<sup>476</sup> Tamtéž, str. 490-91.

<sup>477</sup> Tamtéž, str. 491.

<sup>478</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Attila, Hunové Řím a Evropa*. Praha: Vyšehrad, 2012. ISBN: 978-80-7429-169-2. str. 286.

<sup>479</sup> KLAUSS, M. *Die römischen Kaiser*. München: C. H. Beck, 2001. ISBN 3-406-42727-8. str. 417.

<sup>480</sup> ČEŠKA, J. *Zánik Antického světa*. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN: 80-7021-386-8. str. 237.



Různé mocenské skupiny si začínají uvědomovat, že už není možné zachovat říši jako celek. Šlo o zlomový okamžik pochopení toho, že stovky let přetrvávající imperium se stává anachronismem a její udržování ztrácí smysl.<sup>481</sup>

Po krátkém střetnutí Odoaker zajal a popravil Oresta nedaleko Placentie.<sup>482</sup> Krátce nato obsadil Ravennu a usmrtil také Orestova bratra Paula.<sup>483</sup> Na počátku srpna 476 n. l. přinutil Romula vzdát se trůnu, avšak vzhledem k chlapcovu mládí ušetřil jeho život, přiznal mu roční rentu šest tisíc solidů a poslal ho i s příbuznými do Kampánie.<sup>484</sup> Jordanes uvádí poněkud odlišně, že Odoaker vykázal Romula do vyhnanství na castellum Lucullanum nedaleko Neapole.<sup>485</sup>

O pozdějším životě posledního císaře není nic bližšího známo, ačkoli okolo roku 510 n. l. ostrogótský král Itálie Theodorich adresoval jistému muži jménem Romulus dopis, v němž mu potvrdil nárok na finanční příspěvek.<sup>486</sup> Z toho lze odvodit, že se mohlo jednat o Romula Augusta.<sup>487</sup>

Po Romulově sesazení vyslal římský senát z Odoakerova podnětu<sup>488</sup> poselstvo do Konstantinopole k Zenonovi, aby mu odevzdalo odznaky císařské hodnosti včetně diadému.<sup>489</sup> Delegace mu sdělila, že na západě není třeba žádného dalšího císaře, protože k vládě nad celou říší postačuje jediný panovník.<sup>490</sup> Žádala, aby Zenon přiznal Odoakerovi správu Itálie a udělil mu hodnost *patricia*. Zenon poukázal na to, že západ má dosud císaře v Juliu Nepotovi a vyslovil se pro jeho opětovné přijetí na trůn. Julius Nepos vyslal poselstvo do Konstantinopole, které žádalo o podporu. Zenon si však nemohl dovolit poslat vojenské

---

<sup>481</sup> CAMERON, A., WARD-PERKINS, B., WHITBY, M. *Late Antiquity: Empire and Successors, A.D. 425-600*. The Cambridge Ancient History, Cambridge University Press, 2008. str. 25.

<sup>482</sup> DEMANDT, A. *Geschichte der Spätantike: das römische Reich von Diocletian bis Justinian, 284-565 n. Chr.* München: C.H. Beck, 1998. ISBN 3-406-44107-06. str. 146.

<sup>483</sup> MATHISEN, R. W. *Romulus Augustulus (475-476 A.D.)--Two Views*. (online), De Imperatoribus Romanis, An Online Encyclopedia of Roman Emperors, 1997, online dostupné z: <http://www.luc.edu/roman-emperors/auggiero.htm>, (citováno dne: 06. 06. 2016).

<sup>484</sup> *The Anonymus Valesianus*. Letter Part, The History of King Theoderich. str. 533. (online). dostupné z: [http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Excerpta\\_Valesiana/2\\*.html](http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Excerpta_Valesiana/2*.html) (citováno dne: 17. 7. 2016).

<sup>485</sup> JORDANES. *Getica*. str. 242.

<sup>486</sup> MAURITSCH, Peter a kol. *Antike Lebenswelten: Konstanz, Wandel, Wirkungsmacht*. Otto Harrassowitz Verlag, 2008. ISBN 978-3-447-05761-5. str. 446.

<sup>487</sup> MATHISEN, R. W. *Romulus Augustulus (475-476 A.D.)--Two Views*. (online), De Imperatoribus Romanis, An Online Encyclopedia of Roman Emperors, 1997, online dostupné z: <http://www.luc.edu/roman-emperors/auggiero.htm>, (citováno dne: 06. 06. 2016).

<sup>488</sup> WILLIAMS, S., FRIELL, G. *The Rome that Did Not Fall: The Survival of the East in the Fifth Century*. Taylor & Francis e-Library, 2005. ISBN 0-203-98231-2. str. 1.

<sup>489</sup> HEATHER, P. J. *Der Untergang des Römischen Weltreichs*. Stuttgart: Klett-Cotta, 2007. ISBN 978-3-499-62665-4. str. 493.

<sup>490</sup> MALCHUS, *fragment 10*. translated in C. D. Gordon, *The Age of Attila*, str. 127–129,

jednotky na západ. Císař přikázal senátu vzít Nepota zpět a Odoakerovi doporučil jej uznat.<sup>491</sup> Zároveň se ale smířil se současnou situací, když ve své odpovědi příznačně oslovil Odoakera jako *patricia*, a tím fakticky uznal jeho postavení správce Itálie.<sup>492</sup>

Otázka pravomocí, které Odoaker měl po sesazení Romula Augusta je velmi sporná. Podle Mommsena<sup>493</sup> byli Odoaker a Theoderich vládci svých germánských kmenových příslušníků a měli určité přesně vymezené pravomoci jako komisaři císařů a magistři *militum*. Stein<sup>494</sup> a Ennslin<sup>495</sup> tvrdí, že Theoderich byl králem všech svých poddaných a zároveň *byl magister militum* a některé jeho pravomoci byly omezeny císařem. H. M. Jones se domnívá, že Odoaker a Theoderich byli králové stejní jako ostatní barbarští vládci v Evropě.<sup>496</sup>

Podle Malchuse víme, že Odoaker navrhl Zenovi, aby z něj udělal *patricia* a spolu s tím mu svěřil vládu nad Itálií.<sup>497</sup> Víme také, že Zenon toto odmítl. Mohl dát Odoakerovi titul *patricia*, ovšem nikoli titul *magister militum*.

Neexistuje ve skutečnosti žádný důkaz, že Zenon dal Odoakerovi jakékoli pravomoci. Byli pouze uznáni Odoakerovi konzulové pro rok 480 n. l.

Máme dva literární prameny, kde se Odoaker stylizuje do role krále. Prvním je edikt<sup>498</sup> na papežské volby, kde je psáno: „*agens etiam vices praecellentissimi regis Odoacris*.“<sup>499</sup> Druhý

---

<sup>491</sup> NICKS, F. K. *The Reign of Anasthadius I, 491-518*. St. Hilda College, Oxford, Michealms, 1998. str. 110.

<sup>492</sup> MALCHOS. *fragment*. 10.

<sup>493</sup> MOMMSEN, T. *Geschifte Schriften*. VI, Berlin: Weidmannsche Buchhandlung, 1909. str. 363. dostupné z: <https://archive.org/details/gesammelteschri07mommuoft>.

<sup>494</sup> STEIN, E. *Histoire du Bas-Empire*. II. *De la disparition de l'empire d'Occident à la mort de Justinien (476-565)*. in: *Revue des études byzantines*. číslo 1, str. 116.

<sup>495</sup> ENSSLIN, W. *Theoderich der Grosse*. München: Münchner Verlag, 1947. in: JONES, H. M. *THE JONES, H. M. The Constitutional Position of Odoacer and Theoderic*. (online), in: *The Journal of Roman Studies*, Parts 1 and 2, 1962), str. 127. (citováno dne: 05. 06. 2016), Dostupné z: [http://www.krouraina.com/varia/pdfs/jones\\_Constitutional%20Position%20of%20Odoacer%20and%20Theoderic.pdf](http://www.krouraina.com/varia/pdfs/jones_Constitutional%20Position%20of%20Odoacer%20and%20Theoderic.pdf).

<sup>496</sup> JONES, H. M. *JONES, H. M. The Constitutional Position of Odoacer and Theoderic*. (online), in: *The Journal of Roman Studies*, Vol. 52, Parts 1 and 2 (1962), str. 127. (citováno dne: 05. 06. 2016), Dostupné z: [http://www.krouraina.com/varia/pdfs/jones\\_Constitutional%20Position%20of%20Odoacer%20and%20Theoderic.pdf](http://www.krouraina.com/varia/pdfs/jones_Constitutional%20Position%20of%20Odoacer%20and%20Theoderic.pdf).

<sup>497</sup> MALCHOS, *Fragment*. 10. in: JONES, H. M. *JONES, H. M. The Constitutional Position of Odoacer and Theoderic*. (online), in: *The Journal of Roman Studies*, Vol. 52, Parts 1 and 2 (1962), str. 127. (citováno dne: 05. 06. 2016), Dostupné z:

[http://www.krouraina.com/varia/pdfs/jones\\_Constitutional%20Position%20of%20Odoacer%20and%20Theoderic.pdf](http://www.krouraina.com/varia/pdfs/jones_Constitutional%20Position%20of%20Odoacer%20and%20Theoderic.pdf)

<sup>498</sup> MG (AA) XII, 445, in: JONES, H. M. *The Constitutional Position of Odoacer and Theoderic*. (online), in: *The Journal of Roman Studies*, Vol. 52, Parts 1 and 2 (1962), str. 127. (citováno dne: 05. 06. 2016), Dostupné z: [http://www.krouraina.com/varia/pdfs/jones\\_Constitutional%20Position%20of%20Odoacer%20and%20Theoderic.pdf](http://www.krouraina.com/varia/pdfs/jones_Constitutional%20Position%20of%20Odoacer%20and%20Theoderic.pdf)

<sup>499</sup> Tamtéž. str. 127.

se týká udělení pozemků, kde Odoaker sám sebe označuje jako „*Odoacer rex*.“<sup>500</sup> Jde o dokument, který se týká nemovitosti na ostrově Melita v Dalmácii s hodnotou asi šest set devadesát solidů.<sup>501</sup> Tato nemovitost byla darována Pieriovi, což byl *comes domesticorum*. Dostal ji za zásluhy v boji proti králi Theoderichovi v roce 488 n. l.<sup>502</sup>

Lze předpokládat, že Odoaker byl prostě barbarský král, který převzal císařské instituce.<sup>503</sup>

Novodobí historikové se přou o významu Romulova sesazení a někteří namítají, že málokdo ze soudobých Římanů zcela chápal dosah Odoakerova činu.<sup>504</sup> Nadto v Dalmácii nadále pobýval legitimní císař Julius Nepos, jehož Odoaker formálně respektoval a do roku 480 n. l. nechal razit mince s jeho jménem.<sup>505</sup>

Teprve s jistým odstupem času se měl projevit dopad této události. Jiní autoři zlehčují Romulovu vynucenou abdikaci a označují ji za pouhé završení přechodné fáze postupného přenesení vlády nad Itálií do rukou Germánů.<sup>506</sup> Odoaker na rozdíl od svých předchůdců Ricimera a Gundobada upustil od zavedené praxe ustavování „loutkových“ císařů.<sup>507</sup>

Mnozí badatelé se přesto kloní k závěru, že rok 476 n. l. znamenal zásadní mezník v dějinách starověkého Říma.<sup>508</sup> Podle jejich názoru si soudobí pozorovatelé, jako byl například Sidonius Apollinaris, plně uvědomovali novou politickou realitu. Romulus Augustus byl nejspíše nejbezvýznamnější ze všech „stínových“ císařů a nezískal uznání

---

<sup>500</sup> FIR III2, 99, I, 10. in: JONES, H. M. *The Constitutional Position of Odoacer and Theoderic*. (online), in: The Journal of Roman Studies, Vol. 52, Parts 1 and 2 (1962), str. 127. (citováno dne: 05. 06. 2016), Dostupné z: [http://www.kroraina.com/varia/pdfs/jones\\_Constitutional%20Position%20of%20Odoacer%20and%20Theoderic.pdf](http://www.kroraina.com/varia/pdfs/jones_Constitutional%20Position%20of%20Odoacer%20and%20Theoderic.pdf)

<sup>501</sup> TJÄDER, J. O. *Die Nichtliterarischen Lateinischen Papyrusû Italiens aus der Zeit*. Lund: Gleerup, 1955. str. 279-293.

<sup>502</sup> *The Anonymus Valesianus*. 11. 53. Letter Part, The History of King Theoderich. str. 542. (online). dostupné z: [http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Excerpta\\_Valesiana/2\\*.html](http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Excerpta_Valesiana/2*.html). (citováno dne: 17. 7. 2016).

<sup>503</sup> JONES, H. M. *THE CONSTITUTIONAL POSITION OF ODOACER AND THEODERIC*. (online), in: The Journal of Roman Studies, Vol. 52, Parts 1 and 2 (1962), str. 127. (citováno dne: 05.06. 2016), Dostupné z: [http://www.kroraina.com/varia/pdfs/jones\\_Constitutional%20Position%20of%20Odoacer%20and%20Theoderic.pdf](http://www.kroraina.com/varia/pdfs/jones_Constitutional%20Position%20of%20Odoacer%20and%20Theoderic.pdf)

<sup>504</sup> KLAUSS, M. *Die römischen Kaiser*. München: C. H. Beck, 2001. ISBN 3-406-42727-8. str. 418.

<sup>505</sup> MATHISEN, R. W. *Romulus Augustulus (475-476 A.D.)--Two Views*. (online), De Imperatoribus Romanis, An Online Encyclopedia of Roman Emperors, 1997, online dostupné z: <http://www.luc.edu/roman-emperors/auggiero.htm>, (citováno dne: 06. 06. 2016).

<sup>506</sup> DEMANDT, A. *Geschichte der Spätantike: das römische Reich von Diocletian bis Justinian, 284-565 n. Chr.* München: C. H. Beck, 1998. ISBN 3-406-44107-6. str. 150.

<sup>507</sup> Tamtéž, str. 150.

<sup>508</sup> HEATHER, P. J. *Der Untergang des Römischen Weltreichs*. Stuttgart: Klett-Cotta, 2007. ISBN 978-3-499-62665-4. str. 493.

Konstantinopole, kde ho považovali za uzurpátora.<sup>509</sup> Odoakerem zinscenovaný a germánskými foederaty provedený státní převrat<sup>510</sup> nicméně ukončil panování západních císařů v Itálii. Během několika následujících let zanikla i zbývající rezidua západořímské moci.<sup>511</sup>

Podle J. Bednaříkové „posuzujeme-li posledních zhruba dvacet let vývoje římské říše (mezi léty 454-476 n. l.), lze zcela objektivně říci, že to byl již jen epilog, přechod k vládě „barbarů“ na Západě. Legislativa západořímských císařů končí roku 468 n. l. novellou císaře Anthemia. Poslední velkou vojenskou akcí bylo neúspěšné tažení Maioriana proti Vandalům.“<sup>512</sup>

### 6.3. Odoakerova vláda, konflikt s Theoderichem Velikým

Podívejme se nyní na samotnou vládu Odoakera v Itálii. Bury poukazuje na to, že Odoaker opřel svoji moc o senát a podporoval tuto instituci po celou dobu své vlády. Pravidelně jmenoval členy senátu konzuly. Basilus, Decius, Venantius, Mantilus Boetius byli buď římskými prefekty, nebo prefekty pretorio. Symachus a Sividius byli konzuly.<sup>513</sup> Podle Jonese byla posílena prestiž senátu, a to hlavně proto, aby z jeho strany nedošlo k žádné akci vedoucí k obnovení imperiální vlády.<sup>514</sup>

Dobré vztahy měl Odoaker údajně i s církví. On sám byl ariánský křesťan, ovšem udržoval kontakty i s církví římskou. Dokládá to informace, podle níž vyhověl Odoaker požadavku biskupa Eppiphania a odpustil na pět let daně obyvatelům Ligurie.<sup>515</sup>

V roce 480 n. l. zemřel Julius Nepos, přesto se vztahy mezi Zenonem a Odoakerem nezlepšily. Zenon podezříval správce Itálie z podílu na likvidaci odsunutého císaře.

---

<sup>509</sup> CAMERON, A., WARD-PERKINS, B., WHITBY, M. *The Cambridge Ancient History XIV: Late Antiquity: Empire and Successors, A.D. 425-600*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000. ISBN 978-0-521-32591-2. str. 27.

<sup>510</sup> MATHISEN, R. W. *Romulus Augustulus (475-476 A.D.)--Two Views*. (online), De Imperatoribus Romanis, An Online Encyclopedia of Roman Emperors, 1997, online dostupné z: <http://www.luc.edu/roman-emperors/auggiero.htm>, (citováno dne: 06. 06. 2016).

<sup>511</sup> DEMANDT, A. *Geschichte der Spätantike: das römische Reich von Diocletian bis Justinian, 284-565 n. Chr.* München: C. H. Beck, 1998. ISBN 3-406-44107-6. str. 149.

<sup>512</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Attila, Hunové Řím a Evropa*. Praha: Vyšehrad, 2012. ISBN: 978-80-7429-169-2. str. 288.

<sup>513</sup> BURRY, J. B. *History of The Later Roman Empire*. London: Macmillan & Co., Ltd., 1923. str. 409.

<sup>514</sup> JONES, A. H. M. *The Later Roman Empire: 284-602*. Baltimore: Johns Hopkins, 1986. str. 254.

<sup>515</sup> ENNODIUS, M. F. *The Life of Saint Eppiphanius*. in: Sr. Genevieve Marie Cook, *The Life of Saint Epiphanius by Ennodius: A translation with an introduction and commentary* Washington: Catholic University of America, 1942), str. 12.

Odoaker připravil, motivován Vizigóty, vojenskou expedici na Balkán, k níž ovšem nejspíš nedošlo. Musel se soustředit na obranu Itálie před Rugii, kteří měli být pro změnu motivováni Zenonem.<sup>516</sup>

Kumulace moci v rukou Odoakera přivedla východořímského císaře Zenona ke spojení s Vizigóty a jejich králem Theoderichem Velikým. Zenon však pravděpodobně příliš nestál o obnovení západu, spíše chtěl dostat sílícího Theodericha pryč z blízkosti Konstantinopole.<sup>517</sup> Jelikož se již dříve vládce Vizigótů vyslovil pro tažení do Itálie, Zenon rád podpořil tento podnik.<sup>518</sup> Theoderich v této spolupráci sledoval vlastní profit a v roce 489 n. l. přivedl svoji armádu do Itálie.<sup>519</sup>

Informace o posvěcení tažení Theodericha ze strany Zenona máme od Jordana.<sup>520</sup>

Nejvýmluvnější je ovšem Anonymus Valentinianus. Zenon údajně náležitě odměnil Theodericha za jeho podporu. Dal mu titul *patricius* a velkou sumu peněz. Pokud se mu podaří porazit Odoakera, měl by vládnout do příchodu Zenona.<sup>521</sup>

Odoaker rozhodnutý bránit Itálii se střetl s Theoderichem poprvé u řeky Soči, kde byl poražen. Stáhl se do Verony, kde se opevnil a vizigótský král jej oblehl. Theoderich následně zvítězil.<sup>522</sup>

Odoaker opět ustoupil. Opevnil se v Ravenně. Theoderich zatím postupoval Itálií. Došel také do Milána, kde zůstala hlavní část Odoakerovy armády. V Miláně se na stranu Vizigótů přidal Odoakerův generál Tufa. Theoderich nepochyboval o Tufově loajalitě a poslal ho proti Odoakerovi s elitním gótským oddílem. Tufa ovšem opět změnil strany a Theoderich tedy před Ravennou utrpěl první výraznější porážku.<sup>523</sup>

---

<sup>516</sup> BURRY J. B. *History of The Later Roman Empire*. London: Macmillan & Co., Ltd., 1923. str. 410-411.

<sup>517</sup> Zeno neměl na východě nikterak záviděníhodnou pozici. Byl obklopen vlivnými protivníky, jak barbary Theoderichem Strabónem a Theoderichem Amalem (později Theoderichem Velikým), tak dalšími uchazeči o moc např. Leontiem a Marcianem. V roce 479 zemřel Theoderich Strabón a obě skupiny Vizigótů získal Theoderich Amal. Zeno se snažil navázat s Theoderichem přátelské vztahy, roku 484 mu dokonce udělil generálskou a konzulskou hodnost. in: CAMERON, A., WARD-PERKINS, B., WHITBY, M. *Late Antiquity: Empire and Successors, A.D. 425-600*. THE CAMBRIDGE ANCIENT HISTORY, vol. XIV. Cambridge University Press, 2008. str. 51.

<sup>518</sup> HEATHER, P. *Goths and Romans*.

<sup>519</sup> LODGE, H. C. *Odoacer, First King of Italy, and The Invasion of Theoderic*. 476-526 in: *History of Nations*, New York: J. D. Morris and Company, 1907. str. 156.

<sup>520</sup> JORDANES, *Getica*. str. 290-2; JORDANES, *Romana*. str. 348.

<sup>521</sup> *The Anonymus Valesianus*. Letter Part, The History of King Theoderich. str. 540. (online). dostupné z: [http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Excerpta\\_Valesiana/2\\*.html](http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Excerpta_Valesiana/2*.html). (citováno dne: 17. 7. 2016).

<sup>522</sup> *The Anonymus Valesianus*. Letter Part, The History of King Theoderich. str. 541. (online). dostupné z: [http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Excerpta\\_Valesiana/2\\*.html](http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Excerpta_Valesiana/2*.html). (citováno dne: 17. 7. 2016).

<sup>523</sup> WOLFRAM, H. *History of the Goths*, Berkeley: University of California, 1988. str. 281.

Válka se vlekla až do roku 493 n. l., Odoaker zůstával v defenzívě, povětšinou opevněn v Ravenně. Při neúspěšném pokusu o průlom obležení přišel o významnou část svých vojáků, takže byl nucen kapitulovat. Mír byl vyjednán biskupem Janem z Ravenny 5. března 493 n. l. Theoderich po tříletém obléhání vstoupil do města.

I když měli oba muži původně vládnout spolu, vládce Vizigótů nic takového nepřipustil.<sup>524</sup> Velice brzy na společné hostině zabil svého soka a rychle se také vypořádal se s jeho rodinou.<sup>525</sup> Manželka byla ukamenována, syn poslán do vyhnanství do Galie a při pokusu o návrat do Itálie byl zabit.<sup>526</sup> Většina Odoakerových věrných byla rovněž zlikvidována.

Theoderich Veliký se tak stal jediným vládcem Itálie. Od roku 476 n. l. byl oficiálním vládcem západu i východu Zenon. Při snaze o faktické prosazení na západě, skrze Theodericha, dosáhl pouze toho, že vyměnil jednoho germánského krále za jiného.<sup>527</sup>

Po porážce Odoakera poslal Theoderich poselstvo k Zenonovi, pravděpodobně kvůli uznání svého titulu.<sup>528</sup> Nedošlo však k potvrzení a druhé poselstvo dorazilo do Konstantinopole roku 493 n. l. V této době byl již Zenon mrtev a Theoderich se sám prohlásil králem.<sup>529</sup> Dále jednal s Anastasiem, který mu vrátil císařské insignie<sup>530</sup>, které na východ prve poslal Odoaker.

---

<sup>524</sup> WOLFRAM, H. *History of the Goths*, Berkeley: University of California, 1988. str. 283.

<sup>525</sup> *Anonymus Valesianus*. 11.56.

<sup>526</sup> JAN Z ANTIOCHIE, *fragment*. 214a.

<sup>527</sup> BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Attila, Hunové Řím a Evropa*. Praha: Vyšehrad, 2012. ISBN: 978-80-7429-169-2. str. 288.

<sup>528</sup> „...ab eodem sperans Vestem se inducere Regin...” in: *Anonymus. Valentinianus*. 53.

<sup>529</sup> „Gothi sibi confirmaverunt Theodericum regem, non expectantes iussionem novi Principis.” Anon. Val. 57.

<sup>530</sup> JONES, H. M. *THE CONSTITUTIONAL POSITION OF ODOACER AND THEODERIC*. (online), in: *The Journal of Roman Studies*, Vol. 52, Parts 1 and 2 (1962), str. 127. (citováno dne: 05. 06. 2016), Dostupné z: [http://www.kroraia.com/varia/pdfs/jones\\_Constitutional%20Position%20of%20Odoacer%20and%20Theoderic.pdf](http://www.kroraia.com/varia/pdfs/jones_Constitutional%20Position%20of%20Odoacer%20and%20Theoderic.pdf).



## 7. Závěr

Římští velitelé germánského původu byli jednoznačně výraznými osobnostmi posledních dvou století existence západofřímské říše. Podíleli se výraznou měrou na jejím zachování, přičemž učinili některé kroky, které nepřímo napomohly jejímu konečnému pádu.

Rozdělil jsem tyto velitele na dvě skupiny, na jedné straně stojí Stilicho, Aetius a Ricimer. Tito Germáni zastávající nejvyšší říšské funkce *patricus* a *magister militum* byli silně romanizováni. Pravděpodobně pro ně nebyly zásadní etnické závazky a soustředili se především na ochranu a stabilizaci západu.

Stilicho vyrůstal v západofřímské říši, už jeho otec sloužil v císařských službách. Jak jsme již nastínili, bojoval s agresory na hranicích a snažil se i o určitou ekonomickou konsolidaci. Alaricha chtěl využít jako obránce proti vpádům. I když se mu politika ústupků vůči gótskému vůdci nakonec stala osudnou, vidím v ní jednoznačně snahu pozitivně ovlivnit osud západní části impéria.

Záležitostí, kterou Stilicho přispěl k urychlení rozkladného procesu, byl hlavně konflikt s východořímskou říší. Kdyby vůdčí osobnosti obou císařských dvorů našly společnou řeč, namísto vzájemné agrese a pasivity, jistě by západ vydržel déle.

Aetius taktéž učinil kroky nevyvratitelně vedoucí k stabilizaci říše. Obnovil a udržoval rýnskou hranici. S pomocí hunských oddílů porážel germánské kmeny. Získal výsadní postavení na západofřímském dvoře. Při konfliktu s Attilou dokázal vytvořit značně nesourodou alianci a Huny v roce 451 n. l. odrazit.

Podcenil sice význam této porážky a nejspíš se svým nedůsledným postupem podílel na úspěšném vpádu Attily o rok později, ovšem stále dokázal držet západofřímskou říši, což bylo rok od roku těžší.

Jisté negativum vidím v Aetiových konfliktech s ostatními vojenskými veliteli západofřímské říše, a to především s Felixem a Bonifatiem. Konflikt mezi správcem Galie a Afriky vedl k destabilizacím severoafrické provincie a usazení Vandala Geisericha. Vandalové pak soustavně oslabovali Itálii a římské moci se již nikdy nepodařilo ztracená území dobýt zpět. Tato snaha vedla k odčerpávání tolik potřebných lidských a finančních zdrojů a důvodem pokračující nestability říše v následujících letech.

Ricimer je velmi rozporuplnou postavou pozdní antiky. Nastínili jsme různé, často protichůdné názory na tuto osobnost. Pozitivum lze vidět v některých krocích, které učinil a které jednoznačně podporují názor, že se snažil západořímskou říši udržet. Porazil Vandaly a byl ochoten rezignovat na některé vzdálenější provincie. Situace, v níž se nacházel, volala po takovém kroku, neboť již nebylo možné stále ještě rozsáhlá území efektivně bránit a udržovat. Snažil se také vytlačit Vandaly z Afriky, což kdyby se podařilo, dávalo by naději Itálii na další přežití.

Bohužel některé Ricimerovy aktivity stěží můžeme vidět pozitivně. Především zásadním způsobem oslabil instituci císařství. Pokud nebyl některý z jím nastolených vládců dostatečně ochotný spolupracovat v duchu velitelské politické koncepce, byl odstraněn. Časté změny na trůně nemohly ničemu prospět.

Ricimer by ale neměl být chápán jako likvidátor císařů a tedy rozkladný element na politické scéně závěru 5. století. Měl vlastní představu o uchování římského dědictví, vše podřizoval ochraně centra říše Itálie a v těžké době měl odvahu k poměrně razantním postupům a nebál se ani velkých kompromisů. Byl to velký pragmatik, vždyť při neúspěšných snahách o likvidaci Vandalů se s nimi neváhal naopak spojit.

Druhou skupinu tvoří Alarich a Odoaker. Germáni, kteří vstoupili do služeb impéria a snažili se s ním nějak vyjít. Jejich primárním záměrem nebylo přímo západořímskou říši uchovat, spíše se na ní co nejvíce obohatit a zajistit přežití pro své lidi.

Alarich se pohyboval na území obou říší, v každé chtěl získat tituly a s nimi spojené finanční a naturální dávky. Byl ochoten spolupracovat právě za tyto prostředky. Pokud s ním druhá strana nebyla ochotna jednat, sáhl k agresi, čímž soustavně oslaboval říši. Svým postupem oslabil také pozici Stilichona, který se s ním chtěl spojit. Dle mého názoru byl hlavní příčinou Stilichonova pádu.

Těžištěm Alarichova zájmu bylo společenství, které vytvořil z různých skupin Gótů, nikoli přežití říše.

Odoaker je poslední osobností, které jsem se věnoval. Je přímo spojen se zánikem západořímské říše, neboť právě on sesadil posledního západořímského císaře. Také měl vlastní muže, které chtěl zabezpečit. Ti pro něj byli důležití, nikoli slábnoucí říše, jejíž udržování již nebylo perspektivní. Sám se prohlásil králem Itálie a vytvořil na jejím území barbarský stát.



Jak jsem zmínil, Odoaker tak učinil proto, že nebyl nijak vázán tradicí k římskému impériu. Nebyl natolik romanizován a nepřijal římskou kulturu za svou, jako Stilicho, Aetius a Ricimer. Pocit přináležitosti k říši, či naopak jeho absence, zásadně ovlivňovala jednání mnou sledovaných osobností.

## 8. Použitá literatura

### 8.1. Prameny – knižní publikace

APOLLINARIS, S. *Epistulae et Carmina*. Lipsiae, 1895.

CAESAR, G. I. *Zápisky o válce Galské*. Praha: Naše vojsko, 2009. 245 str. ISBN: 978-80-206-1050-8.

COMES, M. *Chronicon*. Brian Croke; Theodor Mommsen. Sydney: Australian Association for Byzantine Studies, 1995.

COMES, M. *ad. a. 455. Marcellini Comitum chronicon*. IN: Th. Mommsen. MGH AA IX a XI 2. Berolini 1892 a 1894.

EUNAPIOS. *Fragmenta historica*. Paris: FHG. 1885.

ENNODIUS, M. F. *The Life of Saint Eppiphanius*. in: Sr. Genevieve Marie Cook, *The Life of Saint Epiphanius by Ennodius: A translation with an introduction and commentary* Washington: Catholic University of America, 1942.

GREGORY OF TOURS, *The History of the Franks*. Harmondsworth: Penguin, 1974.

HYDATIUS, L. *The Chronicle of Hydatius and the Consularia Constantinopolitana*, eds. R.W. Burgess, Oxford 1993.

HYDATIUS, L. *Chronica minora II: Hydatii Lemici continuatio chronicorum Hieronymianorum*.

*Chronica Gallica*. MGH Auctores antiquissimi 9: Chronica minora saec. IV. V. VI. VII. (I). Th. Mommsen. Berlin 1892.

JAN Z ANTIOCHIE, *Ioannis Antiocheni fragmenta*. fragment 201 in: C. Müllerus. FHG IV, Parisiis 1868.

JORDANES, *Gótské dějiny/ Římské dějiny*. Praha: Argo, 2012. ISBN: 978-80-257-0744-9.

MARCELLINUS, A. *Soumrak římské říše*. Praha: Odeon, 1975. ISBN: 0-026-75

MALCHUS, *fragment 10*. trans. C. D. Gordon, in: *The Age of Attila*.

OLYMPIODOROS, *Historiarum librorum, XXII fragmenta*. Paris: FGH 4, 1851.

OROSIUS, P. *Historiae adversum paganos*. Leipzig: Taubner, 1889.

- PRISKOS, *Prisci Panitae fragmenta. Fragment.* 16. C. Müllerus. FHG IV, Parisiis 1868.
- PRISCOS, *fragments.* 7, 8. in: *The Age of Attila: Fifth Century Byzantium and the Barbarians* (Ann Arbor: University of Michigan, 1966).
- PROCOPIOS. *De be bello Vandalico.* Leipzig, 1962.
- PROCOPIUS. *Works.* II. 33. Translated by H. B. Dewing. London: William Heinemann Ltd., 1914-1940.
- ŘEHOŘ Z TOURSU. *O boji králů a údělu spravedlivých.* Praha: Odeon, 1986.
- SCHOLASTIKOS, S. *Historia Ecclesiastica.* Oxford: Clarendon Press, 1893.
- APOLLINARIS, S. *Epistulae et Carmina.* Lipsiae, 1895.
- SOZOMENOS, S. H. *Historia ecclesiastica.* Berlin: Akademie-Verlag, 1960.
- THEMISTIOS, *Orationes.* Leipzig: Taubner, 1965-1974. 8.
- ZÓSIMOS, *Stesky posledního Římana.* Praha: Odeon, 1983. ISBN: 01-040-83.

## 8.2. Sekundární literatura – knižní publikace

- BABIC, M. *Od antiky ke stredoveku.* Brno: CDK, 2009. isbn: 978-80-7325-202-1.
- BAKER, E. *Italy and the West 410-476.* The Cambridge Medieval History, Cambridge: Cambridge University Press, 1936.
- BARNWELL P. S. *Emperor, Prefects, and Kings: The Roman West, 395-565.* Chapel Hill, NC: University of North Carolina Press, 1992
- BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Attila.* Praha: Vyšehrad, 2012.
- BEDNAŘÍKOVÁ, J. *Stěhování národů.* Praha: Vyšehrad, 2013. ISBN: 978-80-7429-305-4.
- BURIAN, J. *Římské impérium.* Praha: Svoboda, 1994. ISBN: 25-004-94.
- BURRY, J. B. *History of the Later Roman Empire from the Death of Theodosius I. to the Death of Justinian.* Courier Corporation, 1958. ISBN: 9780486203997.
- BURY, J. B. *The Invasion of Europe by the Barbarians.* London: W. W. Norton and Company, 2000, ISBN: 0393003884.
- CAMERON, A., WARD-PERKINS, B., WHITBY, M. *Late Antiquity: Empire and Successors, A.D. 425-600.* THE CAMBRIDGE ANCIENT HISTORY, Cambridge University Press, 2008.

- COLLINS, R. *Evropa raného středověku*. Praha: Vyšehrad, 2005. ISBN: 80-7021-660-3.
- CUMMINS, J. *The War Chronicles: From Chariots to Flintlocks to Machines Guns*. Fair Winds, 2008.
- ČEŠKA, J. *Zánik antického světa*. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN: 80-7021-386-8.
- DEMANDT, A. *Geschichte der Spätantike: das römische Reich von Diocletian bis Justinian, 284-565 n. Chr.* München: C.H. Beck, 1998. ISBN 3-406-44107-06.
- DOLEŽAL, S. *Interakce Gótů a římského impéria ve 3. - 5. Století n. l.* Praha: Karolinum, 2008. ISBN: 978-80-246-1531-8.
- ELTON, H. W. *Warfare in Roman Europe: AD 350 – 425*. Oxford: Clarendon Press, 1997. ISBN: 0198152418.
- ENSSLIN, W. *Theoderich der Grosse*. München: Münchner Verlag, 1947.
- FERILL, A. *The Fall of the Roman Empire: The Military Explanation*. London: Thames and Hudson, 1986.
- GIBBON, E. *The Decline and Fall of the Roman Empire*. New York: Random House, 193271 II.
- GORDON, C. D. *The Age of Attila*. Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1960.
- GRANT, M. *Zánik říše římské*. Praha: BB Art, 1997. ISBN: 80-86070-32-8.
- GREATREX, G. B. *The Background and Aftermath of the Partition of Armenia in A. D. 387*. The Ancient History Bulletin 14.1-2. 2000.
- HADAS, M. *A History of Rome from Its Origins to 529 A .P. as Told by the Roman Historians*. Garden City, N. Y.: Doubleday & Company, Inc., 1956.
- HALSALL, G. *Barbarian Migrations and the Roman West, 376-568*. Cambridge University Press, 2007. ISBN 978-0-521-43491-1.
- HEATHER, P. *Gótové*. Praha: Lidové noviny, 1996. ISBN: 80-7106-199-9.
- HEATHER, P. *Der Untergang des Römischen Weltreichs*. Stuttgart: Klett-Cotta, 2007. ISBN 978-3-499-62665-4.
- HODGKIN, T. *Italy and Her Invaders*. Oxford, 1892.
- HODGKIN, T. *The Dynasty of Theodosius*. Oxford: Clarendon Press, 1889.

- JONES, A. H. M. *The Later Roman Empire, 284-602*. Norman: University of Oklahoma Press, 1964.
- KLAUSS, M. *Die römischen Kaiser*. München: C. H. Beck, 2001. ISBN 3-406-42727-8.
- LE GOFF, J. *Kultura středověké Evropy*. Praha: Odeon, 1991. ISBN: 80-7021-808-8. 704.
- LIEBENSCHUSTZ, J. H. V. G. *Alaric's Goths: National or Army?* in: DRINKWATER, J.; ELTON, H. *Fifth Century Gaul: A Crisis of Identity?* Cambridge, 1992.
- LODGE, H. C. *Odoacer, First King of Italy, and The Invasion of Theoderic*. 476-526 in: History of Nations, New York: J. D. Morris and Company, 1907.
- LOT, F. PFISTER, Ch. LO GANSHOF, F. *Les Destinées de l'Empire en Occident de 375-888*. Paris: Les Presses Universitaires de France, 1928.
- MACMULLEN, R. *Soldier and Civilian in the Later Roman Empire*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1963.
- MACGEORGE, P. *Late Roman Warlords*. Oxford 2002.
- MAURITSCH, P. a kol. *Antike Lebenswelten: Konstanz, Wandel, Wirkungsmacht*. Otto Harrassowitz Verlag, 2008. ISBN 978-3-447-05761-5.
- NICASIE, M. J. *Twilight of Empire: The Roman army from the Reign of Diocletian until the Battle of Adrianople*. Amsterdam: J. C. Gielben. 1998. ISBN: 9050634486.
- NICKS, F. K. *The Reign of Anasthadius I, 491-518*. St. Hilda College, Oxford, Michealms, 1998.
- O'FLYNN J. M. *Generalissimo's of the Western Roman Empire*. Edmonton: The University of Alberta Press, 1983.
- O'MEARA, D. *Platonopolis: Platonic Political Philosophy in Late Antiquity*, Oxford University Press, 2003, ISBN 0-19-925758-2, str. 21.
- OWEN, B. *Roman Gaul*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1953.
- PENROSE, J. *Řím a jeho nepřátelé: Říše stvořená a zničená válkou*. Praha: Fighters publications, 2007. ISBN: 978-80-86977-10-2.
- SCHMITD. L. *The Visigoths in Gaul, 412-507*, The Cambridge Medieval History, Cambridge University Press, 1936.

STICKLER, T. *Aetius. Gestaltungsspielsräume eines Heermeisters im ausgehenden Weströmischen Reich*. München, 2002.

THOMPSON, E. A. *Hunové*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 1999. ISBN: 80-7106-203-0.

TJÄDER, J. O. *Die Nichtliterarischen Lateinischen papyrusû Italiens aus der Zeit*. Lund: Gleerup, 1955.

TODD, M. *Germáni*. Praha: Lidové noviny, 1999. ISBN: 9788071062639.

VOYLES, J. *Early Germanic Grammar: pre-, proto-, and post-Germanic Languages*. Academic Press, 2002, ISBN 0-12-728270-X

WILLIAMS, S., FRIELL, G. *The Rome that Did Not Fall: The Survival of the East in the Fifth Century*. Taylor & Francis e-Library, 2005. ISBN 0-203-98231-2.

WOLFRAM, H. *History of the Goths*, Berkeley: University of California, 1988.

### 8.3. Prameny – elektronické

*The Anonymus Valesianus*. Letter Part, The History of King Theoderich. str. 540. (online). dostupné z:

[http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Excerpta\\_Valesiana/2\\*.html](http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Excerpta_Valesiana/2*.html).

HYDATIUS, *The Chronicle*. (online) dostupné z: <http://www.scribd.com/doc/233660821/The-Chronicle-of-Hydatius-and-the-Consularia-Constantinopolitana-Two-Contemporary-Accounts-of-the-Final-Years-of-the-Roman-Empire#scribd>.

EUGIPPIUS, *Commemoratorium Severinus*. chapter 7. (online), dostupné z:

[http://www.tertullian.org/fathers/severinus\\_02\\_text.htm#C6](http://www.tertullian.org/fathers/severinus_02_text.htm#C6).

GILDAS, *De excidio conquestor Britanniae*. 20. (online), dostupné z:

<http://www.heroofcamelot.com/docs/Gildas-On-the-Ruin-of-Britain.pdf>.

JORDANES, *Gethica*. (online), str. 176. online dostupné z:

<http://people.ucalgary.ca/~vandersp/Courses/texts/jordgeti.html#attila>.

PHOTIUS, *Epitome of The Ecclesiastical History of Philostorgius*. London: Henry G. Bohn, York Street, Covent Garden, 1855. XI., 3. (online), dostupné z:

<http://www.tertullian.org/fathers/philostorgius.htm>.

PROCOPIUS, *History of the Wars*. (online). Kniha 3, kapitola 3, dostupné z:

[https://en.wikisource.org/wiki/History\\_of\\_the\\_Wars/Book\\_III#III](https://en.wikisource.org/wiki/History_of_the_Wars/Book_III#III).

PROCOPIUS, *History of the Wars*. (online), Kniha 5, kapitola 1, online dostupné z:

<http://www.gutenberg.org/files/20298/20298-h/20298-h.htm>.

TACITUS, P. C. *Germánia: O zvláštnostech jednotlivých kmenův. Slavonie* (online). Dostupné z:

<https://kralsumavy.files.wordpress.com/2011/01/germania.pdf>.

#### 8.4. Sekundární literatura – internetové zdroje

*Alaric the Visigoth and Stilicho the Master General: Alaric and Stilicho were both close friends and bitter adversaries in the years before the sack of Rome c. AD 395 – 410.* (online),

dostupné z: <http://jaysromanhistory.com/romeweb/romarmy/art11.htm>.

FILOMEN, M. *The Originál Goodfathers: Ricimer and the Fall of Rome*. (online), dostupné

z: <https://www.mcgill.ca/classics/files/classics/2008-9-03.pdf>.

FIR III2, 99, I, 10. in: JONES, H. M. *The Constitutional Position of Odoacer and Theoderic*.

(online), in: *The Journal of Roman Studies*, Vol. 52, Parts 1 and 2 (1962), str. 127. Dostupné

z:

[http://www.kroraina.com/varia/pdfs/jones\\_Constitutional%20Position%20of%20Odoacer%20and%20Theoderic.pdf](http://www.kroraina.com/varia/pdfs/jones_Constitutional%20Position%20of%20Odoacer%20and%20Theoderic.pdf).

GIBBON, E. *The Decline and Fall of the Roman Empire* (online). New York: Random

House, 1932. Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/Flavius\\_Aetius](https://en.wikipedia.org/wiki/Flavius_Aetius).

JONES, H. M. *THE CONSTITUTIONAL POSITION OF ODOACER AND THEODERIC*.

(online), in: *The Journal of Roman Studies*, Vol. 52, Parts 1 and 2 (1962), str. 127. Dostupné

z:

[http://www.kroraina.com/varia/pdfs/jones\\_Constitutional%20Position%20of%20Odoacer%20and%20Theoderic.pdf](http://www.kroraina.com/varia/pdfs/jones_Constitutional%20Position%20of%20Odoacer%20and%20Theoderic.pdf).

MASON, C. WALDMAN, C. *Encyclopedia of European Peoples*. (online), New York: Fact

On File. 2006. str. 699. online dostupné z:

[https://books.google.cz/books?id=kfv6HKXErqAC&pg=PA699&redir\\_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.cz/books?id=kfv6HKXErqAC&pg=PA699&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false).

MATHIESEN, R. *Avitus (9/10 July 455 - 17/18 October 456)*. (online), postupné z:

<http://www.roman-emperors.org/avitus.htm>.

MATHISEN, R. W. *Romulus Augustulus (475-476 A.D.)--Two Views*. (online), De

Imperatoribus Romanis, An Online Encyclopedia of Roman Emperors, 1997, online dostupné

z: <http://www.luc.edu/roman-emperors/auggiero.htm>.

MG (AA) XII, 445, in: JONES, H. M. *THE CONSTITUTIONAL POSITION OF ODOACER AND THEODERIC*. (online), in: *The Journal of Roman Studies*, Vol. 52, Parts 1 and 2 (1962), str. 127. Dostupné z:

[http://www.kroraia.com/varia/pdfs/jones\\_Constitutional%20Position%20of%20Odoacer%20and%20Theoderic.pdf](http://www.kroraia.com/varia/pdfs/jones_Constitutional%20Position%20of%20Odoacer%20and%20Theoderic.pdf).

MOMMSEN, T. *Geschifte Schriften*. VI, Berlin: Weidmannsche Buchhandlung, 1909. str. 363. dostupné z: <https://archive.org/details/gesammelteschrif07mommuoft>.

Římské císařství (online). dostupné z:

[http://rim.me.cz/cisarove/valentinianus\\_3/valentinianus\\_3.php](http://rim.me.cz/cisarove/valentinianus_3/valentinianus_3.php).

SCOTT, L. R. "Antibarbarian Sentiment and the 'Barbarian' General in Roman Imperial Service: The Case of Ricimer." in: *Proceedings of the 7th Congress of the International 127*.

Dostupné z:

[http://www.kroraia.com/varia/pdfs/jones\\_Constitutional%20Position%20of%20Odoacer%20and%20Theoderic.pdf](http://www.kroraia.com/varia/pdfs/jones_Constitutional%20Position%20of%20Odoacer%20and%20Theoderic.pdf).

*The Roman Army Riot of 408 and the Execution of Flavius Stilicho*. (online), str. 1, dostupné z: <https://camws.org/sites/default/files/meeting2016/301.Stilicho.pdf>.

## 8.5. Ostatní zdroje – články a souborné práce

CULBERTSON, J. T. *TWO ROMAN GENERALS: FLAVIUS STILICHO AND , FLAVIUS AETIUS*. The University of Arizona, 1966.

GILLETT, A.: *The Birth of Ricimer*. In: *Historia: Zeitschrift fur Alte Geschichte* 44, č. 3, roč. 1995.

MAXWELL, H. "The Last Great Roman," *The Nineteenth Century*. XXXII (1892), str. 390-92. in: CULBERTSON, J. T. *TWO ROMAN GENERALS: FLAVIUS STILICHO AND FLAVIUS AETIUS*. The University of Arizona, 1966.

KRAUTSCHINK, S. *Zwei Aspekte des Jahres 476*. (online), *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte* 35, 1986.

KULIKOWSKI, M. *Barbarians in Gaul, Usurpers in Britain*. *Britannia* 31, 2000.

MACBAIN, B. *Odoacer the Hun?* *Classical Philology*, vol. 78, 1983.

OOST, S. I. D. N. *Libivs Severv*. P. F. *Avg*, *Classical Philology* 65, 1970.



REYNOLDS, R. L. LOPEZ, R. S. *Odoacer: German or Hun?* American Historical Review, 1946.

SCOTT, L. R. “*Antibarbarian Sentiment and the ‘Barbarian’ General in Roman Imperial Service: The Case of Ricimer.*” in: Proceedings of the 7th Congress of the International Federation of the Societies of Classical Studies II, Budapest, 1984.

SENA, C. E. *Stilicho, Vitruous Vandal, Defender of Rome* (online). John Cabot University, Italy, dostupné z:

SPERLE, H. *Fra patricius til magister militum Historien om Ricimer og Aspar*. NTNU, Institutt for historiske studier, Våren, 2014.

STEIN, E. *Histoire du Bas-Empire. II. De la disparition de l'empire d'Occident à la mort de Justinien (476-565)*. in: Revue des études byzantines. číslo 1.

THOMPSON, E. A., WALLACE-HADRILL, V. M. *Communications*. American Historical Review, vol. 53, 1947.